

Портрет Сполучених Штатів

Народ
Географія
Історія
Уряд
Бізнес
Освіта
Наука і медицина
Релігія
Соціальні служби
Мистецтво
Спорт і розваги
Засоби інформації

Один із багатьох
Імміграція та етнічна композиція

Від моря до сяючого моря
Географія та регіональна характеристика

У напрямку до міста на горі
Стисло про історію Сполучених Штатів

Національні свята
Свята в Сполучених Штатах

Чуйний уряд
Поділ повноважень та демократичні процеси

Бізнес в Америці
Сільське господарство, масове виробництво, рух робочої сили та економічна система

Різноманітна система освіти
Структура, стандарти та існуючі проблеми

Республіка науки
Дослідження та відкриття в науці й медицині

Відокремлення церкви від держави
Свобода віри

Мережа соціального захисту
Державна допомога та охорона здоров'я

Типово американське мистецтво
Музика, танці, архітектура, візуальне мистецтво та література

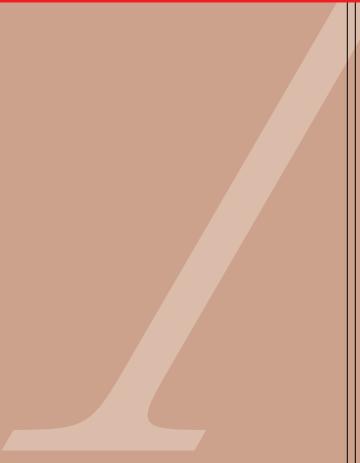
Популярна культура та її розповсюдження
Бейсбол, баскетбол, художні фільми, джаз, рок-н-ролл і музика в стилі кантрі

Засоби масової інформації та їхня місія
Свобода преси, газети, радіо й телебачення

На обкладинці: Статуя Свободи, одна із найбільших пам'яток культури у Сполучених Штатах, стоїть біля нью-йоркської гавані. Статуя Свободи, яку французи подарували Америці 1884 року, вважається символом Сполучених Штатів і проявом свободи та можливостей. Статуя зображує Свободу в образі жінки із запаленим факелом у руці, вдягненої в сукню, яку розвиває вітер. На жінці корона із сьома вістрямами, які втілюють в собі образ семи морів та континентів. У лівій руці вона тримає дощечку, де викарбовано дату проголошення Американської Декларації про незалежність – 4 липня 1776 року.

Один
из дагамбөх

Розповідь про американців – це розповідь про імміграцію та різноманітність. Сполучені Штати прийняли іммігрантів більше, ніж будь-яка інша країна, загалом більше 50 мільйонів, і щороку майже 700 000 осіб все ще приїжджають до країни. В минулому багато американських письменників висували ідею плавильного казана, яка полягає в тому, що іммігранти мають відмовитися від своїх старих звичок і адаптуватися до американського способу життя. Наприклад, як правило, діти іммігрантів вивчають англійську мову, а не мову своїх батьків. Останнім часом, однак, американці почали надавати перевагу різноманітності. Відновилися етнічні групи, які відродили свою спадщину. І тепер діти іммігрантів часто виховуються і спілкуються двома мовами.

КОРІННІ АМЕРИКАНЦІ

Першими американськими іммігрантами, що потрапили до Америки більш ніж 20 000 років тому, були міжконтинентальні мандрівники. Мисливці та їхні родини переслідували череди тварин від Азії до Америки через суходіл, що з'єднував ці два континенти і містився там, де зараз Берингова протока. Коли Христофор Колумб відкрив Новий Світ у 1492 році, приблизно 1,5 мільйона корінних американців мешкали на землях, які зараз належать Сполученим Штатам, хоча ця цифра досить приблизна. Христофор Колумб, помиляючись щодо місця, де він висадився на землю – острів Сан Сальвадор з групи Багамських островів (що його він прийняв за територію Індії), назвав корінних американців «індіанцями».

Протягом наступних 200 років люди з кількох європейських країн вирушили за Колумбом через Атлантичний океан, щоб досліджувати Америку і будувати торгові порти й колонії. Корінні американці дуже постраждали від напливу європейців. Переїзд власності на землю від індіанців до європейців, а пізніше до американців, відбувався шляхом укладення договорів, розв'язання війн та за допомогою примусових заходів, внаслідок чого індіанці постійно, по мірі просування європейців на захід, залишали свої землі. В XIX сторіччі уряд вирішив «проблему» індіанців шляхом примусового переселення цілих племен на спеціально відведені землі, які називалися резерваціями. Деякі племена билися за те, щоб зберегти землі, які їм традиційно належали. Дуже часто землі, відведені під резервації, були неплодючі, й індіанці стали залежати від підтримки уряду. Бідність та безробіття і досі існують серед корінних американців.

Війни за територію разом із хворобами Старого Світу, до яких індіанці не мали імунітету, різко скоротили їхню чисельність приблизно до 350 000 у 1920 році. Деякі племена повністю зникли; серед

них були Мандани з Північної Дакоти, які допомогли Меріветеру Льюїсу та Вільяму Кларку в досліджені неосвоєних північно-західних земель Америки у 1804-1806 роках. Інші племена втратили свої мови й основну частину своєї культури. Незважаючи на це, корінні американці довели, що вони стійкі та життерадісні люди. В наші часи їх кількість зросла майже до двох мільйонів (0,8 відсотка від кількості усього населення США), і лише біля однієї третини корінних американців і досі живе у резерваціях.

Безліч американських назв запозичено з індіанських слів, включаючи назви штатів Массачусетс, Огайо, Мічіган, Міссісіпі, Міссурі та Айдаго. Індіанці навчили європейців вирощувати деякі сільськогосподарські культури, що зараз займають найважливіші ринки по всьому світу: кукурудзу, томати, картоплю, тютюн. Каное, снігове взуття та мокасини також належать до безлічі індіанських винаходів.

ЗОЛОТИ ДВЕРІ

Англійці були найбільшою етнічною групою серед перших переселенців, які осіли у тій частині Америки, де зараз розташовані Сполучені Штати, отже, англійська мова стала загальноприйнятою мовою Америки. Але представники інших національностей не забарилися із заявами про свою незгоду із цим. У 1776 році Томас Пейн, англієць за походженням, який був доповідачем про причини виникнення революції в колоніях, написав: «Європа, а не Англія, є матір'ю Америки». Цими словами можна описати переселенців, що приїхали не лише з Великобританії, але й з інших країн Європи, зокрема з Іспанії, Португалії, Франції, Голландії, Німеччини та Швеції. Незважаючи на це, в 1780 році троє з кожних чотирьох американців були англійського або ірландського походження.

На 1840-1860 роки припала перша найбільша хвиля імміграції в Сполучені Штати. В цілому в Європі голод, бідні врожаї, збільшення населення та політична нестабільність привели до того, що біля 5 мільйонів людей щороку залишали рідні землі. В Ірландії хвороба рослин призвела до загибелі врожаю картоплі, внаслідок чого більше 750 000 людей померло з голоду. Багато з них, хто вижив, залишили країну. Протягом лише 1847 року кількість ірландських іммігрантів у Сполучених Штатах досягла 118 120 чоловік. Сьогодні приблизно 39 мільйонів американців мають ірландське походження.

Провал Революції Німецької Конфедерації 1848-1849 років привів до того, що багато людей, які брали участь у цій революції, емігрували. Протягом Американської Громадянської війни (1861-1865) федеральний уряд поповнював ряди своєї армії, заохочуючи бажаючих емігрувати з Європи, особливо із Німеччини. В нагороду за

(Попередня сторінка) Новий американець проголошує клятву при отриманні громадянства.

службу в об'єднаній армії іммігранти отримували ділянку землі. До 1865 року приблизно один з п'яти солдатів об'єднаної армії був іммігрантом часів війни. Сьогодні 22 відсотки американців мають німецьке походження.

Переселення великої кількості євреїв до Сполучених Штатів почалося приблизно у 1880 році, протягом десятиріччя, в якому вони зазнали жорстоких погромів у Східній Європі. У наступні 45 років до Сполучених Штатів переїхали 2 мільйони євреїв. В наші часи єврейсько-американське населення перевищує 5 мільйонів.

Протягом останніх десятиліть XIX сторіччя до Сполучених Штатів переїхало так багато людей, що уряд ввів в експлуатацію спеціальний порт біля входу до острову Елліс у гавані Нью-Йорка. Між 1892 роком, коли він був відкритий, та 1954 роком, коли його закрили, через острів Елліс до Америки потрапило 12 мільйонів людей. Тепер він зберігається як частина національного пам'ятника «Статуя Свободи».

Статуя Свободи, яку Франція подарувала у 1886 році американському народові, стоїть на острові в гавані Нью-Йорка біля острова Елліс. Для багатьох іммігрантів статуя була першим, що вони побачили на своїй майбутній батьківщині. На фундаменті статуї прикріплено дощечку з вигравіюваннями на ній натхненними словами з поеми Емми Лазарус: «Прямуйте до мене, втомлені, бідні та гнані; хто прагне вдихнути повітря свободи, кого не приймає ваш переповнений берег. Я прийму всіх бездомних, викинутих бурею, я піднімаю мій факел за золотими дверима!»

ІММІГРАНТИ ВСУПЕРЕЧ ВЛАСНОМУ БАЖАННЮ

У складі іммігрантів до Північної Америки одна група прибула всупереч своєму бажанню. Це були африканці, 500 тисяч з яких були завезені як рабі між 1619 та 1808 роками, коли ввезення рабів до Сполучених Штатів було незаконним. Однак практика володіння рабами та їхніми нащадками продовжувалася, зокрема, на аграрному Півдні, де необхідно було мати багато працівників для польових робіт.

Процес скасування рабовласництва почався у 1861 році у зв'язку із вибухом Американської Громадянської війни між вільними штатами Північчі та рабовласницькими штатами Півдня, 11 з яких залишили Союз. Під час війни, 1 січня 1863 року, президент Абрахам Лінкольн випустив Декларацію про звільнення рабів від рабства у тих штатах, які вийшли із складу Союзу. Рабство було скасоване повсюди у Сполучених Штатах із прийняттям Тринадцятої Поправки до Конституції США у 1865 році.

Однак навіть після скасування рабства американські негри підпадали під ізоляцію і мали гіршу

за якістю освіти. У пошуках нових можливостей африканські американці створили внутрішню хвилю імміграції, переїжджаючи з аграрного Півдня до міської розвинутої Півночі. Але багато з міських негрів не могли знайти роботу; за законом та звичаєм вони мали жити на різно з білими, на околицях, що називалися «гетто».

Наприкінці 50-х – на початку 60-х років ХХ сторіччя африканські американці, на чолі із д-ром Мартіном Лютером Кінгом, використовували бойкоти, марші та інші форми мирного протесту, вимагаючи рівних прав за законом та припинення расової дискримінації.

Найвищого розвитку такий рух за громадські права досяг 28 серпня 1963 року, коли більш ніж 200 000 людей усіх національностей зібралися навпроти Меморіалу Лінкольна у Вашингтоні, округ Колумбія, для того, щоб почути промову Кінга: «Я мрію про те, що одного дня на рудих пагорбах Джорджії сини колишніх рабів та сини колишніх рабовласників зможуть сісти разом за стіл «братьства»... Я мрію про те, що одного дня мої четверо маленьких дітей житимуть у країні, де їх не переслідуватимуть за колір їхньої шкіри, а звертатимуть увагу на склад їхнього характеру». Незабаром після цього Конгрес США прийняв закон, який забороняв дискримінацію при голосуванні, при наймі на роботу, наданні житла та в галузях освіти і державного благоустрою.

Сьогодні африканські американці становлять 12,7 відсотка від загального населення США. За останні десятиріччя негри досягли великих успіхів і їхній середній клас значно зрос. У 1996 році 44 відсотки африканських американців працювали на посадах більш, включаючи управлінські, професійні та адміністративні посади, тоді як раніше вони переважно були зайняті у сфері обслуговування або на важких неавтоматизованих роботах. Того ж самого року 23 відсотка чорних американців, віком від 18 до 24 років, навчалися у коледжах, у порівнянні із 15 відсотками у 1983 році. Однак середній прибуток негрів є нижчим, ніж прибуток більш, і безробіття, особливо серед молоді, залишається вищим, ніж у білого населення. До того ж багато американських негрів ще й досі ведуть бідне існування на міських околицях, де інтенсивно вживаються наркотики та здійснюються злочини.

В останні роки було зосереджено увагу на обговоренні питань, пов'язаних із громадянськими правами. У зв'язку із прийняттям дискримінаційних законів та просуванням чорних американців до рівня середнього класу постало питання про те, чи не вимагає вплив минулодій дискримінації вживання з боку уряду певних корективних заходів. Маючи називу «стверджувальні дії», такі заходи можуть включати найм на роботу певної кількості негрів (або членів інших меншин), прийняття до школи певної кількості студентів з меншин або проектування кордонів виборчих районів таким чином, щоб

Один із багатьох

(Зверху) Відвідувачі входять до головного будинку на острові Елліс, що був реконструйований і знову відкритий як музей у 1990 році.
(Ліворуч) Молодь на виставці на острові Елліс.

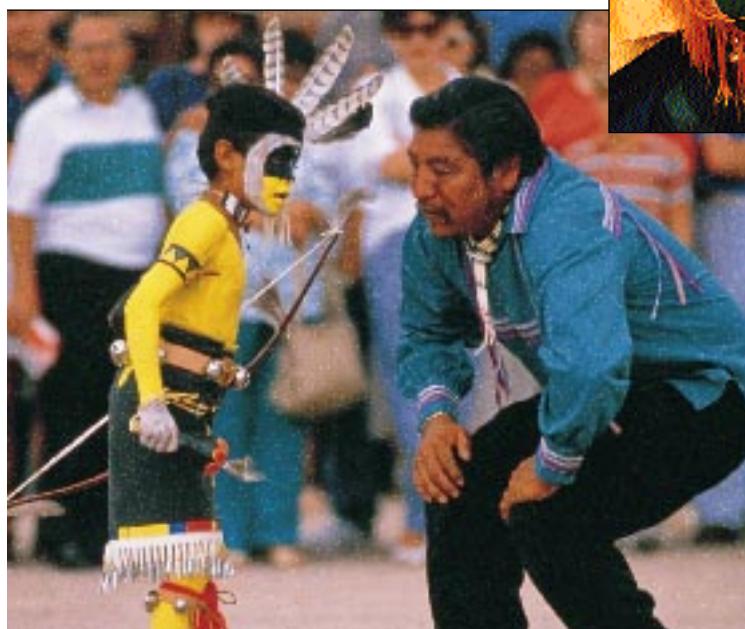

(Зліва) Глядачі на параді в Нью-Йорку, присвяченому Дню Домініканської Республіки, з прапорами Домініканської Республіки.

(Знизу) На святкуванні Китайського Нового Року у Вашингтоні, округе Колумбія, восьмирічна Анна Ганг тримає традиційні металеві кільца, що символізують єдність.

(Знизу) Маленький танцюрист, уродженець Америки, отримує інструкції на ярмарку мистецтва та ремесел.

(Праворуч) Африкансько-американська дитина тримає кубок Юмоя (єдності) на святкуванні Кванзаа.

«Це секрет Америки: нація людей із свіжим сприйняттям старих традицій, що дозволяє собі освоювати нові кордони...»

Президент Джон Ф. Кеннеді

участь представників меншин у голосуванні була більш імовірною. Державне обговорення потреб, ефективності та правильності таких програм набрали нової сили у 90-х роках.

В будь-якому разі, можливо, найбільші зміни за минулі десятиріччя відбулися у поведінці американського білого населення. Вже більше ніж одне покоління змінилося з часів промови Кінга «Я мрію». Молодші американці, зокрема, виявляють нове поважне ставлення до всіх рас, а білі все більше і більше приймають чорних до участі у всіх аспектах життя та соціальних ситуаціях.

МОВА ТА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

Немає нічого незвичного в тому, що сьогодні, прогулюючись вулицями американського міста, ви почуєте іспанську мову. У 1950 році трохи менше ніж 4 мільйони мешканців США походили з іспаномовних країн. Сьогодні ця цифра зросла приблизно до 27 мільйонів. Біля 50 відсотків іспаномовних мешканців Сполучених Штатів походять з Мексики. Інші 50 відсотків є вихідцями з інших країн, наприклад, з Ель Сальвадора, Домініканської Республіки та Колумбії. Тридцять шість відсотків іспаномовного населення Сполучених Штатів мешкають у Каліфорнії. Кілька інших штатів, такі як Техас, Нью-Йорк, Іллінойс та Флорида, куди іммігрують сотні тисяч кубинців, які тікають від режиму Кастро, також нараховують велику кількість іспаномовного населення. В Маямі проживає настільки велика кількість американців кубинського походження, що найбільша газета міста «Маямі Гералд» публікується окремими виданнями англійською та іспанською мовами.

Широке застосування іспанської мови в американських містах спричинило обговорення на державному рівні питань про мови. Деякі англійські спікері вказують на Канаду, де існування двох мов (англійської та французької) супроводжується розколиницьким рухом. Щоб запобігти такому розвиткові подій у Сполучених Штатах, деякі громадянини наполягають на прийнятті закону, який би надав англійській мові статус офіційної.

Інші вважають такий закон непотрібним і навіть таким, що може зашкодити. Вони вказують на різницю між Америкою та Канадою (в Канаді, наприклад, майже все франкомовне населення мешкає в одному місці, тобто в провінції Квебек, тоді як в США носії іспанської мови розсіяni по

значній території) і називають Швейцарію як приклад країни, де існування багатьох мов не руйнує національну єдність. Вони наполягають на тому, що визнання англійської мови офіційною призведе до блокування спікерів, які розмовляють іншими мовами, і до ускладнення їхньої повсякденної діяльності.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ІММІГРАНТІВ

Статуя Свободи освітлювала шлях переселенцям, але багато американців, що народилися в Америці, почали турбуватися про те, що їхня країна приймає занадто багато іммігрантів. Деякі громадяни Америки бояться, що виникне загроза їхній культурі або вони втратять свої робочі місця через те, що іммігранти готові працювати за меншу плату.

У 1924 році Конгрес прийняв Закон Джонсона-Ріда про імміграцію. Вперше Сполучені Штати встановили обмеження кількості людей з кожної країни, які можуть емігрувати до США. Кількість людей, дозволена для еміграції відожної окремої країни, щороку базується на кількості людей з цієї країни, що вже мешкають у Сполучених Штатах. Внаслідок цього імміграція за останні 40 років відобразила склад існуючого імміграційного населення, серед якого переважають вихідці з Європи та Північної Америки.

До 1924 року закони США безпосередньо забороняли імміграцію з країн Азії. Населення американського Заходу боялося, що китайці та інші азіати захоплять їхні робочі місця, і тому расистське ставлення до мешканців з азіатськими рисами було досить розповсюдженим. Закон, який забороняв китайським іммігрантам переїжджати до Америки, було переглянуто у 1943 році, а у 1952 році було прийнято нове законодавство, яке дозволяло людям будь-якої раси стати громадянами США.

Сьогодні азіатські американці є однією із тих етнічних груп у країні, чия кількість найшвидше зростає. У Сполучених Штатах проживає близько 10 мільйонів мешканців азіатського походження.Хоча більшість із них прибули до країни останнім часом, вони вже належать до тих груп іммігрантів, що досягли найбільшого успіху. Вони мають вищий прибуток, ніж інші етнічні групи, і велика кількість їхніх дітей навчається у найкращих університетах США.

НОВА СИСТЕМА

У 1965 році старі імміграційні процедури зазнали значних змін. Сполучені Штати почали надавати іммігрантам візи, враховуючи те, хто подав першим заяву; національні квоти були замінені напівсферичними. При цьому перевага надавалася родичам громадян США та іммігрантам, що мали певні професійні навички у пріоритетних галузях США. У 1978 році Конгрес відійшов від напівсферичних квот і встановив світову «стелю», відкриваючи «двері» в Сполучені Штати ще ширше. У 1990 році, наприклад, в десятку найбільших груп вихідців з іммігрантів входили іммігранти з Мексики (57 000), Філіппін (55 000), В'єтнаму (49 000), Домініканської Республіки (32 000), Кореї (30 000), Китаю (29 000), Індії (28 000), Радянського Союзу (25 000), Ямайки (19 000) та Ірану (18 000).

У 90-х роках Сполучені Штати продовжують приймати іммігрантів більше, ніж будь-яка інша країна. Їхнє населення включає приблизно 20 мільйонів осіб, що мають іноземне походження. Закон про імміграцію, переглянутий у 1990 році, встановив гнучке обмеження, що дорівнює 675 000 іммігрантів кожного року, а деякі категорії людей були повністю звільнені від обмежень. Закон намагається заохочити до переїзду в Сполучені Штати найбільш досвідчених працівників та фахівців і привабити іммігрантів з тих країн, що за останні роки надали США досить мало американців. Це здійснюється шляхом впровадження «спеціальних» віз. У 1990 році біля 9000 людей в'їхали до країни за «спеціальними» візами із Бангладешу, Пакистану, Перу, Єгипту та Тринідаду і Тобаго.

НЕЗАКОННІ ИММІГРАНТИ

Служба Імміграції та Натуралізації США вважає, що 5 мільйонів людей мешкають у Сполучених Штатах без дозволу, причому їхня кількість зростає щороку приблизно на 275 000 чоловік. Американці, що народилися в США, та законні іммігранти стурбовані проблемою незаконної імміграції. Багато з них вважає, що незаконні іммігранти (які також називаються «незаконними іноземцями») перехоплюють роботу в громадян США, зокрема у молоді та членів меншин. Більш того,

незаконні іноземці можуть серйозно обтяжити сферу соціальних послуг, що підтримується за рахунок сплати податків.

У 1986 році Конгрес переглянув Закон про імміграцію в контексті незаконних іноземців. Більшість із них, хто вже мешкав у країні з 1982 року, мали право подавати заяви на отримання законного громадянства, що, нарешті, допомогло б їм залішитися на постійне проживання. У 1990 році близько 900 000 тисяч чоловік скористалися таким законом для отримання законного громадянства. Закон також передбачав серйозні заходи для боротьби з подальшою незаконною імміграцією і накладав стягнення на підприємства, що свідомо наймали на роботу незаконних іноземців.

УСПАДКУВАННЯ

Постійний потік іммігрантів, що прибувають до берегів Америки, має глибокий вплив на формування характеру американців. Люди, котрі залишають свої рідні домівки і їдуть до нової країни, мусять бути хоробрими і здатними пристосовуватися до змін. Вже всім відомо, що американцям подобається ризикувати та випробовувати щось нове. Вони відрізняються незалежністю та оптимізмом. Якщо американці, чиї сім'ї вже живуть у США протягом три-валого часу, приймають своє матеріальне становище та політичні свободи за належне, то саме іммігранти нагадують їм про важливість таких привілеїв.

Іммігранти також збагачують американські спільноти, приносячи із собою аспекти своїх національних культур. Багато американських негрів тепер святкують як Різдво, так і Кванзаа – фестиваль, узятий із африканських ритуалів. Іспаномовні американці святкують свої традиції, організовуючи ярмарки на вулицях міст та інші урочисті події 5 травня (Cinco de Mayo). Етнічні ресторани працюють у багатьох американських містах. Президент Джон Ф. Кеннеді, будучи онуком ірландських іммігрантів, дав визначення цій суміші старого та нового, коли назвав Америку «суспільством іммігрантів, кожен з яких почав життя знову, на рівному для всіх «фундаменті». Це секрет Америки: нація людей із свіжим сприйняттям старих традицій, що дозволяє собі освоювати нові кордони...».

*Big
моря до сияющего
моря*

Французький антрополог Клод Леві-Стросс написав про «ментальний поштовх», який він відчув, коли прибув до Сполучених Штатів: адаптація до на- дзвичайно широких ландшафтів та горизонтів. Так звані «низькі» 48 штатів (усі штати, за винятком Аляски та Гаваїв) займають 4500 км та чотири часові зони. Подорож на автомобілі від узбережжя до узбережжя займе, як правило, принаймні п'ять днів, за умови безупинного руху. Не буде нічого незвичного, якщо різниця між найвищою та най- нижчою температурою за один день в Сполучених Штатах досягне 70 градусів по Фаренгейту (при- близно 40°C).

Завдяки цим широким та різноманітним лан- дшафтам, придатним для проживання та обробки, Сполучені Штати сформували свій національний характер та досягли такого рівня добробуту.

До того ж, країна все ще має ознаки регіональної

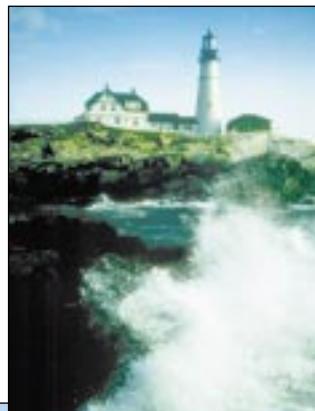
ідентичності, їй один із шляхів, завдяки якому американцям вдається долати розмір своєї країни, полягає у тому, щоб сприймати себе як народ, з'єднаний певними географічними рисами, такими як самовпевненість, характерна для мешканців Нью-Інгленда, південна гостинність, середньозахідне здоров'я, західне добросердя.

Цей розділ розглядає американську географію, історію та звичаї в контексті шести головних регіонів:

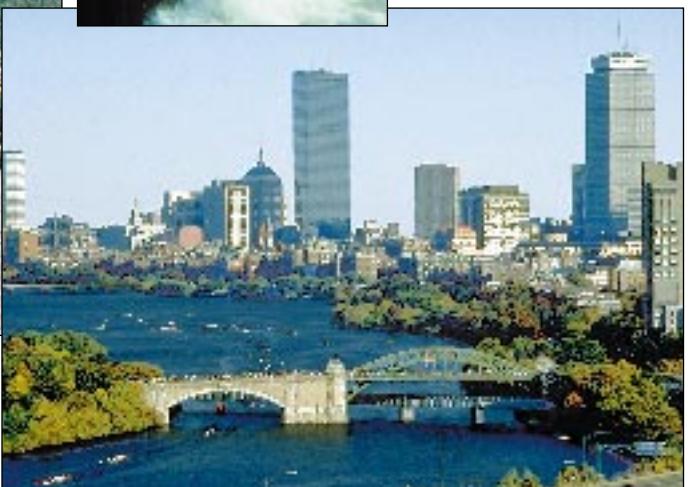
– Нью-Інгленда, який включає такі штати, як Мен, Нью Гемпшир, Вермонт, Массачусеттс, Коннектікут та Род Айленд.

– Середньої Атлантики, куди входять Нью-Йорк, Нью Джерсі, Пенсільванія, Делавер та Меріленд.

– Півдня, який простягається від Вірджинії на південь до Флориди та на захід до середини штату

(Попередня сторінка)
Узбережжя Сполучених
Штатів уздовж
Атлантичного Океану
у Північній Кароліні
(праворуч) та Тихого
Океану в Каліфорнії
(ліворуч). (За годинниковою
стрілкою, починаючи зліва)
Маяк Портленд Гед в Мен,
річка Чарльз та ділова
частина міста Бостона,
Массачусеттс, фруктовий
кіоск у Гартфорді,
Вермонт.

Техас. Цей регіон також включає Західну Вірджинію, Кентукі, Теннессі, Північну Кароліну, Південну Кароліну, Джорджію, Алабаму, Міссісіпі, Арканзас, Луїзіану та частину Міссурі й Оклахоми.

– Середнього Заходу – це велика колекція штатів, що тягнуться на захід від Огайо до Небраски та включають Мічіган, Індіану, Вісконсін, Іллінойс, Міннесоту, Айову, частину Міссурі, Північну Дакоту, Південну Дакоту, Канзас та східне Колорадо.

– Південного Заходу, що складається з західного Техасу, частини Оклахоми, Нью Мехіко, Арізони, Невади та південної внутрішньої частини Каліфорнії.

– Заходу, який включає Колорадо, Вайомінг, Монтану, Юту, Каліфорнію, Неваду, Айдаго, Орегон, Вашингтон, Аляску та Гаваї.

Зauważте, що поділ на ці регіони не є офіційним, у зв'язку із чим можливі й інші кордони. Цей поділ був запропонований лише як шлях для спрошення такого нелегкого завдання, як знайомство із Сполученими Штатами.

РЕГІОНАЛЬНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ

Який сенс говорити про поділ Америки на регіони, коли практично всі американці можуть дивитися одні й ті самі телевізійні програми і ходити до однакових ресторанів типу «фаст-фуд» на вечерю? Єдина можливість відповісти на це питання – це навести приклади історично обумовлених регіональних розбіжностей.

Щодо їжі, яку їдять американці. Більшість її – стандартна, куди б ви не пішли. Людина може купити пакети замороженого гороху, що мають однакові етикетки в Айдаго, Міссурі та Вірджинії. Злаки, цукерки та будь-які інші продукти також продаються в однакових пакетах від Аляски до Флориди. Отже, якість свіжих фруктів та овочів не відрізняється в різних штатах. З іншого боку, було б незвично, якщо б вам запропонували “hush puppies” (різновид смаженого тіста) або вівсянку (варені цільні зерна, що готуються різними способами) в штатах Массачусетс чи Іллінойс, але це нормальну для штату Джорджія. В інших штатах також є страви, які важко знайти в іншому місці.

Незважаючи на те, що американська мова загалом стандартна, існує багато діалектів, які відрізняються залежно від того, в якій частині країни ви перебуваєте. Мешканці південних штатів, як правило, розмовляють повільно, що називається

«південна повільна вимова» (“Southern drawl”). На середньому заході американці використовують відкрите «а» (як у словах “bad” та “cat”), а місцева говірка мешканців Нью-Йорк Сіті зберігає багато єврейських слів (“schlepp”, “nosh”, “nebbish”), що були внесені в мову завдяки великій кількості євреїв, які мешкають в місті.

Регіональні відмінності також можна відчути і в таких менш суттєвих аспектах, як ставлення до різних подій. Так, наприклад, увага до закордонних справ у пресі. На Сході, де люди стежать за подіями, що розгортаються по другий бік Атлантичного океану, газети схильні приділяти велику увагу подіям, що відбуваються в Європі, на Середньому Сході, в Африці та Західній Азії. На Західному узбережжі більша увага приділяється подіям, що відбуваються у Східній Азії та Австралії.

Для того, щоб краще зрозуміти регіональні відмінності, давайте детальніше розглянемо кожен регіон.

НЬЮ-ІНГЛЕНД

Найменший за розміром території регіон, Нью-Інгленд не має таких плодючих земель та сприятливого клімату, як інші регіони. Однак він відіграв визначну роль у розвитку Америки. Упродовж XVII-XIX сторіч Нью-Інгленд відігравав роль культурного та економічного центру країни.

Першими європейськими мешканцями Нью-Інгленда були англійські протестанти – люди з твердими та чітко сформованими доктринами життя. Більшість з них прибули до Америки в пошуках свободи релігії. Вони запровадили в регіоні своє характерне політичне врядування – міські збори (збори, що скликаються вищими представниками церкви), на яких громадяни зиралися для обговорення нагальних питань дня. Право голосу мали лише ті, хто володів власністю. Незважаючи на це, завдяки таким міським зборам мешканці Нью-Інгленда були на незвичайно високому рівні участі в діях уряду. Такі збори все ще функціонують у багатьох округах Нью-Інгленда.

Мешканці Нью-Інгленда зрозуміли, що обробляти великі ділянки землі, як то було прийнято на Півдні, в цьому регіоні важко. До 1750 року багато поселенців почали займатися іншими ремеслами. Основними ремеслами стали суднобудування, рибальство та торгівля. В цих справах мешканці Нью-Інгленда дістали репутацію людей роботягих, ощадливих і майстерних.

Ці риси виявилися дуже корисними, коли індустріальна революція в першій половині XIX сторіччя досягла берегів Америки. В штатах Массачусетс, Коннектікут та Род Айленд були побудовані нові заводи, які почали виробляти одяг, зброю та годинники. Більшість грошей, що на них були відкриті такі заводи, надійшла з Бостона, який вважався фінансовим серцем нації.

В Нью-Інгленді також підтримувалося активне культурне життя. Критик Ван Вік Брукс назвав створення відмітної американської культури у першій половині XIX сторіччя «розвітом Нью-Інгленда». Освіта є ще однією найсильнішою спадщиною цього регіону. Тут, як ніде, зосереджено найважливіші університети та коледжі – зокрема Гарвард, Єйл, Браун, Дартмут, Веллслі, Сміт, Mt. Холіуок, Вільямс, Амгерст та Весліен, неперевершенні у повірнянні з будь-яким регіоном.

Тоді як деякі мешканці Нью-Інгленда переїжджали на Захід, іммігранти з Канади, Ірландії, Італії та Східної Європи ставали новими мешканцями регіону. Незважаючи на постійну зміну населення, загальний дух Нью-Інгленда залишається незмінним. Це стає зрозумілим, як тільки побачиш дерев'яні будівлі та білі дзвіниці церков, характерні для багатьох маленьких міст, а також традиційні маяки, що всіяли атлантичне узбережжя.

В ХХ сторіччі більшість традиційних для регіону Нью-Інгленд видів виробництва було перенесено до інших штатів або закордонних країн, де вони дешевші. В багатьох виробничих містах досвідчені робітники залишилися без роботи. Пізніше ці люди отримали роботу, частково за рахунок розвитку мікроелектроніки та виробництва комп'ютерів.

СЕРЕДНЯ АТЛАНТИКА

Якщо для розвитку Америки у XIX сторіччі Нью-Інгленд поставав «мозок» та долари, то Середня Атлантика – «м'язи». Найбільші штати регіону, такі як Нью-Йорк та Філадельфія, стали центрами важкої індустрії (чавун, скло та сталь).

Якщо мешканці Нью-Інгленда переважно належали до одного соціального типу людей, то мешканці Середньої Атлантики складають більш різноманітну групу. Іммігранти з Німеччини займали територію нижньої частини долини річки Гудзон, де зараз штат Нью-Йорк. Іммігранти зі Швеції – територію в районі річки Делавер. Англійські католики розташувались у районі штату Меріленд, а секта англійських протестантів (Друзі, або Квакери) оселилася в межах міста Філадельфія. З часом всі ці поселенці потрапили під контроль англійців, але регіон залишався дуже привабливим для людей різних національностей.

Перші переселенці з日益maiлися переважно землеробством та торгівлею, і регіон відігравав роль моста між Півднем та Північчю. Місто Філадельфія, розташоване в штаті Пенсільванія посередині між північними та південними колоніями, стало місцем проведення Континентального Конгресу – з'їзу делегатів з колоній, які були організаторами Американської революції. Це саме місто стало місцем «народження» Декларації про Незалежність у 1776 році та Конституції Сполучених Штатів у 1787 році.

Коли на території регіону почала розвиватися важка індустрія, річки, такі як Гудзон та Делавер, перетворилися у життєво важливі лінії руху кораблів. Міста, розташовані на важливих водних шляхах, – Нью-Йорк на річці Гудзон, Філадельфія на річці Делавер та Балтімор на Чесапікській затоці, – швидко зросли до великих розмірів. Нью-Йорк все ще залишається найбільшим національним містом, фінансовим та культурним центром.

Подібно до Нью-Інгленда, регіон Середньої Атлантики зазнав великої шкоди від перенесення його важкої індустрії до інших виробничих центрів. Ale інші виробництва, такі як виготовлення медикаментів та прокладання комунікаційних ліній, створили нові робочі місця.

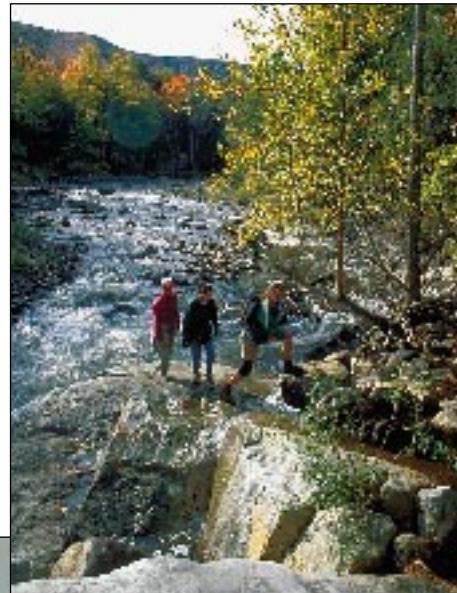
ПІВДЕНЬ

Південь є, мабуть, найбільш відмінним від інших та наймальовничішим американським регіоном. Американська Громадянська війна (1861-1865) спустошила Південь соціально й економічно. Однак він зберіг свою безперечну особистість.

Подібно до Нью-Інгленда, Південь спочатку був заселений англійськими протестантами. Ale тоді як мешканці Нью-Інгленда були схильні надавати великого значення своїй відмінності від старої держави, мешканці Півдня мали схильність до наслідування Англії. Навіть більше того, серед мешканців Півдня були провідні лідери Американської революції, а четверо з п'яти перших американських президентів походили зі штату Вірджинія. Однак після 1800 року інтереси промислової Півночі та аграрного Півдня почали набувати розбіжностей.

Рівень життя мешканців Півдня зростав завдяки вирощуванню та продажу бавовни та тютюну, особливо на узбережжих територіях. Найбільшу економічну вигоду можна було отримати, вирощуючи ці культури на великих фермах – плантаціях, які вимагали наявності великої кількості робітників. Щоб забезпечити таку потребу в робочій силі, власники плантацій використовували працю рабів, яких привозили з Африки. Отже, таким чином, рабство розповсюдилося на всю територію Півдня.

Рабство було найбільшою причиною тих суперечностей, що розділили Південь та Північ. Для мешканців північних штатів це було аморальним явищем; для мешканців Півдня – невід'ємною частиною їхнього способу життя. В 1860 році 11 північних штатів залишили Союз з метою створення самостійної держави – Конфедерації

(За годинниковою стрілкою,
починаючи зверху) Зала
Незалежності в Філадельфії,
штат Пенсильванія; мандрівники
в горах Адірондак, штат
Нью-Йорк; місто Нью-Йорк;
мандрівники, що ігнорують сучасні
технології й подорожують кільми
та бричками біля Ланкастера,
штат Пенсильванія.

(За годинниковою стрілкою, починаючи зліва) Маленька дівчинка в штаті Кентуккі вчиться в своєї бабусі стьобати; збір помаранчів у Флориді; сільська церква в штаті Джорджія.

(За годинниковою стрілкою, починаючи зліва) Ферма в штаті Іллінойс; пасажир іде до терміналу в Чіказькому міжнародному аеропорті імені О Гари; власник ранчо в Північній Дакоті разом із дочкою жене переду худоби.

Штатів Америки. Цей розрив призвів до початку Громадянської війни, анулювання Конфедерації та до відміни рабства. (Детальнішу інформацію про Громадянську війну подано у розділі 3). Потрібно було кілька десятиріч, щоб загоїти шрами, завдані війною. Проте відміна рабства не надала афро-американцям політичної та економічної рівності. В містах Півдня було легалізовано та вдосконалено практику расової дискримінації.

Багато часу та зусиль довелося докласти афроамериканцям та їхнім прихильникам, щоб покінчити з дискримінацією. Однак тим часом Південу міг би вказати із гордістю на активне літературне життя регіону у ХХ сторіччі, до якого належить літературна діяльність Вільяма Фолкнера, Томаса Вулфа, Роберта Пенна Воррена, Кетрін Енн Портер, Теннессі Вільямса, Юдори Велті та Фленнері О'Коннора.

Після того, як мешканці Півдня змогли подолати наслідки рабства та расової дискримінації, під прапором «нового Півдня» виникла нова регіональна гордість, що виявилася в таких подіях, як щорічний музичальний фестиваль Сполето в Чарлстоні, Південна Каліфорнія, та літні Олімпійські Ігри 1996 року в Атланті, штат Джорджія. Сьогодні Південу перетворився на виробничий район з великими будівлями в таких містах, як Атланта та Літтл Рок, штат Арканзас. Завдяки м'якому клімату регіон став меккою для багатьох пенсіонерів з інших регіонів Сполучених Штатів та Канади.

СЕРЕДНІЙ ЗАХІД

Середній Захід є «перехрестям» культур. З початку 1800-х років мешканці східних земель почали переселятися сюди в пошуках більш плодючих земель, незабаром європейці вже об'їжджали Східне узбережжя з метою потрапити в середню частину країни: німці в середню частину штату Міссурі, шведи та норвежці до штатів Вісконсин та Міннесота. Плодючі землі регіону дозволяли збирати багаті врожаї зернових культур, таких як пшениця, овес та кукурудза. Незабаром регіон отримав репутацію національної «годувальниці».

Більша частина території Середнього Заходу лежить на площині. Річка Міссісіпі відігравала життєво важливу роль для регіону, перевозячи переселенців до місць їхнього проживання та продукти на ринки. Ця річка надихнула створення двох книжок, які стали американською класикою, а саме «Життя на Міссісіпі» та «Пригоди Гекльберрі Фінна». Обидві було написано людиною, що народилася та виросла в Міссурі, Самюелем Кле-

менсом, який публікувався під псевдонімом Марк Твен.

Мешканці Середнього Заходу вважаються щирими, дружніми людьми, які дотримуються свого слова. Вони обережно ставляться до своєї політики, але така обережність іноді має певні риси протесту. Мешканці Середнього Заходу започаткували одну з двох найважливіших політичних партій Америки, партію республіканців, яка була сформована у 1850-х роках, з метою запобігання розповсюдженню рабства в нові штати. Наприкінці століття в регіоні також сформувався Прогресивний Рух, куди входили фермери та торговці. За мету було покладено бажання запобігти корумпованості уряду та намір привернути увагу до бажань людей. Можливо, через своє географічне положення більшість мешканців регіону були прихильниками теорії ізоляції, тобто вірили, що американці не повинні цікавитися війнами та проблемами в інших країнах.

Центром регіону вважається Чікаго, штат Іллінойс, третє найбільше місто в країні. Цей найбільший порт Великих Озер є пунктом, що пов'язує за допомогою залізниць та повітряних шляхів віддалені частини США та інші країни світу. В центрі міста стоїть Ciarcia Тауер (Sears Tower), найвищий будинок світу, висота якого дорівнює 447 метрам.

ПІВДЕННИЙ ЗАХІД

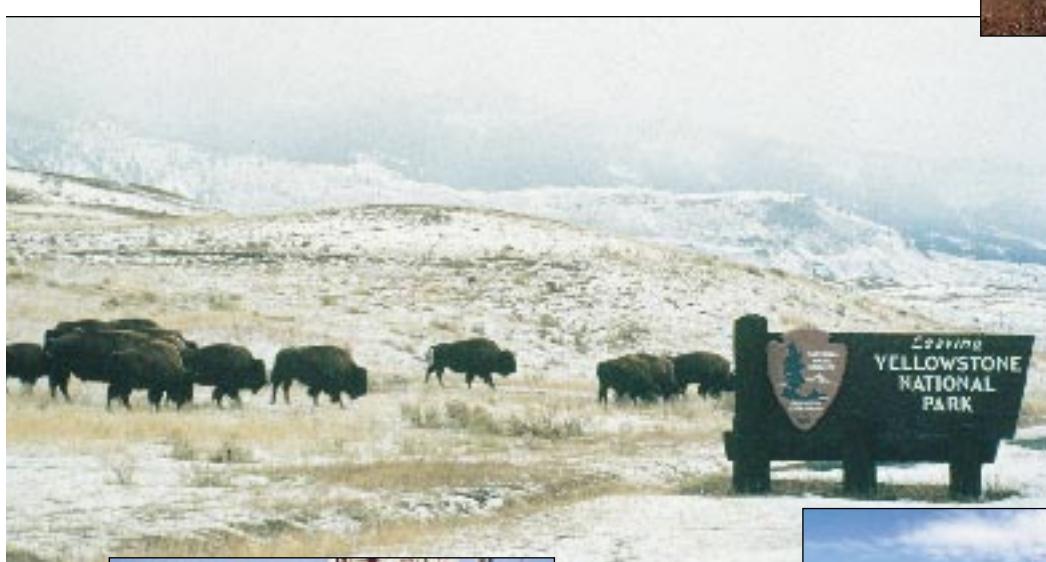
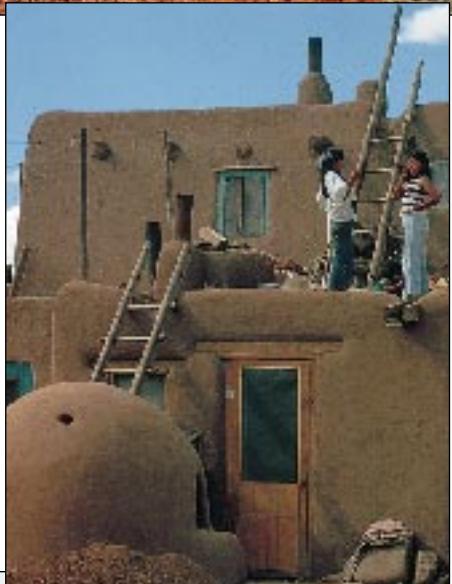
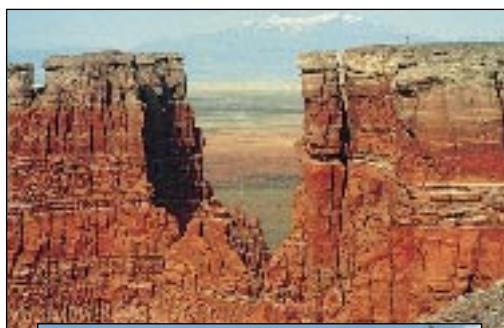
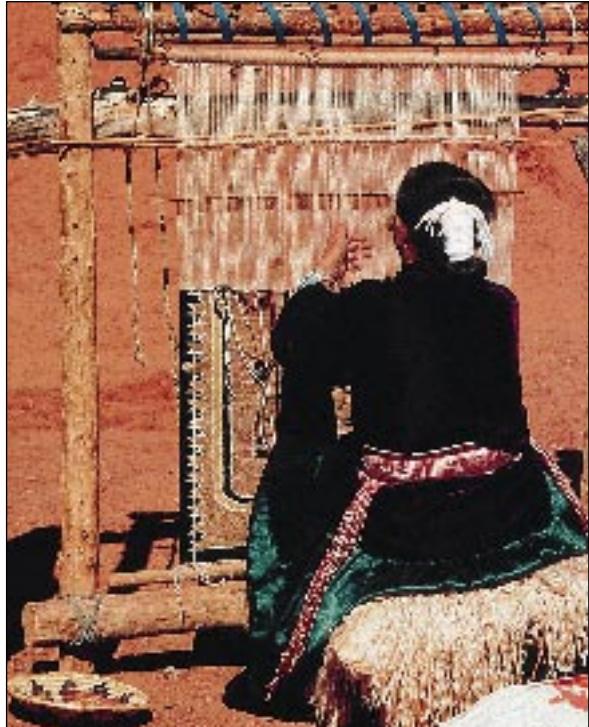
Південний Захід відрізняється від сусіднього Середнього Заходу погодними умовами (сухіший клімат), населенням (менша щільність) та етнічним складом (значна присутність іспано-американців та місцевих американських індіанців). За межами міст регіон являє собою відкриті ділянки землі, більшість з яких – пустелі. Тут розташований неповторний Великий Каунтон, що, як і Рівнина-Пам'ятник, є прекрасним матеріалом для багатьох західних кінофільмів. Рівнина-Пам'ятник лежить у межах резервації Наваго – домівки найчисленніших племен американських індіанців. На південні та на схід розташовано ще десятки інших індійських резервацій, включаючи племена Гопі, Зуні та Апаши.

Протягом певного часу частина Південного Заходу належала до території Мексики. Сполучені Штати отримали цю частину після Мексико-Американської війни в 1846-1848 роках. Мексиканська спадщина цих земель продовжує суттєво впливати на весь регіон в цілому, який є прийнятним місцем для іммігрантів з Півдня (легальних чи нелегальних). Населення регіону швидко збільшується, особливо в штаті Аризона, куди, так само як і в південні штати, переїжджають пенсіонери в пошуках теплішого клімату.

Збільшення населення на гарячому, сухому Південному Заході залежить від двох людських артефактів: гребель та кондиціонерів повітря.

(За годинниковою стрілкою, починаючи зправа) Жінка з племені Наваго плете на ткацькому верстті; Столові Гори в штаті Аризона; діти граються на другому ярусі своїх цегляних будинків в індіанському селищі в Нью Мексіко.

(За годинниковою стрілкою, починаючи ліворуч) Робітники збирають салат-латук в Каліфорнії; стадо американських бізонів біля кордону Національного парку «Сллоустон», штат Вайомінг; міст Золоті Ворота в Сан-Франциско, Каліфорнія.

Численні американські цінності та принципи сьогодення могли б бути пов'язані із колишніми кордонами: впевненість у своїх силах, винахідливість, товариськість і велике почуття рівності.

Греблі на річці Колорадо та на інших річках, а також канали, побудовані за проектом «Центральна Аризона», постачаючи воду таким колись маленьким містам, як Лас-Вегас у штаті Невада, Фінікс у штаті Аризона та Альбукерк у штаті Нью-Мехіко, допомогли їм перетворитися на ділові та культурні центри. Тепер Лас Вегас є відомим світовим центром грального бізнесу, тоді як місто Санта Фе у штаті Нью-Мехіко здобуло славу мистецького центру, особливо в малярстві, скульптурі та опері. Інша система гребель та зрошувальних каналів забезпечує водою Центральну Рівнину Каліфорнії, відому своїми великими врожаями фруктів та овочів.

ЗАХІД

Захід протягом тривалого часу розглядався американцями як останній кордон, хоча заселення Каліфорнії європейцями почалося раніше заселення більшості штатів Середнього Заходу. Вже за кілька років до початку Американської революції на Каліфорнійському узбережжі іспанські священики засновували місії. В XIX сторіччі штати Каліфорнія та Орегон, раніше ніж більшість східних штатів, приєдналися до Союзу.

Захід – це регіон масштабних мальовничих краєвидів. Рельєф усіх 11 штатів частково гірський, та цей регіон є джерелом дивовижних контрастів. Вітри з Тихого океану приносять на західну частину верхівок гір достатньо вологи. Однак землі, розташовані далі на схід, дуже сухі. Наприклад, західні території штату Вашингтон отримують за рік опадів у 20 разів більше, ніж східна частина Каскадних гір, що належить до території штату.

Щільність населення на Заході досить мала, тому урядові належать мільйони гектарів необробленої землі. Американці використовують ці землі для відпочинку та комерції, наприклад, для рибальства, розташування кемпінгів, пішохідного туризму, подорожування на човнах, випасу худоби, добування лісоматеріалів та корисних копалин. Останнім часом широкого розповсюдження набув конфлікт між місцевими мешканцями, які заробляють собі на життя, використовуючи федеральні землі, та урядом, який вимагає при використанні таких земель дотримуватися прийнятих обмежень з метою збереження навколошнього середовища.

Аляска – найпівнічніший штат Союзу – є великою землею із малим, але стійким населенням та

великим природним простором, що захищається шляхом створення національних парків та спеціальних природних зон. Гаваї є єдиним штатом у Союзі, де американці азіатського походження значно переважають населення європейського походження. Починаючи з 1980-х років, велика кількість азіатів також оселилася в Каліфорнії, переважно навколо Лос Анджелеса.

Лос Анджелес, як і вся Південна Каліфорнія, несе на собі печатку великої кількості американо-мексиканського населення. Будучи другим за розміром містом у країні, Лос Анджелес відомий перш за все своєю кіноіндустрією та Голлівудом. Завдяки зростанню Лос Анджелеса та території поблизу Сан Хоце, що називається «Кременева долина», штат Каліфорнія став першим по кількості населення серед інших штатів.

Західні міста відомі своєю толерантністю. Можливо, через те, що багато з них, хто мешкає на Заході, переїхали сюди з інших регіонів з метою почати все сочатку, міжособистісні відносини будується за принципом «живи сам і допомагай іншим» (live-and-let-live attitude). Економіка Заходу має різноманітний характер. Наприклад, штат Каліфорнія відомий і як сільськогосподарський штат, і як штат високотехнологічного виробництва.

ДУХ КОРДОНУ

Один, останній регіон Америки, заслуговує на увагу. Це не є зафіксоване місце, а територія, що перебуває у русі, у так званому стані духу: межа між селищами та дикою місцевістю, яка називається кордоном. Історик Фредерік Джексон Тернер в 1890-х роках наполягав, що наявність такої вільної землі протягом національної історії сформувала американські норми та моральні інститути. «Це постійне перенародження, – писав він, – цей рух на захід із розвитком нових можливостей, постійний контакт із простотою примітивного суспільства, створили сили, які домінують в американському характері».

Численні американські цінності та принципи сьогодення могли б бути пов'язані із колишніми кордонами: впевненість у своїх силах, винахідливість, товариськість і велике почуття рівності. Після Громадянської війни багато «чорних» американців переїхали західніше в пошуках рівних можливостей, і багато з них заробили репутацію та багатство, будучи ковбоями, шахтарями та оброб-

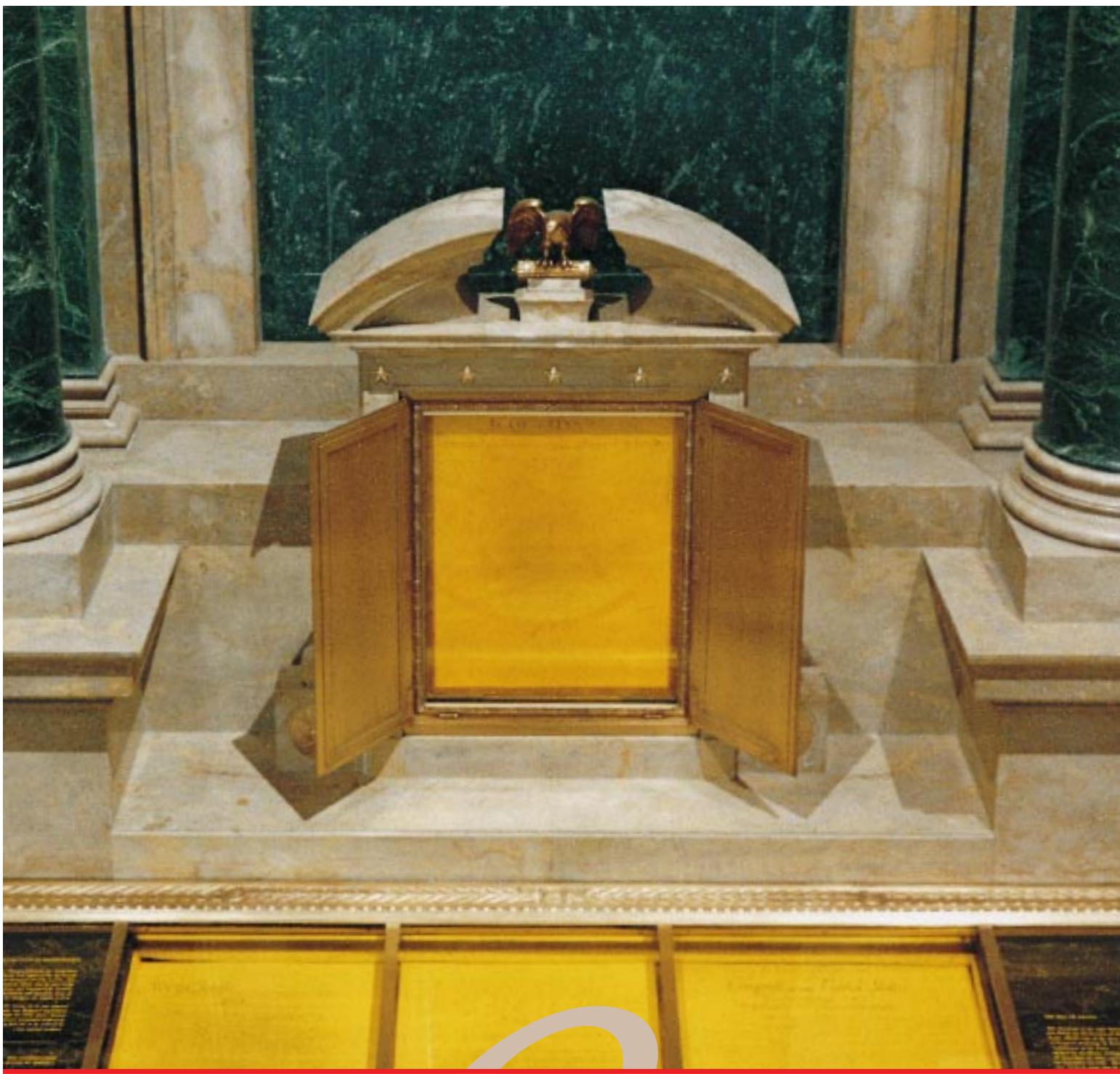
ляючи нові землі. В 1869 році на західній території штату Вайомінг жінкам було вперше дозволено голосувати та вести виборчу діяльність.

Через те, що ресурси Заходу здавалися нескінченними, у людей сформувалися марнотратні, неекономні принципи життя. Великі стада буфало (американського бізона) були переважно знищенні, а більшість інших видів були доведені майже до повного вимирання. На річках будувалися дамби та греблі, внаслідок чого водну рівновагу було порушене. Ліси були знищені неконтрольованою вирубкою, а ландшафти зіпсовані недбалим видобутком корисних копалин.

Ідея урівноваження занедбаних природних ресурсів відбулася в американському русі за раціональне використання природних ресурсів, який набув розвитку завдяки небажанню американців

бути свідками того, як «кордонний» стан зникне назавжди. Ініціатори такого руху відіграли важливу роль у створенні в 1872 році першого національного парку «Еллоустоун» та перших національних заповідних зон у 90-х роках ХІХ сторіччя. Нещодавно було прийнято «Закон про природні різновиди, що перебувають у небезпеці», який допоміг зупинити потік знищення природи.

Програми щодо захисту навколоишнього середовища можуть викликати деякі розбіжності в думках, так, наприклад, деякі критики вважають, що згаданий закон гальмує економічний прогрес. Проте, не зважаючи на це, рух щодо охорони американського природного середовища продовжує набувати сили. Заснування подібних акцій в інших країнах є даниною впливу американського «кордону». □

З Унапрямку до лісма на горі

Першими європейцями, котрі досягли Північної Америки у 1000 році, були ісландські вікінги, якими керував Ліф Еріксон. Свідчення про їхнє прибуття були знайдені у канадській провінції Ньюфаундленд, але вікінгам не вдалося влаштувати там постійне мешкання і вони незабаром втратили контакт з новим континентом.

Через п'ять сторіч потреба в азіатських спеціях, тканинах та фарбах спонукала європейських навігаторів мріяти про коротші шляхи між Сходом та Заходом. Діючи від імені іспанської корони, у 1492 році італійський навігатор Христофор Колумб поплив на захід від Європи і висадився на одному із Багамських островів у Карібському морі. Протягом 40 років іспанські мандрівники будували величезну імперію в Центральній та Південній Америці.

КОЛОНАЛЬНА ЕРА

Перші життєздатні англійські колонії були засновані в Джеймстауні, штат Вірджинія, у 1607 році. Через кілька років англійські пуритани переїхали до Америки, щоб уникнути релігійних переслідувань за їхню опозицію Англіканській Церкві. У 1620 році пуритани створили колонію Плімут, яка пізніше стала штатом Массачусеттс. Плімут був другим постійним британським поселенням у Північній Америці й першим у Нью-Інгленді.

У Нью-Інгленді пуритани сподівалися побудувати «місто на горі» – ідеальну громаду. З того часу американці розглядали свою країну як великий експеримент та модель, що варта бути прикладом для інших націй. Пуритани вважали, що уряд повинен узаконити релігійні принципи життя, і суворо карали еретиків, чоловіків, що не дотримувалися подружньої вірності, п'яниць та порушників недільних обрядів. Незважаючи на їхнє власне прагнення до релігійної свободи, для пуритан було характерним неприйняття будь-якої іншої моралі. У 1636 році англійський священик Роджер Вільямс залишив Массачусеттс і створив колонію на острові Роуд, побудовану на принципах релігійної свободи й відокремлення церкви від держави, на двох ідеалах, що пізніше були затверджені творцями Конституції США.

До Америки прибували колоністи також із інших європейських країн, але вони не могли зрівнятися з розвитком англійських колоній. У 1733 році англійці заснували 13 колоній уздовж Атлантичного узбережжя, від Нью Гемпшира на півночі до Джорджії на півдні. В Північній Америці французи контролювали територію Канади та Луїзіані, включаючи широкий басейн Міссісіпі. Протягом XVIII сторіччя Франція та Англія мали кілька війн, в кожній з яких було втягнуто Північну Аме-

рику. Після закінчення Семирічної війни у 1763 році Англія мала під контролем територію Канади та всі східні землі басейну Міссісіпі, розташовані в Північній Америці.

Незабаром виник конфлікт між Англією та її колоніями. Материнська країна, з метою покриття витрат на Семирічну війну, встановила нові податки й очікувала, що американці дозволять розмісти-

(Попередня сторінка) Декларація Незалежності (зверху) та Конституція США в Національному Архіві у Вашингтоні, округ Колумбія.
(Вище) Реконструйований Форт Джеймс у Джеймстауні, Вірджинія.

ти в їхніх домівках британських солдат. Колоністи відмовилися від сплати таких податків і чинили опір квартируванню. Наполягаючи на тому, щоб оподаткування здійснювалося лише власними колоніальними законодавчими зборами, вони об'єднувалися під гаслом «жодного оподаткування без місцевого представництва».

Всі податки, крім єдиного податку на чай, були скасовані. Але в 1773 році група патріотів відреагувала початком Бостонської Чайової Кампанії. Переодягнені в індіанців, вони забралися на британські торгові кораблі і скинули в гавань Бостона 342 ящики чаю. Це спровокувало жорстокі переслідування з боку Британського Парламенту, зокрема закриття гавані Бостона для торгових кораблів. У 1774 році лідери колоністів скликали Перший Континентальний Конгрес для обговорення опозиції колоній британському правлінню. У 1775 році, 19 квітня, розпочалася війна. Це сталося, коли британські солдати зустрілися із колоністськими повстанцями в місті Лексінгтон, Массачусеттс. У 1776 році, 4 липня, Континентальний Конгрес затвердив Декларацію про Незалежність.

Спочатку Революційна війна була важкою для американців. Загалом, за нестачі продовольства та досвіду, американські війська билися досить гарно, але поступалися британцям через їхню кількість та озброєність. Поворотним моментом у цій війні був

Громадянська війна була одним із найтрагічніших епізодів американської історії. Але вона вирішила два неприємні питання... Вона поклала кінець рабству й показала, що країна не є просто об'єднанням напівнезалежних штатів, а являє собою одне неподільне ціле.

1777 рік, коли американські солдати завдали поразки британській армії під Саратогою, штат Нью-Йорк. Франція таємно допомагала американцям і не бажала відкрито брати участі у війні, чекаючи моменту, коли американці матимуть перевагу. Після перемоги американців під Саратогою Франція й Америка підписали угоду про союз, після чого Франція надала американцям свої збройні сили та військові кораблі.

Остання головна битва Американської революції відбувалася в Йорктоні, штат Вірджинія, у 1781 році. Об'єднані сили американських та французьких військ оточили британців і примусили їх здатися у полон. Боротьба продовжувалася у деяких районах більш як два роки, та офіційно війну було закінчено підписанням Паризької Угоди у 1783 році, за якою Англія визнала незалежність американського народу.

НОВА НАЦІЯ

Розробка Конституції США та створення Сполучених Штатів більш детально описані у розділі 4. По суті, Конституція зменшила страх американців перед непомірною центральною владою, поділивши уряд на три відділи: законодавчий (Конгрес), виконавчий (президент та федеральні органи влади) і судовий (федеральні суди) – шляхом внесення 10 поправок, що були відомі під назвою «Декларація Прав» і захищали особисті свободи. Постійна турбота про накопичення влади виявила себе у різних політичних філософіях двох видатних осіб революційного періоду. Джордж Вашінгтон, герой війни та перший президент США, очолював партію, що виступала за сильну владу президента і міцний центральний уряд. Томас Джефферсон, головний автор Декларації про Незалежність, очолював партію, яка вважала, що треба передати більше влади до штатів, висуваючи теорію про те, що штати нестимуть більшу відповідальність перед народом та звітуватимуть йому.

Джефферсон став третім президентом США у 1801 році. Хоча він намагався обмежити президентську владу, політичні реалії диктували інше. Серед інших рішучих та активних кроків у 1803 році він придбав від Франції великі території Луїзіані, майже вдвічі збільшивши територію США. Купівля Луїзіані додала Америці більше ніж 2 мільйони квадратних кілометрів і поширила її кордони аж до Скелястих Гір у Колорадо.

РАБСТВО ТА ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА

В першому кварталі XIX сторіччя кордони розширилися на захід до Міссісіпі та навіть за ней. У 1828 році Ендрю Джексон став первім президентом, обраним за межами країни: представник прикордонного штату Теннессі, який народився у бідній сім'ї та поза культурними традиціями Атлантичного узбережжя.

Хоча ера Джексона була однією із оптимістичних та енергійних, молодій нації були властиві протиріччя. Дзвінкі слова Декларації про Незалежність «всі люди рівні» нічого не значили для 1,5 мільйона рабів. (Більш детальна інформація про рабство та його наслідки надається у розділах 1 та 4).

У 1820 році південні та північні політики обговорювали питання щодо законності рабства в західних територіях. Конгрес досяг компромісу: рабство було дозволено у новому штаті Міссурі та на території Арканзасу, але було заборонено будь-де на захід та на північ від Міссурі. Внаслідок Мексиканської війни у 1846-1848 роках американці отримали нові території, і таким чином було вирішено питання, де можна розвивати рабство. Інший компроміс було досягнуто у 1850 році, коли Каліфорнію було визнано незалежним штатом, а громадяни штату Юта та Нью Мексіко отримали право вирішити, чи хочуть вони, щоб рабство існувало на їхніх територіях, чи ні (вони вирішили, що ні).

Але питання рабства продовжувало турбувати суспільство. Після того, як Абрахама Лінкольна, противника рабства, було обрано президентом у 1860 році, 11 штатів вийшли зі складу Союзу і проголосили себе незалежною нацією, Конфедеративними Штатами Америки (або Конфедерацією): Південна Кароліна, Міссісіпі, Флоріда, Алабама, Джорджія, Луїзіана, Техас, Вірджинія, Арканзас, Теннессі та Північна Кароліна. Розпочалася Американська Громадянська війна.

Армія Конфедерації мала успіх на початку війни. Деякі її командири, зокрема, генерал Роберт Е. Лі, були гарними стратегами. Але Союз мав більше живої сили та ресурсів. Влітку 1863 року Лі ризикнув, повівши свої війська у Пенсильванію. Він зустрівся із армією Союзу у Геттісберзі, де відбулася найбільша за всю історію битва на американській землі. Після трох днів розpacливої битви конфедеративні війська потерпіли поразку. Тоді ж на річці Міссісіпі генерал Союзу Уліссис

С. Грант захопив місто Віксбург, забезпечивши контроль на півночі над усією долиною Міссісіпі та розколовши Конфедерацію на дві частини.

Через два роки, після залучення сил під командуванням Лі та Гранта, війська Конфедерації здалися у полон. Громадянська війна була одним із найтрагічніших епізодів американської історії. Але вона вирішила два питання, що турбували американців з 1776 року. Вона поклала кінець рабству і показала, що країна не є просто об'єднанням напівнезалежних штатів, а являє собою одне неподільне ціле.

КІНЕЦЬ XIX СТОРІЧЧЯ

Абрагам Лінкольн був убитий внаслідок замаху у 1865 році. Так Америка була позбавлена лідера, який однозначно був покликаний завдяки своїй освіті й темпераменту вилікувати рани, заподіяні Громадянською війною. Його попередник, Ендрю Джонсон, був вихідцем з Півдня і залишився вірним Союзу протягом війни. Члени партії Джонсона (Республіканської), що були уродженцями Півночі, розпочали процес його звільнення з посади за виявлену поблажливість до колишніх представників Конфедерації. Виправдання Джонсона було важливою перемогою принципу, що стверджував розмежування повноважень: президент не повинен звільнитися зі своєї посади через те, що Конгрес не погоджується з напрямками його політики. Звільнення може мати місце лише тоді, коли він винен, як це сказано у Конституції, у «державній зраді, хабарництві та іншому серйозному або дрібному злочині, що підлягають під судове покарання».

Протягом кількох років після закінчення громадянської війни Сполучені Штати Америки стали однією із провідних промислових держав, а її бізнесмени-практики накопичили значний капітал. Будівництво першої трансконтинентальної залізниці було завершено у 1869 році, а у 1900 році протяжність залізничних шляхів у Сполучених Штатах була більшою, ніж у всій Європі. Нафтова промисловість стала однією із найбільш прибуткових, а Джон Д. Рокфеллер з «Стандард Ойл Кампані» став одним із найбагатших людей Америки. Ендрю Карнегі, котрий почав своє американське життя як бідний іммігрант із Шотландії, побудував величезну імперію сталеплавильних заводів. Текстильні фабрики заполонили південь, а в Чікаго, штат Іллінойс, були побудовані м'ясопереробні заводи. Інтенсивно почала розвиватися електрична промисловість, особливо після того, як американці стали використовувати цілу серію винаходів: телефон, електролампочку, фонограф, двигун змінного струму і трансформатор, кінофільми. У Чікаго архітектор Луїс Салліван використав сталеву конструкцію, зробивши визначний внесок у надання місту сучасного вигляду: він побудував хмарочос.

Але нестримний економічний розвиток приніс із собою небезпеку. Для обмеження конкуренції залізниці об'єдналися і встановили стандартизовані вантажні тарифи. Трасти – великі об'єднання корпорацій – намагалися встановити монополію контролю над деякими галузями промисловості, зокрема нафтової. Такі гіганські підприємства могли не лише ефективно виробляти товари та продавати їх за дешевими цінами, а також встановлювати фіксовані ціни і знищувати своїх конкурентів. Для запобігання таким випадкам уряд вжив певні дії. У 1887 році було створено Міжштатну Комерційну Комісію для контролю залізничних тарифів. У 1890 році Антитрастовий Закон Шермана заборонив створювати трасти, об'єднання та укладати комерційні домовленості, що «обмежували торгівлю».

Індустріалізація призвела до розвитку профспілок. Американська Федерація Профспілок, створена у 1886 році, була коаліцією профспілок для досвідчених робітників. Кінець XIX сторіччя був періодом значної імміграції, причому багато працівників у нових промислових районах були уродженцями іноземних країн. Однак для американських фермерів це були важкі часи. Ціна на продукти падала, а фермери мусили дотримуватися високих тарифів на перевезення, використовувати дорогі застави, сплачувати великі податки та збори на споживчі товари.

За винятком купівлі від Росії Аляски у 1867 році, територія США залишилася незмінною з 1848 року. У 1890 році став відчутним новий дух розширення кордонів. Сполучені Штати наслідували приклад північних європейських націй у виконанні обов'язку щодо «цивілізації» народів Азії, Африки та Латинської Америки. Після того, як американські газети опублікували сенсаційні випадки звірств в іспанській колонії Куба, у 1898 році Сполучені Штати та Іспанія розпочали війну. Коли війну було закінчено, Сполучені Штати отримали у володіння кілька іспанських територій: Кубу, Філіппіни, Пуерто Ріко та Гуамські острови. До Сполучених Штатів відійшли й Гавайські острови, щоправда, в результаті інших дій.

Але американці, котрі самі вийшли за межі своєї імперії, не могли належним чином управляти нею. У 1902 році американська війська залишили Кубу, хоча нова республіка мала надати США морські бази. Філіппіни отримали обмежене самоврядування у 1907 році та повну незалежність у 1946 році. Пуерто Ріко стало республікою із самоврядуванням всередині США, а Гаваї у 1959 році (як і Аляска) перетворилися в окремий штат.

ПРОГРЕСИВНИЙ РУХ

В той час, коли американці розвивали підприємництво за кордоном, вони також тверезо дивилися на свої власні соціальні проблеми. Незважаючи на

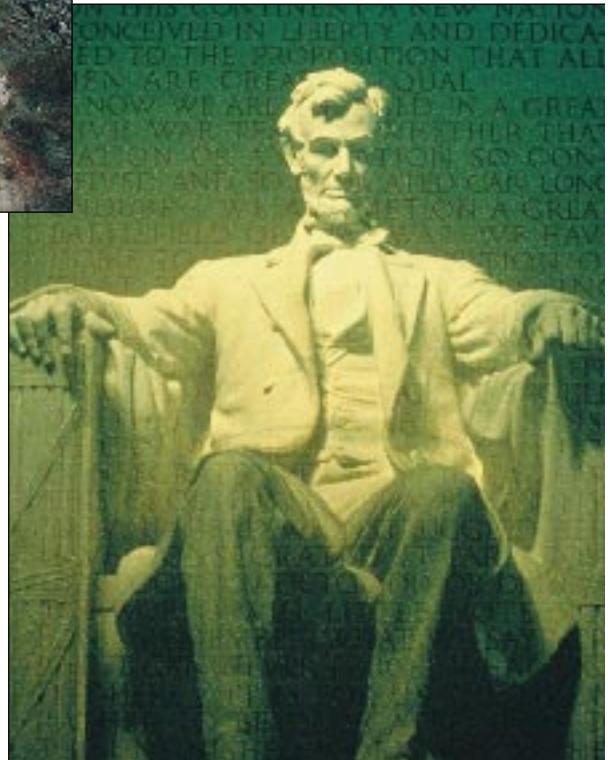

У напрямку до міста на горі

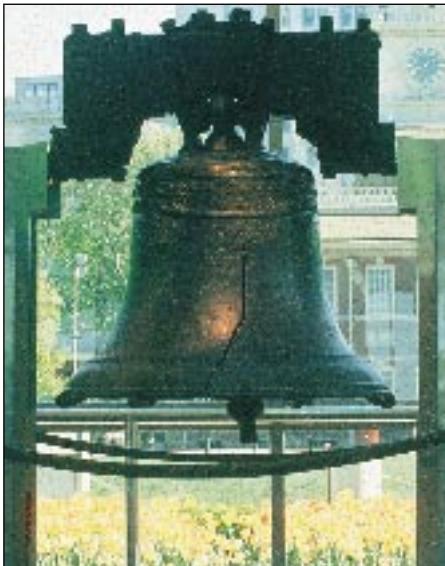
(Ліворуч) Форт Самтер, Південна Кароліна, де почалася Американська Громадянська війна.

(Нижче) Статуя Абрагама Лінкольна в Меморіалі Лінкольна у Вашингтоні, округ Колумбія.

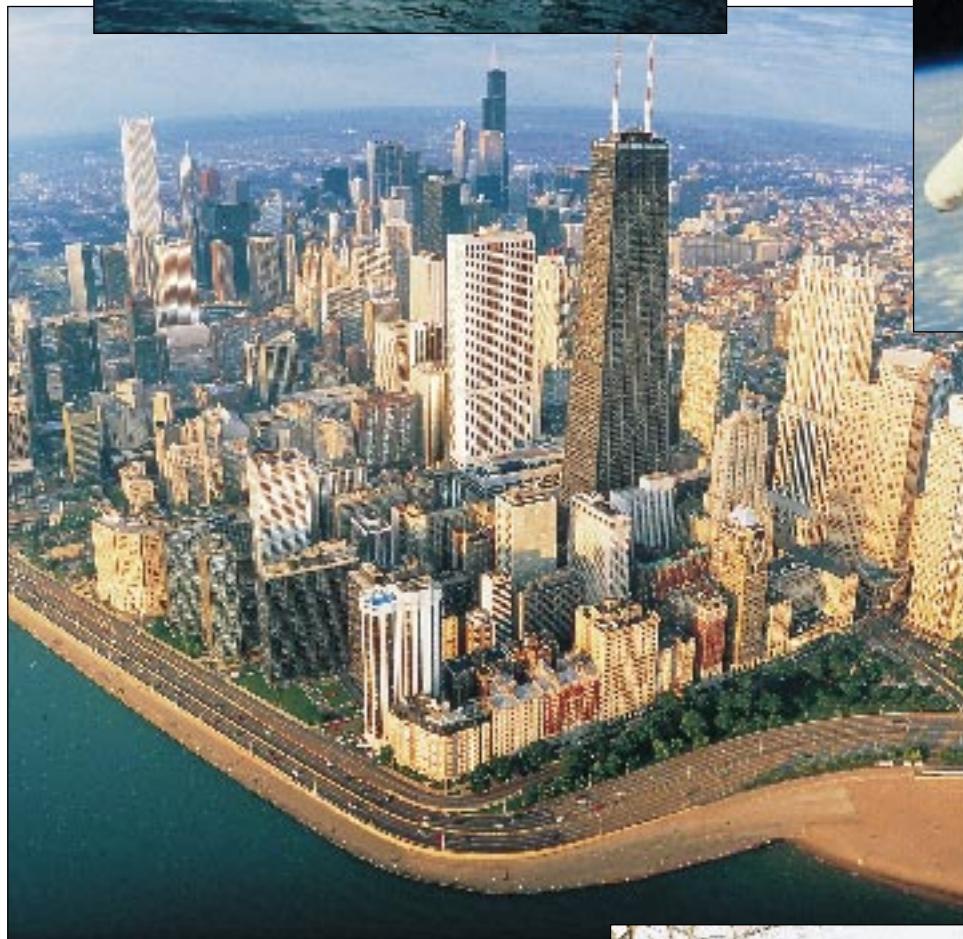
(Праворуч) Дзвін Свободи прозвучав 8 липня 1776 року з метою оголошення прийняття Декларації про Незалежність. Він стоять зараз у Філадельфії, Пенсільванія, в Залі Незалежності.

(Нижче) Автомобілі на виставці в музеї Генрі Форда, Діарборн, Мічиган.

У напрямку до міста на горі

(Ліворуч за годинниковою стрілкою) Чікаго, Іллінойс, батьківщина перших хмарочосів; Меморіал в Аризоні, який включає бойове судно «Арізона» у гавані Перл, Гавайї, увічнює участю США у Другій Світовій війні; астронавт США у відкритому космосі.

(Праворуч) Парад на честь інаугурації президента у 1997 році прибуває до оглядової трибуни навпроти Білого Дому.

показники процвітання, майже половина всіх промислових робітників ще жила у бідності. Нью-Йорк, Бостон, Чікаго та Сан-Франциско могли пишатися своїми музеями, університетами та державними бібліотеками, але мали соромитися своїх закутків. Домінуюча економічна доктрина містила в собі таку ідею: якомога менше дозводити урядові втрутка в торгівлю. Приблизно у 1900 році виник Прогресивний рух, мета якого полягала у реформації суспільства та людей, зокрема через дії уряду. Спочатку рух підтримали економісти, соціологи, техніки та громадські службовці, котрі займалися пошуком наукових, економічно ефективних рішень для розв'язання політичних проблем.

Працівники соціальної сфери пішли у міські нетрі з метою створення спеціальних служб для надання медичних та оздоровчих послуг. Прихильники заборони продажу алкогольних напоїв вимагали припинити продаж лікеру, щоб частково запобігти стражданням, що їх чоловіки-алкоголіки завдавали своїм дружинам та дітям. У містах політичні діячі – реформісти боролися проти корупції, регулювали державний транспорт і створювали муніципальні підприємства. Штати прийняли закони, що обмежували дитячу працю, зменшивши кількість робочих днів, та надавали компенсацію пораненим працівникам.

Деякі американці виступали за більш радикальні ідеології. Партия соціалістів, яку очолював Юджин В. Дебс, висувала ідею мирного, демократичного переходу до економіки з державним регулюванням. Але соціалізм ніколи не мав міцного фундаменту в США – найкращі результати соціалістичної партії у президентських виборах в 1912 році дорівнювали 6 відсоткам від загальної кількості голосів.

ВІЙНА І МИР

Коли в Європі у 1914 році вибухнула Перша Світова війна, президент Вудро Вільсон поклався заявити про строгий американський нейтралітет. Декларація Німеччини про необмежені військові дії підводних човнів проти всіх кораблів, що прямують до портів союзників, підрвала таку позицію. Коли Конгрес проголосив війну Німеччині у 1917 році, американська армія нараховувала 200 000 солдатів. Треба було найняти, підготувати та переправити через «отруєну» Атлантику мільйони солдатів. Пройшов цілий рік, поки американська армія була готова до значного внеску у розвиток військових подій.

Вже восени 1918 року становище німців було безнадійним. Їхні армії відступали перед неослабними американськими військами. В жовтні Німеччина звернулася з пропозицією укласти мир, а 11 листопада було оголошено перемир'я. Сам Вільсон приїхав у Версаль допомогти скласти проект мирного договору. Хоча його з радістю зустрічали у союз-

ній столиці, в США його міжнародна точка зору була менш популярною. Його ідея про Лігу Націй була включена до Версальського договору, але Сенат США не ратифікував цей договір і Сполучені Штати не взяли участі в її роботі.

Більшість американців не турбувалися про втручання в договір. Вони зосередилися на своїх внутрішніх проблемах, і Сполучені Штати відійшли від європейських справ. У той самий час американці вороже ставилися до іноземців, що мешкали в Америці або приїздили сюди. У 1919 році відбулася серія підривних терористичних актів, що спричинило так званий «червоний страх». З дозволу міністра юстиції США А. Мітчелла Палмера перевірялися політичні мітинги і кілька сотень іноземних політичних радикалів було вислано з країни, хоча більшість із них не заподіяли жодного злочину. В 1921 році два анархісти, уродженці Італії, Нікола Сакко та Бартоломео Ванцетті, були засуджені за вбивство на основі недостатніх доказів. Інтелігенція виступала проти такого судочинства, але у 1927 році цих двох чоловіків було страчено на електричному стільці. Конгрес ввів імміграційні обмеження і збільшив їх у 1924 та 1929 роках. Ці обмеження були на користь іммігрантів з англо-саксонських та скандинавських країн.

Двадцяті роки були надмірно важкими та бентежними. В той час гедонізм співіснував із пуританським консерватизмом. Це були часи заборони: у 1920 році конституційна поправка заборонила продаж алкогольних напоїв. Але прихильники таких напоїв радісно обмінливали закон у тисячах незаконних барів (так званих «speakeasies»), а гангстери отримували незаконні прибутки від продажу лікеру. Це були також часи, що їх називали «Roaring Twenties» (бурхливі двадцяті) – часи джазу, німого кіно і таких атракціонів, як сидіння на флагштоці та ковтання риби. Ку Клукс Klan, расистська організація, створена на півдні країни після Громадянської війни, приваблювала все більше нових членів і тероризувала негрів, католіків, євреїв та іммігрантів. Тоді ж католик Альфред Е. Сміт, мер Нью-Йорка, був кандидатом у президента від Демократичної партії.

Для розвитку великого бізнесу 20-і роки були золотим періодом. Сполучені Штати стали споживчим суспільством із бурхливими ринками радіотоварів, домашніх приладів, синтетичних тканин та пластмаси. Однією з найпопулярніших постатей цього періоду був Генрі Форд, який започаткував лінію складання машин для автомобільних заводів. Форд міг платити своїм працівникам великі гроші, причому отримувати значні економічні прибутки шляхом масового виробництва моделі «Т», яку могли купити мільйони бажаючих. В ті часи здавалося, що американцям щастить.

Але зовнішнє процвітання маскувало глибокі внутрішні проблеми. З високими прибутками та низькими процентними ставками великі суми гро-

Для розвитку великого бізнесу 20-і роки були золотим періодом. Сполучені Штати стали споживчим суспільством із бурхливими ринками для радіотоварів, домашніх приладів, синтетичних тканин та пластмаси.

шай були доступні для здійснення інвестицій. Більшість з них, однак, ризиковано використовувалася спекулянтами на фондовому ринку. Шалені конкурсні пропозиції піднімали ціни набагато вище реальної вартості акції. Інвестори купували акції «із гарантією заставою», беручи при цьому в кредит до 90 відсотків покупної ціни. «Мильна булька» лопнула у 1929 році. Фондовий ринок занепав, потягнувши за собою світову економічну депресію.

ВЕЛИКА ДЕПРЕСІЯ

У 1932 році тисячі американських банків і більше ніж 100 000 підприємств припинили своє функціонування. Промислове виробництво зменшилося вдвічі, заробітні плати зменшилися до 60 відсотків, а кожен робітник з чотирьох був безробітним. Того року президентом був обраний Франклін Д. Рузельт, чия платформа оголосувала «нове життя для американського народу».

Жвава самовпевненість Рузельта оживила націю. «Зараз ми маємо боятися лише самих себе», – сказав Рузельт на своїй інаугурації. Надалі він підтвердив ці слова рішучими діями. Протягом трьох місяців – історично названих «Сто днів» – Рузельт прийняв через Конгрес багато законів, спрямованих на відновлення економіки. Такі нові агентства, як Цивільний Корпус економного використання ресурсів та Адміністрація з будівельних питань, створили мільйони робочих місць шляхом початку будівництва доріг, мостів, аеропортів, парків та державних будинків. Пізніше «Закон про соціальне забезпечення» встановив пенсії для пенсіонерів та людей певного віку.

Програма Рузельта «Нове життя» не припинила депресії. Хоча стан економіки поліпшився, повне її відновлення відкладалося через підготовку США до Другої Світової війни.

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

У 1939 році, коли почалася війна в Європі, Америка знову відповіла на це нейтралітетом. Але бомбардування Японією гавані Перл, де на Гаваях було розташовано морську базу, у 1941 році спричинило участь США у війні: спочатку проти Японії, а потім проти її союзників – Німеччини та Італії.

Американські, британські та радянські військові командири погодилися на тому, що спочатку треба

знищити німецькі війська. Британські й американські сили висадилися у Північній Африці в листопаді 1942 року, потім у Сицилії та на італійському материкову в 1943 році. В 1944 році, 4 червня, вони звільнили Рим. Через два дні союзні війська висадилися в Нормандії. Паріж був звільнений 24 серпня, а вже у вересні цього ж року союзні війська перетнули німецький кордон. Внаслідок цього 5 травня 1945 року німецькі війська здалися у полон.

Війна проти Японії швидко закінчилася у 1945 році, коли президент Гаррі Трумен наказав використати атомні бомби проти японських міст Хіросіма та Нагасакі. Близько 200 000 громадян було вбито.Хоча такі дії ще можуть провокувати виникнення гарячих дискусій, докази на користь використання бомб тлумачили про те, що втрати обох сторін були б більшими, якби союзні війська були вимушенні захопити Японію.

ХОЛОДНА ВІЙНА

Після війни створився новий міжнародний конгрес, Організація Об'єднаних Націй, і на цей раз Сполучені Штати вирішили приєднатися до нього. Незабаром погіршилися взаємини між Сполученими Штатами та їхнім колишнім військовим союзником Радянським Союзом.Хоча радянський лідер Йосиф Сталін пообіцяв підтримувати вільні вибори у всіх звільнених європейських країнах, радянські війська встановили у Східній Європі комуністичну диктатуру. Німеччина розпалася на дві частини: західна територія опинилася під окупацією Британії, Франції та Америки, а східна зона опинилася під окупацією Радянського Союзу. Навесні 1948 року Радянський Союз ізолював Західний Берлін з метою підкорити місто голodomором. Західні органи влади відповіли масивним постачанням продуктів повітряним транспортом, доки Радянський Союз у 1949 році не розпочав блокаду. За місяць до цього Сполучені Штати об'єдналися із Бельгією, Канадою, Данією, Францією, Ірландією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Норвегією, Португалією та Великобританією в Організацію Північноатлантичного договору (НАТО).

У 1950 році, 25 червня, оснащені радянською зброєю та схваленням Сталіна, війська Північної Кореї перейшли кордони Південної Кореї. Трумен негайно забезпечив прийняття зобов'язань ООН щодо захисту Південної Кореї. Війна тривала три

роки, і остаточні її результати призвели до поділу Кореї на дві частини.

Американці були налякані радянським контролем над Східною Європою, Корейською війною та розробкою Радянським Союзом атомних та водневих бомб. Дехто з них вважав, що вразливість нації є наслідком існування зрадників, які діють всередині країни. На початку 50-х років республіканський сенатор Джозеф Мак-Карті стверджував, що Державний Департамент та армія США мали в своєму складі багато комуністів. Зрештою Мак-Карті дискредитував себе. Проте багато кар'єр було зруйновано, а американський народ втратив те розуміння кардинальної американської гідності, що мав раніше, – толерантність щодо розбіжності у поглядах.

З 1945 по 1970 рік Сполучені Штати пережили довгий період економічного росту, що припинявся лише недовгими інтервалами застою. Вперше більшість американців насолоджувалися нормальними умовами життя. У 1960 році 55% всіх американських сімей мали пральні машини, 77% – автомобілі, 90% – телевізори та майже всі сім'ї мали холодильники. Тоді ж американська нація повільно рухалася до того, щоб встановити расову справедливість.

У 1960 році президентом США обрано Джона Ф. Кеннеді. Молодий, енергійний та красивий, він пообіцяв «продовжувати розвиток країни» після восьмирічного правління президента Дуайта В. Ейзенгауера, в минулому – генерала Другої Світової війни. У жовтні 1962 року Кеннеді зіткнувся з найсильнішою кризою за останній час внаслідок Холодної війни. Стало відомо, що Радянський Союз почав встановлювати ядерні ракети на Кубі. Це було досить близько, щоб ці ракети могли досягти американських міст протягом хвилини. Кеннеді ввів морську блокаду острова. Нарешті радянський президент Микита Хрущов погодився прибрести ракети, натомість одержавши від США обіцянку не захоплювати Кубу.

У квітні 1961 року Радянський Союз досяг кількох перемог у космічній сфері, пославши першу людину на навколошию орбіту Землі. Президент Кеннеді у відповідь запевнив, що американці до кінця десятиріччя досягнуть Місяця. Ця обіцянка була дотримана у липні 1969 року, коли астронавт Нейл Армстронг висадився на поверхню Місяця з космічного корабля «Аполло 11».

Кеннеді не дожив до цього моменту. Його було вбито внаслідок замаху у 1963 році. Він не був дуже відомим у всьому світі президентом, але його смерть була великим шоком для американського народу. Його послідовнику Ліndonу Б. Джонсону вдалося провести через Конгрес кілька нових законів, що утверджували соціальні програми. Програма Джонсона «Війна бідності» включала дошкільну освіту для бідних дітей, професійну підготовку для тих, хто залишив освіту до її закінчення, та соціальне забезпечення для молоді «нетрів».

Займаючи посаду президента протягом шести років, Джонсон був зайнятий війною у В'єтнамі. У 1968 році 500 000 американських солдат брали участь у військових діях у невеличкій країні, про яку досі більшість з них і не знала.Хоча політичні діячі намагалися розглядати війну як зусилля перевірити життезадатність комунізму на всіх фронтах, американці, кількість яких весь час зростала, не були життєво зацікавлені в тому, що діялося у В'єтнамі. В кампусах коледжів розпочалися демонстрації проти американського насильства, внаслідок чого відбулись жорстокі сутички між студентами та поліцією. Антивоєнні настрої викликали широке коло протестів проти несправедливості та дискримінації.

Втомлений своєю непопулярністю, яка весь час збільшувалася, Джонсон вирішив не обиратися на другий повний термін президентства. У 1968 році президентом було обрано Річарда Ніксона. Він продовжив політику в'єтнамізації, поступово замінюючи американських солдат в'єтнамськими. У 1973 році він підписав мирну угоду із Північним В'єтнамом і повернув своїх солдат до США. Ніксон досяг і двох інших дипломатичних успіхів: поновив взаємини США із Народною Республікою Китаем і провів перший раунд переговорів із Радянським Союзом про обмеження стратегічної зброї. У 1972 році він легко переміг на перевиборах.

Однак протягом президентської кампанії п'ять чоловік були заарештовані за те, що вони вдерлися до приміщення Демократичної партії, яке містилося в офільному будинку Вотергейт у Вашингтоні, округ Колумбія. Журналісти, котрі розслідували цей інцидент, відкрили, що злочинці були найняті передвиборним комітетом Нікссона. Більшій Дім погіршив справу, намагаючись приховати свій зв'язок із цим інцидентом. Врешті-решт, плівка, яку записав сам президент, підтвердила його участь у вищезгаданій операції. Вже до літа 1974 року було цілком ясно, що Конгрес був готовий звинуватити президента в цьому тяжкому злочині. Так 9 серпня Річард Ніксон став єдиним президентом, який пішов у відставку за своїм бажанням.

ДЕСЯТИРІЧЧЯ ЗМІН

Після Другої Світової війни президентство переходило від демократів до республіканців, але демократи здебільшого мали в Конгресі перевагу – як у Палаті Представників, так і в Сенаті. У 1980 році двадцять шість поспільних років демократичного контролю були перервані республіканцями, які отримали більшість у Сенаті. Тоді ж республіканець Рональд Рейган був обраний президентом. Така зміна наклали на американські вибори відбиток непостижності, що відтоді став для них характерним.

Незважаючи на ставлення Рейгана до політики, більшість американців вірили в те, що він зуміє змінити почуття гордості за країну та оптимістичні надії на майбутнє. Центральною темою його внут-

Дефіцит федерального бюджету продовжував зростати, і в 1983 році економіка США увійшла в один із найдовших періодів застою з часів Другої Світової війни.

рішньої політики було те, що федеральний уряд став надзвичайно численним, а федеральні податки занадто високими.

Однак дефіцит федерального бюджету продовжував зростати, і в 1983 році економіка США увійшла в один із найдовших періодів застою з часів Другої Світової війни. Адміністрація Рейгана потерпіла поразку на виборах 1986 року, коли демократи знов отримали контроль над Сенатом. Найбільш серйозне питання дня полягало у тому, що було розголошено інформацію про те, що Сполучені Штати секретно продали зброю Ірану для того, щоб визволити американських заручників, яких тримали в Лебаноні, та фінансувати протиурядові сили в Нікарагуа, тоді як Конгрес заборонив надання такої допомоги. Попри це викриття, Рейган продовжував користуватися досить високою популярністю протягом другого терміну своєї президентської посади.

Джордж Буш, який став президентом у 1988 році, скористався популярністю Рейгана і продовжував впроваджувати більшість з напрямків його політики. Коли Ірак захопив багатий нафтою Кувейт у 1990 році, Буш створив багатонаціональну коаліцію, що звільнила Кувейт на початку 1991 року.

Однак у 1992 році невтомні американські виборці знов переобрали президента. На цей раз вони вибрали демократа Білла Клінтона з тим, щоб через два роки повернути ситуацію і вперше за останні сорок років надати республіканцям більшість як у Палаті Представників, так і в Сенаті. Тим часом деякі споконвічні проблеми було знову

піднято – між прихильниками сильного федерального уряду та прихильниками децентралізації влади, між прихильниками введення молитв у державних школах та захисниками відокремлення держави від церкви, між тими, хто впевнено наполягає на швидкому покаранні злочинців, та тими, хто намагається знайти відповідь на основні причини здійснення злочину. Скарги щодо впливу грошей на політичні кампанії спричинили виникнення руху, спрямованого на обмеження кількості термінів, на які можуть обиратися вищі посадові особи. Ці та інші розходження із системою призвели до створення найсильнішого за останні покоління руху Третьої Партиї, керівником якого став техаський бізнесмен Г. Росс Перо.

Хоча у 90-х роках економіка була сильною, дві події стурбували багатьох американців. Корпорації все більше і більше запроваджували процес, відомий як «скорочення»: вони зменшували кількість працівників для зменшення витрат, незважаючи на скрутку, в якій опинялися робітники внаслідок таких дій. До того ж у багатьох галузях промисловості різниця між річними компенсаціями для корпоративних виконавчих осіб та звичайних робітників стала неймовірною. Занепокоєння помітним зниженням життєвого рівня, погіршенням родинних та громадських взаємин торкнулося й більшості матеріально забезпечених американців. Американці, мабуть, залишаються найоптимістичнішим народом у всьому світі, але при кінці цього сторіччя результати опитування як ніколи підкреслюють їхню стурбованість. □

Національні свята

Американці, разом з багатьма іншими країнами, святкують три національні свята: Великдень, Різдво Христове та Новий рік.

Великдень святкується в одну з весняних неділь, дата якої змінюється рік від року, і відображає віру християн у воскресіння Христа. У Великдень християни справляють релігійні служби та збираються усією родиною.

Більшість американців дотримуються старих традицій: вони фарбують круто зварені яйця і роздають дітям кошики у цукерками. Наступного дня, у Великодній понеділок, Президент Сполучених Штатів проводить для дітей на галявині перед Білим домом полювання на великодні яйця.

Різдво Христове, 25 грудня, – це ще одне християнське свято, яке знаменує собою народження немовляти Христа. Прикрашання домівок та галявин вогниками, встановлення різдвяних ялинок, подарунки та надсилення карток з побажаннями стало традицією навіть для американців-нехристиян.

Новий Рік, зрозуміло, – 1 січня. Його святкування розпочинається в ніч напередодні, коли американці збираються, щоб побажати одне одному щасливого й успішного наступного року.

ВИНЯТКОВО АМЕРИКАНСЬКІ СВЯТА

Вісім інших свят є суто американськими, хоча деякі з них мають аналоги в інших народів. Для більшості американців два з них важливіші, ніж решта, тому що вони мають національне походження. Це День Подяки та Четверте липня.

День Подяки святкується у кожний четвертий четвер листопада, але багато американців беруть вихідний наступної п'ятниці, що разом з суботою та неділею складає чотири дні і надає можливість кудись поїхати, побачитися з рідними та друзями. Свято веде своє походження з 1621 року, через рік після того, як пуритани прибули до Массачусеттса, маючи за намір безперешкодно практикувати свою розкольницьку релігію.

Після суveroї зими, коли приблизно половина з них померла, вони звернулися по допомогу до індіанців, які навчили їх вирощувати злакові та інші

польові культури. Багатий врожай наступної осені надихнув пілігримів на виявлення своєї вдячності шляхом влаштування свята. Уча у День Подяки стала національною традицією не тільки тому, що багато американців поліпшили своє благополуччя, але й тому, що пілігрими жертвували собою заради своєї свободи, і це досі вражає людську уяву. Обід у День Подяки майже завжди включає певні страви, які подавалися під час першої учти: запечену індичку, соус із журавлини, картоплю, гарбузовий пиріг. До того як почати їсти, родичі й друзі завжди роблять паузу, щоб помолитися у знак подяки, а також за можливість зібратися разом.

Четвертого липня, або у День Незалежності, святкується день народження нації – підписання Декларації про Незалежність 4 липня 1776 року. Це день пікніків та патріотичних парадів, ніч концертів та фейерверків. Широко розповсюджено практику підняття у повітря американського прапора (що також відбувається у День Пам'яті загиблих та інші свята). 4 липня 1976 року двохсоту річницю Декларації про Незалежність було відзначено великим всенародним святом.

Окрім Дня Подяки та Четвертого липня, існує ще шість суто американських свят.

День Мартіна Лютера Кінга. Мартін Лютер Кінг, афро-американський пастор, вважається видатним американським громадянином завдяки його неутомній боротьбі за права всіх людей. З моменту його віроломного вбивства у 1968 році меморіальні служби проводяться 15 січня кожного року. У 1986 році цей день було зсунуто на третій понеділок січня і оголошено національним святом. До середини 1970 року День Президента, 22 лютого, був національним святом. Це день народження Джорджа Вашінгтона – героя революції і першого президента Америки. День 12 лютого, день народження Абрагама Лінкольна, президента Америки під час Громадянської війни, також був святом у більшості штатів. Ці два дні з'єднали, і зараз свято поширюється на відзначення всіх президентів минулого. Святкується воно кожного третього понеділка лютого.

День Пам'яті – кожний четвертий понеділок травня – вшановує всіх померлих. Незважаючи на те, що спочатку це був день пам'яті про наслідки Громадянської війни, згодом він став днем пам'яті загиблих у всіх війнах і всіх тих, хто помер. У цей день на цвинтарях, у церквах та в інших публічних місцях проводяться спеціальні служби.

День Праці – перший понеділок вересня – святкується на честь робочого люду країни. У цей день проходять паради. Для більшості американців цей день означає закінчення періоду літніх відпусток, а для більшості школярів та студентів – початок навчального року.

Колумбів День – 12 жовтня 1492 року італійський мореплавець Христофор Колумб причалив до Нової Землі. Незважаючи на те, що більшість народів американського континенту святкують цей день 12 жовтня, в Америці це свято відзначається кожного другого понеділка жовтня.

День Ветеранів, який спочатку називався Днем Примирення, було призначено, щоб вшанувати американців, які брали участь у Першій Світовій війні. Цей день відзначається 11 листопада у день, коли у 1918 році закінчилася війна, але зараз його присвячено ветеранам усіх війн, що в них брали участь Сполучені Штати. Організації ветеранів проводять паради, і президент традиційно кладе вінок на могилу невідомого солдата на Арлінгтонському Національному цвинтарі, що навпроти річки Потомак у Вашингтоні, округ Колумбія.

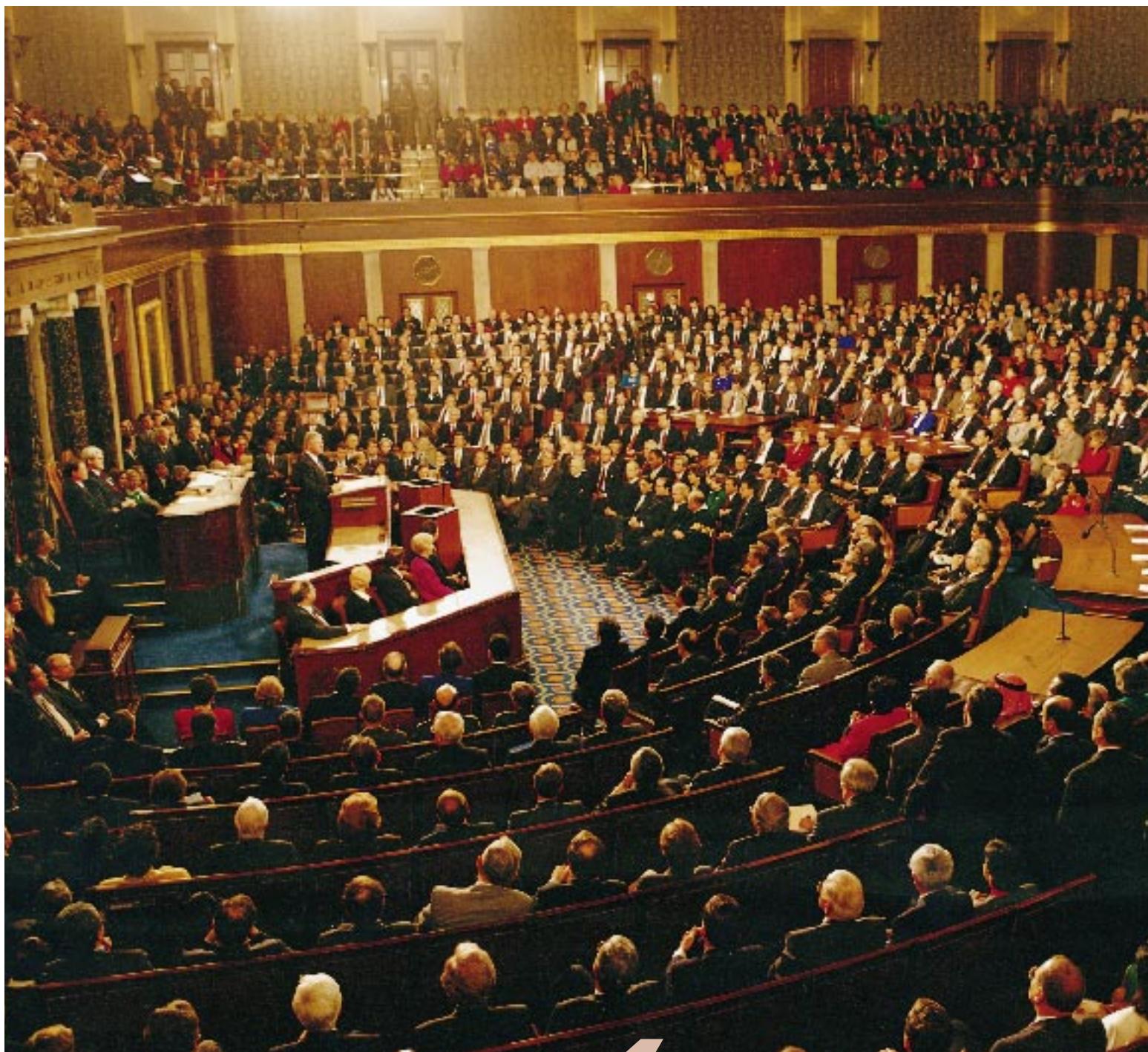
ІНШІ СВЯТКОВІ ДНІ

Є ще два дні в році, що їх яскраво відзначають у Сполучених Штатах, хоча вони й не є національними святами. 14 лютого, у день Святого Валентина (на честь християнського великомученика), американці дарують, як правило, цукерки або квіти тим, кого вони люблять. 31 жовтня, у Хелловін (переддень Дня Усіх Святих), американські діти вдягають смішні або страхітливі костюми і йдуть «дурити або лякати»: стукати у двері до сусідів. Передбачається, що сусіди у відповідь робитимуть їм маленькі подарунки – цукерки або гроші. Дорослі також можуть одягатися у костюми для

вечірок, що проводяться на честь свята «Хелловін».

Різні етнічні групи в Америці святкують дні, що мають особливе значення для них, хоч вони також не є національними святами. Наприклад, євреї дотримуються своїх святих днів у вересні, а більшість роботодавців виявляють свою повагу до них і дозволяють їм узяти вихідні. Американці ірландського походження 17 березня святкують день Святого Патрика, що є старовинним заступником їхньої країни; це високодуховний день, коли багато американців одягають зелений одяг на честь «Смарагдового Острова». Святкування Марді Грас – дня перед християнським Великим постом, що починається наприкінці зими, – є великою подією у Новому Орлеані, штат Луїзіана, де відбуваються великі паради та нестримні розваги. Це свято має французьку назву (Марді Грас означає «Жирний Вівторок», останній день об'їдання перед сезоном покути протягом Великого Посту), а традиція йде від поселення французьких іммігрантів. Існує багато інших подібних етнічних свят, особливо на них багатий Нью-Йорк.

Слід відзначити, що через багаторівневу структуру уряду Америки часом можуть виникати непорозуміння щодо того, які державні та приватні структури мають працювати у такі свята. Загальну інформацію про це можна отримати із щоденних газет, але гості країни, якщо вони мають сумніви, мають завчасно зателефонувати, щоб отримати таку інформацію заздалегідь. □

Чуйний уряд

4

З самого початку спосіб життя в Америці заохочував до демократії. Колоністи селилися на диких землях, покритих лісами. Вони мали працювати, щоб звести будівлі для тимчасового житла, забезпечити себе їжею та розчистити землю від лісів для ферм і житла. Це вимагало співпраці, підкріпленої вірою в те, що у Новому Світі всі люди мають однакові умови без надання будь-кому особливих привileїв.

Необхідність рівноправності справила свій вплив на стосунки перших 13 колоній із материнською країною, Англією. Декларація про Незалежність 1776 року проголошувала, що всі люди створені рівними, що всі мають право на «життя, свободу та пошуки щастя».

Декларація про Незалежність, а потім і Конституція об'єднали американський колоніальний досвід з політичними ідеями таких філософів, як англієць Джон Лок, у створенні концепції демократичної республіки. Народ надавав урядові владу, і вона втілювалася у життя через її вибраних представників. За часі Революційної війни колонії сформували Національний Конгрес, щоб представляти Англію об'єднаним фронтом. Згідно з договором, відомим як Статті Конфедерації, післявоєнному Конгресові дозволялося вирішувати проблеми, які неможливо було вирішити окремо взятим штатам.

Конституція

Статті Конфедерації не стали законодавчим документом для Сполучених Штатів, тому що штати не об'єдналися, як це передбачалося. Коли приходив час сплачувати заробітну платню національній армії або військові борги Франції, деякі штати відмовлялися від сплати. Щоб поліпшити стан речей, Конгрес звертався до кожного штату з проханням делегувати свого представника до Установчих Зборів. Так звані Установчі Збори зібралися у Філадельфії у травні 1787 року під керівництвом Джорджа Вашингтона.

Делегати виробили баланс між тими, хто хотів і хто не хотів міцного центрального уряду. Вироблений план, або ж Конституція, встановлював систему, яка надавала частку влади національному, або федеральному урядові, а іншу частку влади закріплювала за штатами. Конституція розподілила національний уряд на три частини, або гілки: законодавчу (Конгрес, який складається з Палати Представників та Сенату), виконавчу (яку очолює Президент) і юридичну (федеральні суди). Названий «розділом влади», такий розподіл надає кожній гілці свої обов'язки та незалежність від інших. Також це надає кожній гілці деякі повноваження у порівнянні з іншими через систему «контролю та рівноваги».

Нижче наведено кілька прикладів того, як такі контроль та рівновага діють на практиці.

– Якщо Конгрес приймає запропонований закон, або «білль», який президент вважає нерозумним,

президент може накласти на нього вето. Це означає, що білль не прийнято, якщо тільки дві третини членів Палати та Сенату не проголосують за його введення в силу, незважаючи на вето президента.

– Якщо Конгрес приймає, а президент підписує закон, який оскаржується у федеральних судах як такий, що суперечить Конституції, суди можуть анулювати такий закон. (Однак федеральні суди не можуть надавати консультивативних або теоретичних висновків; їхня юрисдикція обмежена фактичними суперечками).

– Президент має повноваження укладати угоди з іншими країнами та робити призначення на федеральні посади, включаючи посади суддів. Однак Сенат повинен затверджувати всі договори і підтверджувати призначення до моменту набрання ними сили.

Нещодавно деякі оглядачі визначили те, що вони бачать як слабкість у тригілковій системі уряду: тенденція у бік занадто частих перевірок веде до застою уряду або «закриття його за гратаами».

Білль про ПРАВА

Конституція, написана у Філадельфії у 1787 році, не могла набути сили до її ратифікації більшістю громадян у принаймні 9 з 13 штатів США. Протягом цього процесу ратифікації зросло відчуття небезпеки. Багато громадян були занепокоєні тим, що документ чітко не гарантував права фізичних осіб. Бажану редакцію було додано у 10 поправках до Конституції, відомих як Білль про Права.

Білль про Права гарантує американцям свободу висловлювання, релігії та преси. Вони мають право збиратися у громадських місцях, протестувати проти дій уряду та вимагати змін. Існує право на володіння вогнепальною зброєю. Відповідно до Білля про Права ані офіцери поліції, ані рядові не можуть зупинити та обшукати особу без належної причини. Також вони не можуть робити обшук у помешканнях осіб без дозволу суду. Білль про Права гарантує швидке проведення судочинства стосовно будь-кого, звинуваченого у злочині. Судочинство має проводитися судом присяжних, якщо це вимагається, а звинувачений особі має бути дозволено бути представленою адвокатом та викликати свідків, які б говорили від її імені. Заборонено жорстокі та незвичайні покарання. Після додання Білля про Права Конституція була ратифікована всіма 13 штатами та набула чинності у 1789 році.

З того часу до Конституції було зроблено 17 інших поправок. Можливо, найважливішими з них є Тринадцята та Чотирнадцята, що забороняють рабство та гарантують усім громадянам рівний захист законів, а також Дев'ятнадцята, яка надає жінкам право голосу.

(Протилежна сторінка) Білл Кліnton робить щорічне звернення до Конгресу.

(Зверху) Члени Верховного Суду США (справа наліво):

Кларенс Томас, Ентонін Скалія, Сандра Дей О'Коннор, Ентоні М. Кеннеді, Дейвід Г. Саутер, Стефан Г. Брейєр, Джсон Пол Стівенс, Голова Суду Вільям Г. Ренквіст та Рут Бейдер Гінзбург.

(Праворуч) Адвокати обговорюють справу з головуючим суддею у суді нижчої інстанції.

(Зверху) Громадяни стоять у черзі для висловлення своїх думок на слуханні з питань транспорту в Остіні, штат Техас. (Ліворуч) Мер та члени міської ради зустрічаються перед асамблесю громадян у Спрінгфілді, штат Іллінойс.

Поправки до Конституції можуть вноситися одним з двох шляхів. Конгрес може запропонувати поправку, якщо дві третини членів Палати Представників та Сенату проголосують за неї. Або ж законодавчі органи двох третин усіх штатів можуть скликати загальні збори і запропонувати поправку. (Цей другий засіб ніколи не застосовувався). У будь-якому разі, запропонована поправка не набуває чинності, доки її не буде ратифіковано трьома чвертями штатів.

ЗАКОНОДАВЧА ГЛІКА ВЛАДИ

Орган законодавчої влади – Конгрес – складається з обраних представників від кожного з 50 штатів. Він є єдиним органом уряду США, який може приймати федеральні закони, накладати федеральні податки, оголошувати війну та вводити у дію міжнародні угоди.

Члени Палати Представників обираються на термін у два роки. Кожен член представляє округ у своєму рідному штаті. Кількість округів визначається шляхом перепису, що проводиться кожні 10 років. Найбільш заселеним штатам дозволено мати більше представників, ніж штатам з меншою кількістю населення, деякі з яких мають лише одного представника. На загал 435 представників є членами Палати Представників.

Сенатори обираються на шість років. Кожен штат має двох сенаторів, незважаючи на кількість населення. Терміни діяльності сенаторів гнучкі –

з тим, щоб кожні два роки обиралася одна третина Сенату. Кількість сенаторів – 100.

Для того, щоб стати законом, білль має бути затверджено як у Палаті Представників, так і в Сенаті. Після представлення білля обом органам його вивчає один або кілька комітетів, які відповідно змінюють його, потім він проходить голосування у комітеті та обговорення в Палаті Представників або Сенаті. Якщо він приймається одним органом, його передають на розгляд іншого органу. Коли білль приймається Палатою Представників та Сенатом у різних формах, члени обох органів зустрічаються у «дорадчій комісії» з метою уникнення протиріч. Групи, які намагаються переконати членів Конгресу голосувати за або проти білля, іменуються «лобі». Вони можуть намагатися вплинути на результат майже на будь-якій стадії законотворчого процесу. Коли обидва органи прийняли однакову версію білля, він передається на затвердження президентові.

ВІКОНАВЧА ГЛІКА ВЛАДИ

Головою виконавчої влади у Сполучених Штатах є президент, який, разом з віце-президентом, обирається на чотирирічний строк. Внаслідок поправки до Конституції, що вступила у силу в 1951 році, президент може бути обраний лише на два строки. Крім випадків правонаступництва померлого або недієздатного президента, єдиним офіційним обов'язком віце-президента є очолювання Сенату.

*Будинок Капітолію
Сполучених Штатів
у Вашингтоні, округ
Колумбія, де проводять
свої засідання Сенат
та Палата Представників.*

Американці регулярно користуються своїми демократичними правами, голосуючи на виборах та беручи участь у політичних партіях та виборчих кампаніях.

Віце-президент може голосувати в Сенаті лише у випадку рівного розподілу голосів.

Повноваження президента широкі, але не безмежні. Як головна особа, яка формулює національну політику, президент пропонує законодавчі акти Конгресу. Вище зазначалося, що президент може накладати вето на будь-який білль, прийнятий Конгресом. Президент є головнокомандуючим збройних сил. Президент має повноваження призначати федеральних суддів у разі виникнення вакансії, включаючи суддів Верховного Суду. Як голова своєї політичної партії та особа, що має відкритий доступ до засобів масової інформації, президент може легко впливати на громадську думку.

У межах виконавчої влади президент має широкі повноваження на випуск положень та директив, що регулюють роботу федеральних державних департаментів та агенцій. Президент призначає голів та вищих посадових осіб таких департаментів та агенцій. Голови великих департаментів, так звані «секретарі», є частиною президентського кабінету. Однак більшість федеральних працівників обираються на підставі іхніх здібностей, а не з політичних причин.

Судова гілка влади

Судову гілку влади очолено Верховним Судом США, який є єдиним судом, спеціально створеним за Конституцією. Крім того, Конгрес створив 13 федеральних апеляційних судів та, як нижчу інстанцію, близько 95 федеральних окружних судів. Верховний Суд проводить засідання у Вашингтоні, округ Колумбія, а інші федеральні суди розташовані у містах по всіх Сполучених Штатах. Федеральні судді призначаються довічно або до моменту, коли вони добровільно ідуть у відставку; вони можуть бути зняті з своєї посади лише шляхом важкого процесу імпічменту та слухань у Конгресі.

Федеральні суди розглядають справи, що виникають у зв'язку з Конституцією та федеральними законами й угодами, морські справи, справи, пов'язані з іноземними громадянами або урядами, а також справи, у яких федеральний уряд сам є однією із сторін.

Верховний Суд складається з головного судді та восьми членів Верховного Суду. За невеликими винятками, справи передаються до Верховного Суду на апеляцію з федеральних судів або судів штатів нижчої інстанції. Більшість з цих справ пов'язана із суперечками щодо тлумачення та кон-

ституційності дій, вчинених виконавчою владою, та законів, прийнятих Конгресом або штатами (так само, як федеральні закони, закони штатів повинні відповісти Конституції США).

Суд останньої інстанції

Хоча, як було сказано, три гілки влади повинні бути рівними між собою, часто Верховний Суд має останнє слово у тій чи іншій справі. Суди можуть приймати рішення про неконституційність закону, що робить його нечинним. На більшість із таких рішень подаються апеляції до Верховного Суду, який, таким чином, є остаточним арбітром з тлумачення Конституції. Газети часто друнують витяги з судових висновків у важливих справах, а рішення суду часто є предметом публічних дебатів. Так має бути: рішення можуть розв'язувати давні противіччя і мати соціальні ефекти, що діятимуть протягом тривалого часу після винесення рішення. Двома видатними прикладами цього є справи «Плессі проти Фергюсона» (1896 рік) та «Браун проти Ради Освіти Топеки» (1954 рік).

У справі Плессі проблема полягалла в тому, чи повинні чорні користуватися іншими залізничними вагонами, ніж білі. Суд чітко сформулював доктрину «окремішності, але рівності» як базу для затвердження такої практики. Розгляд справи надіслав сигнал про те, що суд вузько тлумачив Тринадцяту та Чотирнадцяту поправки і що широку мережу законів та звичаїв, яка розглядає чорних та білих з різних позицій, не буде змінено. Один із суддів, Джон Маршалл Гарлан, заперечував рішення, мотивуючи це тим, що «Конституція не розрізняє кольорів».

Майже через 60 років суд змінив своє рішення. У справі Брауна він прийшов до висновку, що свідомо сегреговані державні школи порушують Тринадцяту та Чотирнадцяту Поправки, які містять положення про захист рівності прав. Хоча суд пряму не скасував свого рішення у справі Плессі, однак точку зору судді Гарлана щодо Конституції було підтверджено. Рішення 1954 року безпосередньо стосувалося лише шкіл у місті Топека, штат Канзас, але чітко сформований принцип досяг кожної державної школи країни. Більш того, справа руйнувала політику сегрегації в усіх державних установах та спрямовувала націю новим курсом рівного ставлення до всіх громадян.

Рішення зі справи Брауна налякало деяких громадян, особливо на Півдні, але поступово було прийнято як земельне право. Інші спірні рішення

Верховного Суду не набули такого ступеню прийняття. У деяких справах, що розглядалися з 1962 по 1985 рік, наприклад, суд вирішив, що вимога до студентів, щоб вони молилися і слухали проповідника у державних школах, порушує конституційну заборону насаджування релігії. Критики цих рішень вважають, що відсутність проповідника у державних школах сприяло відхиленню від моральних засад Америки; вони намагалися знайти шляхи для повернення проповідників до шкіл без порушення Конституції. У справі «Ро проти Вейда» (1973 рік) суд гарантував жінкам право на аборти за певних обставин – рішення, що продовжує обурювати тих американців, які вважають аборт убивством. Внаслідок того, що рішення у справі «Ро проти Вейда» базувалося на тлумаченні Конституції, опоненти намагалися внести до Конституції поправки з тим, щоб скасувати таке положення.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ВИБОРИ

Американці регулярно використовують свої демократичні права шляхом голосування на виборах та участі у політичних партіях та виборних кампаніях. Сьогодні у Сполучених Штатах існують дві великі політичні партії: Демократична та Республіканська. Демократична партія, яка вийшла з партії Томаса Джефферсона, була сформована до 1800 року. Республіканська партія була створена у 1850-х роках Абрагамом Лінкольном та іншими діячами, які були противниками розширення рабства у нових штатах, які на той момент увійшли до Союзу.

Демократична партія вважається більш ліберальною партією, а Республіканська – більш консервативною. Взагалі, демократи вважають, що уряд зобов'язаний забезпечувати соціальні та економічні програми для тих, кому вони потрібні. Республіканці не обов'язково заперечують ці програми, але вважають їх занадто дорогими для

платників податків. Республіканці більше зосереджені на заохоченні приватних підприємств, вважаючи, що міцний приватний сектор робить громадян менше залежними від уряду.

Обидві великі партії мають групи підтримки серед широких прошарків американців та охоплюють широкий спектр політичної думки. Члени і навіть обрані посадовці однієї партії не обов'язково погоджуються один з одним у кожному питанні. Американці не повинні бути членами політичної партії для того, щоб брати участь у голосуванні або щоб бути кандидатом на державну посаду, але важко намагатися отримати посаду без наданих партією грошей або учасників кампанії.

Невеликі політичні партії – звичайно вони іменуються «третіми партіями» – другорядні для Сполучених Штатів, і їхні кандидати рідко вибираються на посади. Невеликі партії, однак, часто служать для привернення уваги до питань, які турбують виборців, але були проігноровані у політичному діалозі. Коли це трапляється, одна або обидві великі партії можуть звернутися до цього питання, і тоді треті партії зникають.

На загальнонаціональному рівні вибори проводяться кожних два роки у парні роки, першого вівторка, що йде після першого понеділка листопада. Місцеві вибори та вибори у штаті часто збігаються з загальнонаціональними виборами, але вони проводяться також і в інші роки і можуть відбуватися в інші періоди року.

Американці вільні щодо міри своєї участі в політичному процесі. Багато громадян активно беруть участь у ньому через волонтерську роботу на кандидатів, популяризацію певного питання або висування самих себе на посаду. Інші обмежують свою участі голосуванням у день виборів, дозволяючи своїй демократичній системі спокійно працювати та будучи впевненими у захисті своїх свобод. □

Бізнес в Америці

У 1925 році Президент Келвін Кулідж сказав, що «бізнес в Америці – це бізнес». Цей вислів фактично більш хитрий, ніж може здаватися. Поставте слово «заняття» на місце першого слова «бізнес», і ви маєте стислий висновок підприємницького духу, що стоїть за процвітанням Америки.

Цей розділ присвячено сільському господарству – першій галузі в Америці, американському стилю масового виробництва, робітничому рухові та національній системі економіки.

Нація ФЕРМЕРІВ

Сільське господарство у Сполучених Штатах радикально змінилося за останні 200 років. За часи Американської Революції (1775-1783) 95 відсотків населення були зайняті у фермерському господарстві. Сьогодні ця цифра складає менше 2 відсотків. Хоча фізичні особи або сім'ї володіють 85 відсотками всіх ферм у Сполучених Штатах, вони мають лише 64 відсотки сільськогосподарської землі. Решта перебуває у власності великих та малих корпорацій, а фермерство і його споріднені галузі перетворилися на великий бізнес – «агробізнес». Незважаючи на всі зміни, сільське господарство є постійною величиною американського життя, а вироблені продукти харчування – безпечними, різноманітними й доступними.

Раніше в історії Америки фермери задавали тон іншій частині населення. Фермери ніколи не були економічно самостійними, всупереч міфу, що склався про це, тому що вони залежали від нестабільних погоди та ринку. Однак вони виявили свій індивідуалізм та прихильність до рівноправності, чим захоплювалася та що намагалася наслідувати решта суспільства.

По мірі того, як переселенці пересувалися зі сходу на захід, сільське господарство США ставало все більше заможним та різноманітним, – як ніде в світі. Це й досі так, в основному завдяки розмірам сільськогосподарських земель та щедрості природи. Лише порівняно невелику частину Заходу Сполучених Штатів займає пустеля – внаслідок дуже обмеженого обсягу дощових опадів. У всіх інших місцевостях рівень дощових опадів коливається від поміркованого до рясногого, а річки й підземні води дозволяють прокладати іригаційні системи там, де це необхідно. Великі земельні площа й не дуже пагористі землі, особливо на Середньому Заході, забезпечують ідеальні умови для великих обсягів сільського господарства.

У більшості регіонів Сполучених Штатів земля була занадто щедрою, а робоча сила занадто дефіцитною для англійської орендної системи, за якою землевласники володіли величезними земельними площами, а більшість фермерів були орендаторами. Північноамериканське сільське господарство базувалося на масовості сімейних ферм. Більш того, ці ферми намагалися бути радше розкиданими

та ізольованими, ніж згрупованими навколо селищ, і, таким чином, збільшували індивідуалізм фермерів та їхню опору лише на власні сили.

Американських фермерів характеризувала готовність до втілення у життя нової технології; протягом XIX сторіччя один новий інструмент або винахід дуже швидко приходив на зміну іншому. Наприклад, коса й граблі замінили серп для збору зрожаю, а потім у 1830-х роках поступилися місцем механічній жатці Сайруса Маккорміка. На початок Американської Громадянської війни (1861-1865) для скіртування, молотьби, жнива, культивації та сіяння застосовувалися машини, які забезпечували великі зростання продуктивності праці.

Іншим фактором піднесення сільського господарства був швидкий потік поселенців уздовж річки Міссісіпі наприкінці XIX сторіччя. Федеральний уряд по-різному заохочував внутрішню міграцію, зокрема прийняттям «Закону про фермерські господарства». Введений в дію у 1862 році, закон створив діючу модель невеликих сімейних ферм через надання 65 гектарів під «фермерське господарство» кожній родині поселенців за номінальну плату.

З плином часу винаходи та професійна політика спричинили аж надто великий успіх. Після Громадянської війни істотною проблемою стало перевиробництво. Із попитом, що не міг відповісти пропозиції, знижувалися ціни на фермерську продукцію. Роки з 1870 до 1900 були особливо скрутними для американських фермерів.

РОЛЬ УРЯДУ

Починаючи із створення Департаменту Сільського Господарства у 1862 році, федеральний уряд відігравав безпосередню роль у сільськогосподарських справах і зайшов у цьому так далеко, що почав вчити фермерів, як зробити їхню землю більш продуктивною. Після періоду розквіту на початку ХХ сторіччя, у 1920-х роках ціни на фермерську продукцію почали падати. Велика Депресія 1930-х років ще більше знижила їх, а до 1932 року ціни на фермерську продукцію впали, у середньому, нижче, ніж до однієї третини від їхнього рівня у 1920 році. Десятки тисяч фермерів ставали банкрутами. Велика частина сьогоднішньої фермерської політики закорінена у жахливу декаду 1930-х років та рятівні заходи «Нової Політики» президента Ф. Рузвельта.

Сьогодні політика фермерського господарства США втілена у розвинутій законодавчій системі. Відповідно до теорії, що перевиробництво є головною причиною низьких цін на фермерську продукцію, за деяких обставин уряд платить фермерам за те, щоб вони сіяли менше злакових. Певні товари можуть використовуватися як предмет застави для забезпечення федеральних кредитів або «цінових

Нью-Йоркський фондовий ринок.

підтримок». Платежами, пов'язаними з покриттям дефіциту, фермерам відшкодовується різниця між «запланованою ціною», встановленою Конгресом для даної культури, та фактичною ціною, що сплачується при продажу такої культури. Також фермерам у західних штатах через федеральну систему дамб та іригаційних каналів подається вода за субсидованими цінами.

Цінові підтримки та покриття дефіциту застосовуються лише до таких основних сільськогосподарських товарів, як зерно, молочна продукція та бавовна; багато інших видів сільськогосподарської продукції не підлягають федеральним субсидіям. Програми субсидування ферм критикувалися на підставі того, що вони, в основному, надають перевагу великим фермерським господарствам і прискорюють тенденцію розподілу на більші й менші фермерські господарства. Наприклад, недавно протягом одного року ферми, чий обсяг продажу становив більше \$250 000 доларів США – лише 5 відсотків від загальної кількості ферм, – отримали 24 відсотки державних платежів, спрямованих на фермерське господарство. Зараз набирає обертів рух, метою якого є зниження ролі уряду у сільському господарстві та скорочення субсидій, що сплачуються фермерам. Однак сьогодні на захист фермерської політики стають важливі економічні інтереси, а пропозиції щодо її змін викликають бурхливі дебати у Конгресі.

ДОВГОСТРОКОВІ ПОГЛЯДИ

В загалі американське сільське господарство мало велиму успішну історію. Американські споживачі сплачують менше за свої продукти харчування, ніж у багатьох інших країнах з розвинутою промисловістю, а з третини посівних земель у Сполучених Штатах сільськогосподарська продукція виробляється на експорт. У 1995 році експорт сільськогосподарської продукції перевищив імпорт майже у два рази.

Але успіх у сільському господарстві має свою ціну. Охоронці природи заявляють, що американські фермери зіпсували навколошнє середовище непомірним використанням штучних добрив та хімікатів для знищенння бур'янів та шкідливих комах. Токсичні сільськогосподарські хімікати завжди потрапляли у воду, їжу та повітря, що ними користувалися люди, хоча урядовці як на рівні штатів, так і на федеральному рівні були пильними у своїх зусиллях щодо захисту цих ресурсів.

Тим часом науковці у дослідницьких центрах Сполучених Штатів шукали довгострокові рішення цієї проблеми. Використовуючи таку інноваційну техніку, як схрещення генів, вони сподіваються розробити культури, що швидко вирощуватимуться та протистоятимуть шкідливим комахам без застосування токсичних хімікатів.

АМЕРИКАНСЬКИЙ СТИЛЬ МАСОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Коли американський виробник автомобілів Генрі Форд опублікував у 1922 році свою автобіографію «Мое життя й робота», він систематизував серії питань у заголовках розділів: «Як можна дешево виробляти речі?», «Гроші – хазяїн чи слуга?», «Навіщо бути бідним?».

Ці питання є саме тими питаннями, що захоплювали покоління американських комерційних та промислових лідерів. Намагаючись знайти відповіді, підприємці шукали шляхи для того, щоб виробити й розповсюдити більше товарів за менші гроші і з більшим прибутком. І вони досягли у цьому видатних результатів.

Завдяки кільком хвилям імміграції, кількість населення Америки швидко зросла протягом XIX і на початку XX століття – у період розвитку та поширення бізнесу та промисловості. Кількість населення зростала досить швидко для того, щоб забезпечити стабільний потік робітників, але не так швидко, щоб переповнити економіку.

Поширення промисловості також змінювалося за рахунок американського характеру, а саме міцної дози підприємницького духу. Дехто відносив цей імпульс до релігійних джерел: пуританської або протестантської етики, які вважали, що важка праця до вподоби Богу. Але інші запитували, чи відповідає глибоким релігійним почуттям жорстокість деяких американських бізнесменів, особливо в епоху «баронів-розвійників» у кінці XIX – на початку ХХ сторіччя.

Наприкінці XVIII сторіччя американські мануфактурники прийняли фабричну систему, за якою багато робітників збиралися разом в одному місці. До цього було додано дещо нове, а саме «американська система» масового виробництва, яка була започаткована у військовій промисловості приблизно у 1800 році. Нова система використовувала інженерну точність для трансформації виробництва у монтаж взаємозамінованих частин. Це, у свою чергу, дозволило виробляти готову продукцію поетапно, при чому кожен робітник спеціалізувався на окремому завданні.

Будівництво залізниць, починаючи з 1830-х років, знаменувало початок нової ери для Сполучених Штатів. Темпи будівництва прискорилися після 1862 року, коли Конгрес виділив державну землю для першої трансконтинентальної залізниці. Залізниці зв'язали віддалені райони країни у перший у світі трансконтинентальний ринок та сприяли розширенню регіонів поселень. Будівництво залізниці також збільшило попит на вугілля, залізо та сталь – на продукцію важкої індустрії, що так швидко розвивалася після Громадянської війни.

ПРОМИСЛОВА НАЦІЯ

Перепис 1890 року був першим, за результатами якого обсяг виробництва заводів в Америці перевищував обсяг виробництва у сільському господарстві. Пізніше промисловість США пройшла через період швидкої експансії. На 1913 рік більше однієї третини світового промислового виробництва припадало на Сполучені Штати.

У тому ж році автопромисловець Генрі Форд ввів у дію конвеєрну збиральну лінію – засіб, за яким стрічка конвеєра просувала автомобільні деталі до робітників. Через поліпшення ефективності це нововведення уможливило велике заощадження у витратах на робочу силу. Також це надихнуло керівників у галузі промисловості вивчати виробничі процеси з тим, щоб робити їх ефективнішими й дешевшими шляхом певної організації виконання завдань.

Менші витрати зробили можливим як збільшення заробітної платні робітникам, так і зменшення цін для споживачів. Все більше американців могли дозволити собі придбати продукцію, вироблену в їхній власній країні.

Протягом першої половини ХХ сторіччя масове виробництво споживчих товарів, таких як автомобілі, холодильники та кухонні плити, допомогли докорінно змінити американський стиль життя.

Однак конвеєрну збиральну лінію критикували за ефект заціпеніння, під впливом якого перебували робітники, її було висміяно у фільмі Чарлі Чапліна «Нові часи» (1936 рік). Пізніше керівники заводів знову виявили, що якість продукції залежить від швидкості її ефективності її виробництва і що втомлені, пригнічені робітники здійснюють менший обсяг роботи. Збиральні лінії були модифіковані на багатьох заводах США, зокрема автомобільних, де «кола якості» збирали весь автомобіль з початку до кінця, причому робітники іноді виконували різні функції.

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Америці пощастило уникнути спустошення, якого зазнали інші країни протягом двох світових війн ХХ сторіччя. На кінець Другої Світової війни, у 1945 році, Сполучені Штати мали найбільші виробничі потужності серед усіх країн світу, а слова «Зроблено у США» були символом високої якості.

ХХ сторіччя бачило піднесення та падіння кількох промислових галузей у Сполучених Штатах. Автомобільна промисловість, опора американської економіки, боролася з конкуренцією з боку іноземних компаній. Легка промисловість занепала, не витримавши конкуренції з країнами, де була дешевша робоча сила. Але з'явилися та розквітили інші галузі виробничої промисловості, зокрема літаки й мобільні телефони, мікросхеми та космічні супутники, мікрохвильові печі та швидкісні комп'ютери.

Тенденцію більшості з промислових галузей, значення яких зростає сьогодні, є висока автоматизація і, завдяки цьому, менша потреба у робітниках, ніж на традиційних підприємствах. Із зростанням високотехнологічної промисловості та занепадом більш застарілих галузей зменшилося співвідношення американських робітників, зайнятих у сфері виробництва. Зараз у господарстві домінує індустрія обслуговування, що надало змогу деяким оглядачам назвати Америку «постіндустріальним» суспільством. Здійснюючи продаж послуг, а не виробництво продукції, ці галузі включають сектори розваг та відпочинку, готелі та ресторани, зв'язок та освіту, офісне управління, банківські та фінансові послуги.

Хоча в історії країни були часи, коли Сполучені Штати проводили ізоляційну зовнішню політику, у питаннях бізнесу вони в основному дотримувалися інтернаціональної позиції. Присутність американського бізнесу викликала змішану реакцію в інших країнах світу. Люди у деяких країнах були обурені американізацією їхньої культури; інші звинувачували американські фірми у тиску на уряди іноземних країн з тим, щоб вони служили політичним та економічним інтересам США, а не місцевим інтересам. З іншого боку, багато іноземців вдячно приймали американську продукцію та інвестиції як засоби підняття своїх власних стандартів життя.

Шляхом вкладення нового капіталу в економіки інших країн американські інвестори можуть спонукати до руху сили, дії яких неможливо передбачити. Деякі американці занепокоєні тим, що через інвестування за кордон американський бізнес вирощує майбутніх конкурентів. Вони відзначають, що політика уряду США сприяла розвиткові японського економічного відродження після Другої Світової війни і що американські корпорації надавали технології та направляли експертів для навчання японців у такій галузі, як контроль якості – практики, завдяки якій японці досягли нових ефективних висот. Однак ратифікація Договору про вільну торгівлю у Північній Америці у 1993 році підтвердила продовження зобов'язань Америки щодо посилення міжнародної торгівлі.

ПРОФСПЛКИ

Заводська система, розроблена приблизно у 1800 році, помітно змінила умови роботи. Роботодавець більше не працював пліч-о-пліч із своїми робітниками. Він став адміністратором, і, оскільки виконання виробничих завдань взяли на себе механізми, кваліфікований робітничий персонал побачив себе зведенним до позиції чорноробів. У погані часи робітників могли замінити новачками із меншою заробітною платною.

Із зростанням заводської системи робітники почали формувати професійні спілки для захисту своїх інтересів. Першу профспілку було створено в

(Зверху вниз) Літак «Боїнг 777» у процесі будівництва на заводі компанії в місті Еверетт, штат Вашингтон; виробничі та збиральні цехи компанії, що випускає електроніку, у Піттсбурзі, штат Пенсильванія; «надомниця» працює вдома на персональному комп'ютері у Канзас-Сіті, штат Міссурі.

(Ліворуч) Хазяїн ранчо у штаті Вайомінг годує своїх ягнят.

(Праворуч) Збирання врожаю бавовни у штаті Арканзас.

(Ліворуч) Робітник на заводі переробки харчових продуктів сортус заморожену моркву. (Праворуч) Члени об'єднаної спілки робітників автомобільної промисловості пікетують завод «Дженерал Моторс Корпорейшн» у місті Понтиак, штат Мічиган, під час трудового конфлікту.

Більшість американців вважає, що перетворення їхньої країни у велику економічну державу не могло відбутися за будь-якої іншої системи, крім капіталізму, і що уряд якомога менше повинен втручатися у комерційну діяльність.

1792 році у Філадельфії взуттєвиками з метою проведення регулярних зборів та збирання внесків. Незадовго після цього теслярі та шкіряники у Бостоні й майяри у Нью-Йорку також організували свої профспілки. Члени спілки мали узгоджувати заробітну платню, що була б, на їхній погляд, чесною, зобов'язувати припинити роботу на роботодавців, які платили менше, та тиснути на роботодавців з тим, щоб вони брали на роботу лише членів профспілок.

Роботодавці зверталися до судів, які, в основному, приймали рішення, що визначали дії робітників як незаконний заколот проти роботодавця та суспільства. Але у 1842 році Верховний Суд Массачусетса постановив, що в мирній діяльності робітників у профспілках не було нічого незаконного. Це судове рішення було широко прийнято, і протягом багатьох років після того профспілки не мали хвилюватися щодо звинувачень у заколоті. Профспілки поширили свої зусилля від розмірів заробітної платні до кампанії за 10-годинний робочий день та проти використання дитячої праці. Кілька законодавчих органів відповіли на ці вимоги позитивно.

БОРОТЬБА ТА УСПІХИ

Протягом великої хвилі індустріального росту між 1865 та 1900 роками робоча сила надзвичайно збільшилася, особливо у важкій промисловості. Але нові робітники зазнали лиха під час економічної депресії. Розповсюдилися страйки, що іноді супроводжувалися насильством. Законодавчі органи у багатьох штатах прийняли нові закони про заколоти, які були спрямовані на приборкування робочих мас.

У відповідь робітники створили організації, що були загальнонаціональними за обсягом. Кількість членів «Лицарів Праці» зросла до 150 000 у 1880 році, але потім швидко знизилася, коли газети виставили «Лицарів» небезпечними радикалами. Довше проіснувала Американська Федерація Праці (АФП), створена у 1886 році Самуелем Гомперсом, лідером профспілки виробників сигар. Включаючи цехові профспілки та їхніх членів, АФП мала близько 1,75 мільйона членів у 1904 році, що робило її домінуючою у країні робітничою організацією.

У той час, коли багато робітників у Європі приєднувалися до революційних профспілок, які закликали до знищення капіталізму, більшість американських робітників ішли за Гомперсом, який шукав

можливостей забезпечити робітникам отримання більшої частки багатства, яке вироблялося з їхньою допомогою. Корінна альтернатива була запропонована Промисловими Робітниками Світу (ПРС), профспілкою, започаткованою у 1905 році представниками 43 груп, які були в опозиції політиці АФП. ПРС вимагала повалення капіталізму через страйки, бойкоти та саботаж. Вона боролася проти участі США у Першій Світовій війні і мала за намір блокувати виробництво міді під час війни. Після досягнення піку кількості своїх членів (100 000) у 1912 році, ПРС практично зникла до 1922 року внаслідок переслідування її лідерів федерацією владою та через національну сентиментальність щодо радикалізму протягом і після Першої Світової війни.

На початку 1900-х років сформувався альянс між АФП та представниками Американського Прогресивного Руху (див. розділ 3). Разом вони проводили кампанії за прийняття законодавства на рівні штатів та федерації, що допомогли б покращити життя робочих мас. Їхні зусилля призвели до прийняття законів на рівні штатів, які забороняли використання праці дітей, обмежували кількість робочих годин для жінок та створювали робітничі компенсаційні програми для людей, травмованих на робочих місцях. На федеральному рівні Конгрес прийняв закони, що захищали дітей, залишених робітників та моряків, і створив Департамент Праці при кабінеті президента. Протягом Першої Світової війни профспілки досягли великих успіхів, і на січень 1919 року АФП мала більше ніж 3 мільйони членів.

ЧЕРВОНА ЗАГРОЗА ТА ДЕПРЕСІЯ

На початку 1920-х років організований робітничий клас здавався сильнішим, ніж будь-коли. Але комуністична революція у Росії призвела до появи «Червоної загрози» – страху перед тим, що революція могла б розгорітися також і у Сполучених Штатах. Між тим, робітники у багатьох частинах країни страйкували за збільшення розмірів заробітної платні. Деякі американці припускали, що ці страйки очолювали комуністи й анархісти. Протягом Ери Прогресу американці схилялися до симпатій робітничому класу, але зараз вони ворожо ставилися до нього. Вже вкотре суди обмежили діяльність профспілок.

Під час Великої Депресії ситуація змінилася на користь профспілок. Втілюючи частину своєї

«Нової політики», президент Франклін Рузвельт поклявся допомогти «забутій людині», фермеру, який втратив свою землю, або робітникові, який втратив свою роботу. Конгрес гарантував робітникам право на приєднання до профспілок та на укладення колективних договорів, а також створив Національну Раду з питань стосунків з робітничим класом для вирішення суперечок між спілками та роботодавцями.

Невдовзі після цього напружені взаємини у АФП між кваліфікованими професіоналами і простими робітниками, зайнятими на виробництві, привели до створення нової робітничої організації, Конгресу Промислових Організацій (КПО). Нова організація швидко зростала, і наприкінці 1930-х років мала членів більше, ніж АФП.

Вплив Депресії на трудові відносини не закінчився доти, доки Сполучені Штати не вступили у 1941 році у Другу Світову війну. Заводи потребували більше робітників для виробництва літаків, кораблів, зброї та інших поставок для військових цілей. У 1943 році, коли 15 мільйонів американців служили у збройних силах, Сполучені Штати мали дефіцит робочої сили, на покриття якого заохочувалися жінки (всупереч позиції суспільства).

Довгий час одним з чотирьох робітників на заводах оборонної промисловості була жінка.

РОБОЧА СИЛА СЬОГОДНІ

Після війни хвиля страйків за підвищення заробітної платні накрила країну. Роботодавці звинувачували профспілки у тому, що вони мають занадто багато повноважень, і Конгрес погодився з цим. Він прийняв закони, які оголошували незаконним договір «закритого підприємства», який вимагав, щоб роботодавці приймали на роботу лише членів профспілки, і дозволив штатам приймати закони про «право на працю», які забороняли б договори, що вимагають від робітників приєднуватися до профспілок після найму. У 1955 році АФП та КПО злилися у нову організацію під назвою АФП-КПО.

Протягом останнього десятиріччя можна було спостерігати зменшення процентного співвідношення робітників – членів профспілок. Серед причин можна назвати такі: відхід від важкої промисловості, яка була опорою профспілок, і постійне витискування робітників автоматизацією виробництва. Навіть за таких умов організований робочий клас залишається міцною силою у господарстві та політиці США, а умови праці постійно поліпшуються.

Між тим до робітничого класу належить навіть більше жінок, ніж раніше. Та хоча американський робочий тиждень, як правило, дорівнює 35-40 годин, існує багато відхилень від норми: люди працюють неповний робочий день або за гнучким графіком (наприклад, протягом чотирьох днів вони можуть працювати по 10 годин замість 7 або 8 і

взяти п'ятий день як вихідний) чи працюють надомниками, використовуючи телефон, комп'ютер та факс.

АМЕРИКАНСЬКА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА

Сполучені Штати оголосили свою незалежність у 1776 році – у той самий рік, коли шотландський економіст Адам Сміт написав «Багатство Націй» (The Wealth of Nations), книгу, що мала надзвичайний вплив на економічний розвиток Америки. Як багато інших мислителів, Сміт вважав, що за капіталістичної системи люди природно егоїстичні та склонні до того, щоб займатися виробництвом і торгівлею з метою набуття багатства та влади. Оригінальність Сміта полягала в тому, що він доводив вигоди такої діяльності, адже вона веде до збільшення виробництва та загострення конкуренції. Внаслідок цього збільшується обіг товарів за нижчими цінами, створюються робочі місця та збільшується добробут. Хоча люди можуть діяти, маючи лише вузьке бажання стати заможними, Сміт доводив, що «невидима рука» керує ними на шляху до багатства і поліпшує стан усього суспільства.

Більшість американців вважає, що перетворення їхньої країни у велику економічну державу не могло відбутися за будь-якої іншої системи, крім капіталізму, відомого також як вільне підприємництво, виходячи з висновків, які випливають з думок Сміта: уряд якомога менше має втручатися у комерційну діяльність.

ФОНДОВИЙ РИНОК

На самому початку історії Америки люди бачили, що можна заробити гроші, позичаючи їх тим, хто хоче розпочати або розширити свій бізнес. До сьогодні дрібні американські підприємці, як правило, позичають необхідні гроші у друзів, родичів або в банках. Однак більші підприємства надають перевагу отриманню грошових коштів через продаж акцій або облігацій неспорідненим сторонам. Ці трансакції зазвичай проходять через фондову біржу або фондовий ринок.

Європейці створили першу фондову біржу в Антверпені, Бельгія, у 1531 році. Принесена до Сполучених Штатів у 1792 році, ідея фондового ринку особливо розквітла на Нью-Йоркській Фондовій Біржі, розташованій на Волл Стріт у Нью-Йорку, фінансовому центрі країни.

Крім вихідних та свят, фондові біржі завантажені роботою щодня. Взагалі ціни на акції досить низькі, й навіть американці з поміркованими можливостями купують та продають акції в надії отримати прибуток у формі періодичних дивідендів з акцій. Вони також сподіваються, що ціна на акції збільшуватиметься з плинном часу і при продажі своїх акцій вони матимуть додатковий прибуток.

Зрозуміло, не існує жодних гарантій, що бізнес, на який випущені акції, ітиме вдало. Якщо бізнес не йде, дивіденди можуть бути низькими або взагалі не сплачуватися, а ціна на акції може зменшуватися.

ЗМІНЕНА СИСТЕМА

Адам Сміт легко визнав би наведені вище аспекти бізнесу в Америці, але інші аспекти не були б визнані ним. Як ми побачили, розвиток американської індустрії у XIX столітті завдав великої шкоди робітникам та робітницям. Власники заводів часто вимагали від них працювати впродовж багатьох годин на день за маленьку заробітну плату, надавали їм небезпечні та шкідливі для здоров'я робочі місця та наймали на роботу дітей з бідних родин. При наймі на роботу існувала дискримінація: чорним американцям та членам деяких іммігрантських груп відмовляли у роботі або примушували їх працювати на умовах, що були дуже невигідними. Підприємці мали повну перевагу через брак державного контролю за їхнім збагаченням – цьому сприяли створення монополій, зменшення конкуренції, встановлення високих цін на продукцію та продаж товарів низької якості.

У відповідь на ці лиха та під тиском профспілок і Прогресивного руху наприкінці XIX століття американці почали міняти свою віру у нестиманий капіталізм. У 1890 році Антитрастовий Закон Шермана зробив перші кроки назустріч знищенню системи монополій. У 1906 році Конгрес прийняв закони, що вимагали точного маркування продуктів харчування та лікувальних препаратів, а також проведення перевірки м'яса. Протягом Великої Депресії президент Рузвельт та Конгрес прийняли закони, призначенні для пом'якшення економічної кризи. Серед них були закони, що регулювали продаж цінних паперів, встановлювали правила визначення заробітної платні та робочих годин у різних галузях промисловості, і встановлювали більш суровий контроль за виробництвом та продажем

продуктів харчування, медикаментів і косметики.

Протягом останнього десятиріччя занепокоєні американці довели, що філософія Адама Сміта не враховувала кумулятивний вплив рішень у галузі індивідуального бізнесу на природне середовище. Були створені нові федеральні агенції, такі як Агенція із захисту навколошнього середовища. Нові закони й положення були призначені для того, щоб підприємства не забруднювали повітря та воду й залишали достатньо місця для зелених посадок, де люди могли б відпочивати.

Загальний обсяг цих законів та положень перетворив американський капіталізм, за словами одного письменника, з «коња, що біжить сам по собі, на загнужданого та засідланого». Сьогодні у Сполучених Штатах людина не може купити майже нічого, що не підпадало б під державне регулювання будь-якого типу.

Політичні консерватори вважають, що державного регулювання у підприємницькій діяльності забагато. Вони доводять, що деякі правила, яких мають дотримуватися фірми, необов'язкові й надто дорогі. У відповідь на такі скарги уряд намагався зменшити обсяг паперової роботи, що вимагається від підприємств, і встановити загальні цілі або стандарти, яких мають досягти підприємства, замість нав'язування деталізованих правил дії.

Якщо правила та положення, що регулюють підприємницьку діяльність, і бували іноді занадто великими за обсягом, то сьогодні вони не здаються такими, що заважають амбітним американцям реалізовувати свої мрії й час від часу навіть перевищувати їх. Одним з таких підприємців є Білл Гейтс. Гейтс започаткував компанію, що розробляє програмне забезпечення для комп'ютерів, під назвою «Майкрософт» у 1975 році, коли йому було 20. Уже через двадцять років «Майкрософт» була найбільшою у світі компанією, що виробляє програмне забезпечення, із двадцятьма тисячами працівників по всьому світу та щорічним чистим прибутком, більшим ніж 2 мільярди доларів США. □

Різноманітна система освіти

***В Сполучених Штатах не існує національної системи шкіл.
За винятком військових академій, немає шкіл, якими
б керував федеральний уряд.***

Американська освіта – це питання, яке слід розглядати в комплексі, тому що одна школа може використовувати ресурси кількох різних публічних та приватних організацій. Наприклад, можлива така ситуація, коли студент відвідує приватний вищий заклад, учаючи програму якого має складатися з стандартних програм, передбачених штатом, при чому деякі наукові курси такого закладу фінансуються за рахунок федеральних фондів, а спортивні команди можуть грати на місцевих майданчиках, що належать державі.

Однак, незважаючи на таку складність, описати основні кордони американської системи освіти цільком можливо.

ВЕЛИКА КІЛЬКІСТЬ АЛЬТЕРНАТИВ

Майже 90 відсотків американських студентів, чий рівень знань нижче від рівня коледжу, відвідують державну початкову та середню школи, які не стягують плату за освіту, а існують за рахунок місцевих та державних податків. Традиційно початкова школа включає дитячий садок та вісім класів. Проте в деяких районах початкова школа закінчується після шести класів, і далі учні відвідують середню школу, в якій закінчують з сьомого по дев'ятий класи.

Більшість із студентів, які не відвідують державну початкову або середню школу, навчаються в платних приватних школах. Чотири з п'яти приватних шкіл керують різні релігійні групи. В таких школах вивчення релігії є однією з складових програми освіти, яка також включає традиційні академічні курси. (Вивчення релігії не запроваджене в державних школах. Докладніше питання релігії викладені у розділі 4). Також існує невелика кількість батьків, які самі навчають своїх дітей. Така практика називається домашнім навчанням. Останнім часом кількість бажаючих самостійно навчати своїх дітей зростає.

В Сполучених Штатах не існує національної системи шкіл. За винятком військових академій (наприклад, Військово-Морська Академія Сполучених Штатів в Аннаполісі, штат Меріленд), немає шкіл, якими б керував федеральний уряд. Проте урядом передбачено керівництво та фінансування для освітніх програм, в яких беруть участь як державні, так і приватні школи, і Міністерство освіти Сполучених Штатів контролює такі програми.

*(Попередня сторінка)
Учні п'ятого класу вчаться використовувати комп'ютери
в початковій школі Оук Форест в Х'юстоні, Техас.*

В американському розумінні коледж – це інститут, в якому викладаються курси споріднених дисциплін, а заняття тривають чотири роки. Коледж гуманітарних наук, наприклад, пропонує курси з літератури, мов, історії, філософії та суспільних наук, тоді як бізнес-коледжі вивчають бухгалтерську справу, інвестиції та маркетинг. Багато коледжів незалежні й видають дипломи бакалавра тим, хто закінчив необхідну програму освіти, що, як правило, займає чотири роки. Проте коледжі можуть бути також складовою частиною університетів. Великі університети, як правило, включають по кілька коледжів, які дають вчений ступінь у різних галузях, одну або більше професійну школу (наприклад, юридична школа або медична школа) та одну або більше дослідницьку лабораторію (американці часто вживають слово «коледж» як у прямому значенні, так і в значенні університету).

Кожний штат має свій університет, а деякі штати управляють великою мережею коледжів та університетів: Державний університет штату Нью-Йорк, наприклад, має більше ніж 60 кампусів у штаті Нью-Йорк. Деякі міста також мають свої державні університети. В багатьох районах підліткові або загальні коледжі для деяких студентів є перехідним етапом між вищою школою та чотирірічним коледжем. В підліткових коледжах студенти мають змогу в цілому закінчити перші два роки навчання за програмою коледжу, причому це буде для них дешевше й вони не будуть змушені іхати далеко від дому.

На відміну від освіти в державних початковій та середній школах, навчання в державних коледжах та університетах, як правило, платне. Проте сума оплати часто значно нижча, ніж у відповідних приватних установах, які не одержують підтримки з боку держави. Багато студентів навчаються в коледжі, державному або приватному, з правом використовувати федеральні позики, які мають бути відшкодовані після закінчення училища.

Приблизно 25 відсотків коледжів та університетів приватним чином керуються релігійними групами. Навчатися в більшості з таких коледжів можуть студенти всіх релігійних уподобань. Також існує багато університетів, які не мають жодного відношення до релігії. Незалежно від того, державний він чи приватний, коледж залежить від трьох джерел доходу: плати студентів, пожертв (внесків, що їх роблять благодійні організації) та державного фінансування.

Стосовно еквівалентності освіти, яку надають державні і приватні коледжі та університети, то в ній не існує явних відмінностей. Наприклад, державні університети штатів Каліфорнія та Вірджинія, як правило, оцінюються згідно із показниками Ivy League, асоціації восьми престижних приватних шкіл у північно-східній частині Сполучених Штатів. Однак це не означає, що всі навчальні заклади однакові. Студент, який закінчив коледж, що має великий авторитет, може мати перевагу при влаштуванні на роботу. Таким чином, змагання за право вчитися у більш відомих учебових закладах дуже напружене.

Студент, який навчається в коледжі, в першу чергу відвідує лекції з дисциплін, які є «спеціальними» для нього (тобто належать до галузі знань, в якій він чи вона вирішили спеціалізуватися), а потім уже «вибіркові» дисципліни (тобто дисципліни, які не є обов'язковими, але які учень сам вибрал). Підраховано, що американські коледжі пропонують більше ніж 1000 спеціальних дисциплін.

ОСВІТА ЯК МІСЦЕВА СПРАВА

Від Гаваїв до Делавера, від Аляски до Луїзіані кожен з 50 штатів має власні закони, що регулюють процес освіти. В різних штатах деякі закони можуть бути подібними, а деякі зовсім різними. Наприклад:

– Освіта для підлітків обов'язкова в усіх штатах. Однак вікові ліміти різні. В більшості штатів обов'язкова освіта до 16 років, в деяких до 18. Отже, кожна дитина в Америці отримує принаймні 11 років освіти. Це однаково для всіх, незалежно від статі, раси, релігії, проблем з навчанням, фізичних перешкод, знання англійської мови, громадянства чи статусу іммігранта дитини. (Хоча деякі члени Конгресу виступали за заборону урядом державної освіти для дітей нелегальних іммігрантів, проте така пропозиція не набула сили зажону).

– В деяких штатах на рівні уряду вирішується питання вибору допоміжних матеріалів для студентів. Наприклад, державні комітети можуть вирішувати, які підручники будуть придбані за рахунок державного фінансування. В інших штатах таке рішення приймають місцеві посадові особи в школах.

Невзажаючи на те, що в Сполучених Штатах не існує жодної національної програми освіти, загальні предмети викладаються фактично у всіх початкових та середніх школах країни. Наприклад, майже в кожній початковій школі викладається математика; мистецтво мови (читання, граматика, письмо та література); правопис; природознавчі науки; соціальні науки (історія, географія, громадянство та економіка); фізичне виховання. В багатьох школах дітей навчають користуватися комп-

п'ютерами, які стали невід'ємною частиною інших курсів.

На додаток до обов'язкових курсів, наприклад, рік вивчається американська історія, два роки література тощо – в середній школі, на зразок коледжу, пропонуються необов'язкові предмети. Серед популярних необов'язкових предметів – мистецтво, водіння автомашин, кулінарна справа та «майстерня» (користування інструментами і ремонт машинного обладнання).

ЗМІНЮЮЧИ СТАНДАРТИ

До 1950 року було багато обов'язкових предметів і небагато необов'язкових. В період з 1960 по 1970 роки з'явилася тенденція надавати студентам більшу свободу вибору. Однак у 1980-і роки батьки й педагоги переглянули таку практику. Основною причиною, що викликала їхню стурбованість, був можливий взаємозв'язок між зростаючою кількістю необов'язкових дисциплін і повільнім, але постійним зниженням середніх балів американських студентів із стандартних тестів з математики, читання та природознавчих наук.

Тоді ж посадові особи в коледжах та бізнес-адміністратори почали нарікати, що деяким випускникам вищих учебових закладів необхідні корективні курси з читання, письма та арифметики. Під час перепису, що проводився у 1980 році, приблизно 99 відсотків американців вказали, що вони володіють навичками письма та читання. Проте критики наполягають, що приблизно 13 відсотків 17-річних американців були «професійно неграмотними». Тобто вони були нездатні виконувати такі повсякденні завдання, як розуміння друкованих вказівок та заповнення заявок на роботу.

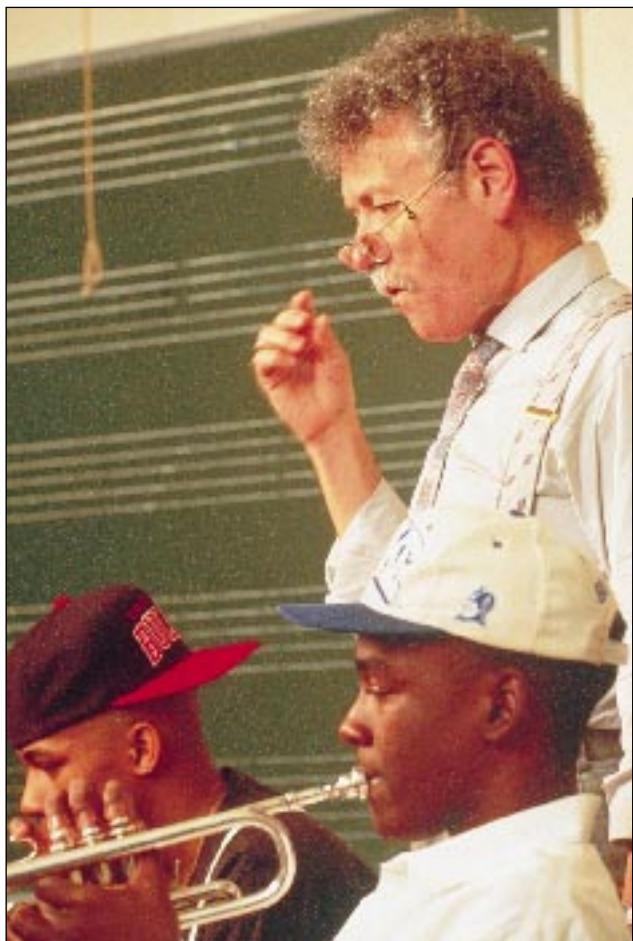
Експерти ретельно перевірили кожну можливу причину зниження середніх балів на початку 1980-х років. Одним з предметів розгляду було телебачення, яке звинуватили у випуску програм середньої якості. Критики наполягали на тому, що американські діти забагато дивляться телевізор, в середньому 25 годин на тиждень. Департамент освіти піддавався критиці за дуже малу заробітну платню викладачів, через що останні змушені були залишати цю професію, та за надання студентам для вивчення спрощених матеріалів – щоб усі отримали диплом, – цей феномен відомий як «мовчазне зниження» учебового плану.

Не було виявлено жодної поодинокої причини такого становища в американських середніх школах. Таким чином, не було знайдено жодного вирішення проблеми. Департамент освіти Сполучених Штатів заснував національний комітет для дослідження цього питання. В 1983 році комітет зробив кілька рекомендацій: збільшити навчальний день і рік, сформувати нову основу учебового плану для всіх студентів (четири роки англійської мови; три роки математики, природознавчих та соціальних

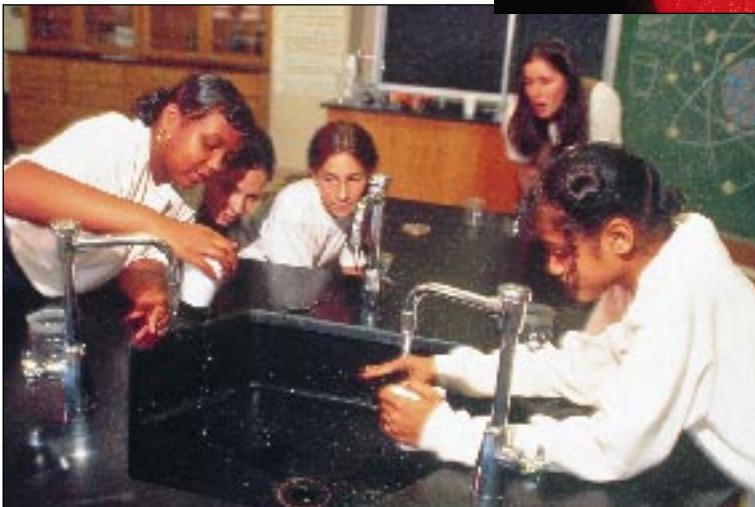

(Зверху вниз) Збори правління місцевої школи; студенти в класі Державного Університету Айови в Еймзі; Президент Білл Кліnton та Перша Леді Гілларі Родгем Кліnton відеідують початкову школу у Вашингтоні, округ Колумбія.

(Зверху вниз) Музичний клас у Вищій Школі поезії та візуальних мистецтв в Х'юстоні, Техас; випускники Університету Вісконсина – Медісон; учні сьомого класу в лабораторії з вивчення планет у Школі для обдарованих дівчат, Нью-Йорк Сіті.

наук; півроку вивчення комп'ютерів) та підняти стандарти знань зожної дисципліни. В результаті багато американських шкіл зробили більш напруженими вимоги до учнів і підвищили оцінки за тести.

В 1989 році президент Джордж Буш та губернатори всіх 50 штатів надали рухові за реформи в американській системі освіти новий імпульс, встановивши шість цілей, що їх має бути досягнено до 2000 року:

- Всі діти шкільного віку мають відвідувати школу.
- 90 відсотків усіх студентів вищих навчальних закладів мають закінчити своє навчання.
- Всі студенти мають отримати певну кваліфікацію з основних предметів, які є ключовими для їхнього розвитку.
- Американські студенти повинні прагнути бути першими в світі в знанні математики та соціальних наук.
- Всі дорослі американці повинні бути освіченими людьми й мати достатньо знань для того, щоб бути громадянами і працівниками.
- Всі школи мають бути вільними від наркотиків та насильства і створювати дисциплінарний клімат, сприятливий для навчання.

Конгрес розробив програму, яка називається «Цілі-2000», в межах якої штати отримують державну підтримку для досягнення таких цілей. До 1996 року вже було досягнуто певного прогресу, а саме: 86 відсотків американських студентів отримали вищу освіту; оцінки за національні тести з математики та соціальних наук підвищилися на цілий розряд, і половина всіх чотирирічних дітей відвідували спеціальні програми, які мали підготувати їх до школи.

Тим часом було зроблено спробу встановити національні стандарти з математики, соціальних наук, англійської мови та історії – спробу, яку підтримував президент Білл Кліnton. Звертаючись до Національної асоціації губернаторів під час зустрічі на вищому рівні в 1996 році, він сказав: «Я вважаю, що найважливіша річ, яку ви можете зробити, – це дати студентам віру в те, що вони можуть вчитися... оцінювати їх незалежно від того, навчаються вони чи ні, робити їх відповідальними, а також нагороджувати їх».

Соціальні питання в АМЕРИКАНСЬКИХ ШКОЛАХ

Як додаток до бажання створити зразкову систему шкіл, виник ряд нових проблем. Школи повинні впоратися з припливом дітей іммігрантів, які або зовсім не володіють англійською мовою, або володіють нею погано. Школи повинні відповідати різним потребам, які викликані тим, що учебний план має відображати різні культури всіх дітей. Навчальні заклади мають надавати впевненості

в тому, що учні набудуть основних знань для влаштування на роботу, вони також повинні брати до уваги потреби нетрадиційних учнів, таких як неповнолітні матері.

Школи вирішують ці проблеми шляхами, які відображають різноманітність системи освіти Сполучених Штатів. Вони наймають або навчають велику кількість вчителів англійської мови як другої мови і в деяких місцевостях започатковують двомовні школи. Вони розширяють традиційний європейський учебний план з метою запозичення матеріалів з Африки, Азії та інших культур.

Школи також дають загальні знання приблизно 40 відсоткам американських учнів, які не йдуть отримувати вищу освіту. Цитуємо недавній звіт Комісії з досягнення необхідного рівня знань: «Колись для того, щоб почати свій бізнес в Америці, треба було мати сильний дух, бажання працювати та диплом про отримання вищої освіти. Більше цього не треба. Розум, постійне бажання вчитися і можливість застосовувати знання в роботі – ось нові складові успішного майбутнього молоді Америки, процвітання нашого бізнесу та економічного добробуту нації».

МОМЕНТАЛЬНИЙ ЗНІМОК АМЕРИКАНСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сполучені Штати – перша з промислових країн пропорційно до кількості молоді, що отримала вищу освіту. У деяких спеціальностях – юриспруденція, медицина, освіта, машинобудування – вища освіта є необхідним першим кроком. Сьогодні праця більше ніж 60 відсотків американців пов’язана з обробкою інформації, і диплом вищої школи рідко є адекватним для такої роботи. Для інших спеціальностей не вимагається ступінь коледжу, проте ті, хто отримав його, мають переваги при влаштуванні на роботу і можливість отримувати вищу заробітну платню.

Широкодоступна освіта в коледжах Америки стала після 1944 року, коли Конгрес ухвалив закон, відомий як “GI Bill” (GI, що означає “government issue”, тобто «урядовий випуск», було прізвиськом американського солдата. Цей закон встановлював фінансову допомогу для членів збройних сил після закінчення Другої Світової війни). До 1955 року більше ніж 2 мільйони ветеранів Другої Світової та Корейської війн скористалися цим законом, щоб піти до коледжу. Багато з них походили з бідних сімей і не мали б змоги отримати таку освіту без цього закону. Успіх цієї програми змінив американські стереотипи щодо того, хто повинен відвідувати коледж.

Приблизно тоді ж в американських коледжах почала швидко зростати кількість жінок; у 1993 році жінки отримали 54 відсотки всіх ступенів, що тоді надавалися, порівняно з 24 відсотками в 1950 році. Із закінченням в 1950-1960 роках ра-

сової сегрегації, африканські американці також отримали можливість вступати до коледжів у рекордній кількості. Однак процент афроамериканців, які йдуть до коледжів, все ще нижчий, ніж загальна кількість студентів. В 1992 році 47,9 відсотка афроамериканців, що закінчили вищу школу, були зараховані до коледжу, порівняно з 61,7 відсотками всіх випускників.

ГУМАНІТАРНА ЧИ ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА?

Як і вищі школи, американські коледжі іноді піддаються критиці за те, що вони відмовляються від обов'язкових дисциплін та пропонують велику кількість необов'язкових. В середині 80-х років Асоціація американських коледжів видала звіт, який закликав навчати всіх студентів комплексу загальноприйнятих дисциплін. Подібний звіт «Скрутне становище в системі освіти», виданий Національним інститутом освіти, підсумував твердження про те, що учебовий план коледжів став «занадто... спрямованим на працю». В звіті також попереджалося, що освіта, яку надають коледжі,

не може віднині розвивати у студентів «розподіл цінностей та знань», що традиційно пов'язувало разом всіх американців.

Ці звіти збігаються із загальною тенденцією відходу від гуманітарних наук. Натомість студенти обирали профілюючі галузі, розроблені з метою підготувати їх до праці за спеціальністю. В 1992 році 51 відсоток бакалаврських ступенів було присуджено в сфері бізнесу, менеджменту, комунікацій, конструювання, машинобудування та охорони здоров'я.

Така тенденція підняла питання філософії освіти у всіх промислово розвинутих країнах. Чи існує в еру технологічних досягнень та високоспеціалізованих дисциплін потреба у лікарях широкого профілю і з гарно розвинутою здатністю переконувати і спілкуватися? Якщо відповідь на таке запитання позитивна, то чи повинно суспільство вживати заходів для сприяння своїм коледжам та університетам у підготовці таких лікарів? Подібно до своїх колег в інших країнах, американські педагоги продовжують обговорювати ці питання. □

Республика науки

Сполучені Штати були створені в Еру Просвітництва (приблизно в 1680-1800 роки), в період, коли письменники та мислителі відкинули релігійні забобони минулого. Натомість вони зосередились на вивчені законів існування світу. Освічені філософи мріяли про «республіку науки», де уявлення будуть вільно змінюватися, а корисні знання стануть надбанням усіх мешканців.

З моменту свого заснування як незалежної держави Сполучені Штати підтримували науку і винаходи. Це було можливо завдяки вільному плиннові ідей, заохоченню «корисних знань» та наданню нових можливостей винахідливим людям з усього світу.

Конституція Сполучених Штатів відображає бажання підтримувати наукові дослідження. Вона надає Конгресові владу «заохочувати прогрес у науці та мистецтві шляхом отримання авторами та винахідниками в короткий проміжок часу ексклюзивного права на їхні відповідні твори та відкриття». Ця стаття стала основою формування американської системи патенту та авторського права, яка гарантує, що винаходи та інші творчі роботи не можуть бути скопійовані чи використані без отримання виконавцем якоїсь компенсації.

Сприятливий для науки клімат

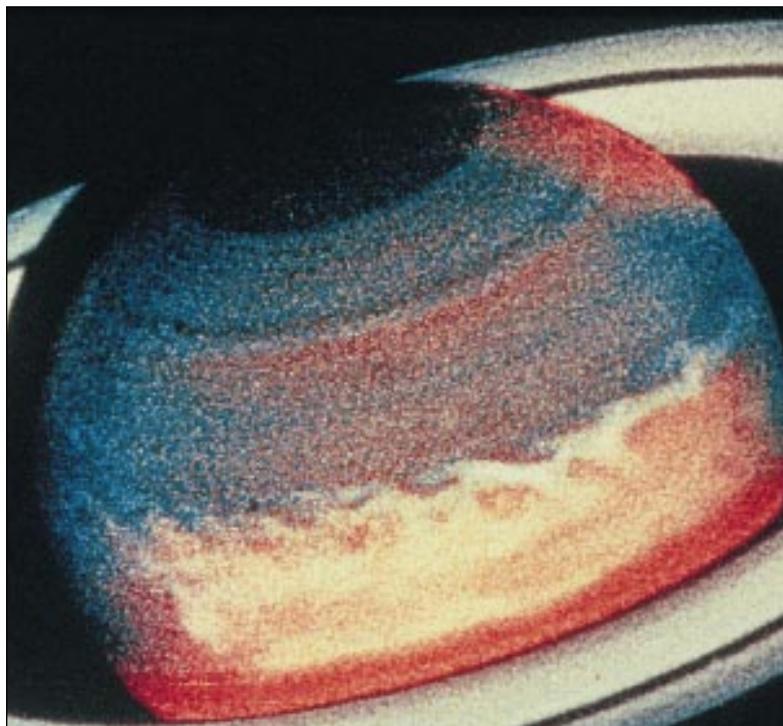
В перші десятиріччя свого існування Сполучені Штати були відносно ізольовані від Європи, а та-кож досить бідні. Однак це було гарне місце для розвитку науки. Американська наука була безпосередньо пов'язана із потребами людей і вільна від європейських упереджень.

Двоє з батьків-засновників Америки були до-сить відомими науковцями. Бенджамін Франклін провів серію експериментів, які поглибили людське розуміння електричних процесів. Серед інших його заслуг – докази того, про що раніше тільки гово-рили, але довести не могли, а саме: що світло є формою електроенергії. Франклін також винайшов такі зручні речі, як біфокальні окуляри та піч, яку назвали на його честь. (Піч Франкліна монтується у джерелі опалення й передає тепло у сусідню кімнату).

Томас Джейферсон займався вивченням сільського господарства і досліджував різні типи рису, маслини, трави Нового Світу. Він наголосив на науковому аспекті експедиції Левіса та Кларка (1804-1806), метою якої було дослідження тихоо-кеанського північно-західного узбережжя. Деталі-

(Протилежна сторінка) Студенти та вчитель працюють в державній мистецькій лабораторії Аспірантури Коледжу при Університеті Томаса Джейферсона у Філадельфії.

(Внизу) Планета Сатурн, сфотографована космічним телескопом Національної Адміністрації з Авіаційних та Космічних Питань.

зована і систематизована інформація щодо місцевості і тварин регіону входила до спадщини цієї експедиції.

Подібно до Франкліна та Джефферсона, більшість американських вчених кінця XVIII сторіччя були залучені до боротьби за незалежність Америки та побудову нової нації. Серед них – астроном Девід Ріттенгауз, вчений-медик Бенджамін Раш та історик Чарльз Віллсон Піл.

Протягом Американської революції Ріттенгауз допомагав розробляти захист Філадельфії і створив певні оптичні та навігаційні прилади для військових сил Сполучених Штатів. Після закінчення війни Ріттенгауз розробив систему шляхів та водних каналів для штату Філадельфія. Пізніше він повернувся до вивчення зірок та планет і досяг світового визнання своїми працями в цій галузі.

Військово-морський лікар Бенджамін Раш протягом війни за революцію врятував незліченну кількість солдатських життів за допомогою пропаганди гігієни та методів державної медицини. Представляючи нові способи лікування, він вивів лікарню у Філадельфії, штат Пенсільванія, на абсолютно новий рівень лікування, а після закінчення служби в армії заснував першу в Сполучених Штатах клініку з безкоштовним лікуванням.

Чарльз Віллсон Піл відомий перш за все як митець, проте він також був талановитим істориком, винахідником, педагогом та політичним діячем. Він заснував перший у Сполучених Штатах тематичний музей, Філадельфійський музей імені Піла, в якому були представлені лише ті експонати, які стосуються історії Північної Америки. Під час археологічних розкопок біля Вест-Пойнт, штат Нью-Йорк, Піл знайшов кістки доісторичного мас-тодонта; протягом трьох місяців він складав у єдине ціле кістяк, після чого виставив його у своєму музеї. Музей Піла започаткував американську традицію доносити наукові знання науки до широких кіл публіки.

Американські політичні лідери, які також виступали за розвиток знань, гарантували науковцям з різних країн світу необхідні умови для праці й життя. Поміж перших іммігрантів був відомий британський хімік Джозеф Прістлі, який був змушений емігрувати зі своєї батьківщини через розбіжності у поглядах із владою та церквою. Прістлі, котрий потрапив до Сполучених Штатів у 1794 році, був першим з тисяч талановитих науковців, які емігрували в пошуках свободи, творчого оточення. Серед інших, які переїхали порівняно недавно, німецький фізик-теоретик Альберт Ейнштейн (1933 рік); Енріко Фермі, автор першої в світі самостійної реакції атомного ланцюга, залишив Італію у 1938 році; Володимир К. Зворикін, який вийшов з Росії в 1919 році і пізніше винайшов телевізійну камеру.

Багато інших науковців переїхали до Сполучених Штатів і взяли участь у швидкому зростанні

нації. Александр Грехем Белл, який переїхав з Шотландії через Канаду в 1872 році, розробив телефон та пов'язане з ним обладнання і закріпив авторське право на свій винахід. Чарльз П. Стінметс, який переїхав з Німеччини в 1889 році, розробив нові системи змінного електричного струму для компанії «Дженерал Електрік». Пізніше пошукові фонди Америки, яку можна було назвати країною мистецтва, привабили багатьох інших спеціалістів. На початку ХХ сторіччя науковці, які працювали у Сполучених Штатах, могли розраховувати як на значні матеріальні, так і на інтелектуальні винагороди.

АМЕРИКАНСЬКЕ «НОУ-ХАУ»

Протягом XIX сторіччя в Британії, Франції та Німеччині найважливіше місце займали нові ідеї в науках та математиці. Проте якщо Сполучені Штати залишилися позаду у формульованні теорій, вони були першими у впровадженні таких теорій для вирішення проблем, тобто першими у прикладних науках. Така традиція народилася через необхідність, тому що американці мешкали далеко від процвітання науки і розвинутого виробництва Заходу, а отже часто самі повинні були знаходити шляхи впровадження ідей. Коли американці комбінували «винахідливість янкі» із теоретичними знаннями, результатом був цілий потік важливих винаходів. Найвидатнішими американськими винахідниками були Роберт Фултон (пароплав), Семюель Ф. Б. Морзе (телеграф), Елі Вітні (бавовноочисна машина), Сайрус Мак-Кормік (жниварка), та Томас Альва Едісон, найрезультативніший з усіх – на його ім'я було записано тисячі винаходів.

Едісон не завжди був першим з тих, хто винахідив наукове впровадження тієї чи іншої думки, але часто він був тим, хто надавав ідеї остаточного практичного застосування. Наприклад, британський інженер Джозеф Свон розробив лампу розжарювання у 1860 році – тобто більш ніж як за 20 років до Едісона. Але лампа Едісона була кращою. У порівнянні із лампами Свона лампи Едісона експлуатувалися протягом довшого періоду і могли включатися й виключатися в індивідуальному режимі, тоді як лампи Свона могли використовуватися лише в системі, де кілька ламп включалися і виключалися одночасно. Едісон поліпшив своє відкриття шляхом розробки електричних генеруючих систем. Протягом 30 років його винаходи забезпечили електричне освітлення для мільйонів будинків.

Іншим видатним запровадженням наукових ідей у практичне використання був винахід братів Вілбурса та Орвілля Райтів. У 1890 році вони із захопленням стежили за експериментами німців із планерами і незабаром почали свої власні дослідження принципів польоту. Комбінуючи наукові знання та механічні навички, брати Райт побудували та

запустили кілька планерів. Після цього, 17 грудня 1903 року, вони успішно запустили перший важкий планер з механічним пропелером.

Американський винахід, який ледве помітили у 1947 році, запровадив нову еру передачі інформації. В цьому році Джон Бардін, Вільям Шоклі та Волтер Браттейн з лабораторії «Белл» розробили дуже складні принципи теоретичної фізики і винайшли транзистор – невеличкий субститут об’ємної вакуумної трубки. Цей винахід і прилад, створений через 10 років після цього, інтегрований ланцюгом, надали змогу розміщувати великі об’єми електронних схем у маленьких збірниках. Внаслідок цього сьогоднішні комп’ютери, за розмірами не більші від книжки, можуть виконувати більший обсяг роботи, ніж комп’ютери 60-х років, що ледве вміщувалися в цілу кімнату; таким чином виявлялася революція у способі людського життя – як люди працюють, навчаються, займаються бізнесом та дослідженнями.

У другій половині ХХ сторіччя американські вчені стали більш відомими не лише завдяки своїм практичним винаходам та їхнім застосуванням. Їх раптом визнали за внески до «чистої» науки, формулювання концепцій та теорій. Зміна сталої моделі може простежуватися при аналізі переможців Нобелівської премії за відкриття у галузі фізики та хімії. Протягом першої половини сторіччя, коли почали присуджуватися Нобелівські премії – з 1901 по 1950 рік, – американські переможці були у явній меншості щодо наукових категорій. Починаючи з 1950 року, американці здобули приблизно половину присуджених у галузі науки Нобелівських премій.

АТОМНА ЕРА

Одним із найвидатніших та найсуперечливіших досягнень американських технологій було використання атомної енергії. Концепції, що привели до поділу атома, були розроблені вченими багатьох країн, але перетворення цих ідей на реальність поділу атомного ядра належало американським вченим на початку 40-х років.

Після того, як німецьким фізикам вдалося поділити атоми урану у 1938 році, Альберт Ейнштейн, Енріко Фермі та Лео Сзілард зробили висновок про можливість проведення реакції в атомному ланцюзі. У своєму листі до президента Франкліна Рузельтерта Ейнштейн застерігав, що таке досягнення дозволить створити «надзвичайно потужні бомби». Його застереження призвело до народження Манхеттенського Проекту, який полягав у спробі США бути першими у створенні атомної бомби. Проект почав приносити результати, коли в Нью Мехіко 16 липня 1945 року було випробувано першу атомну бомбу.

Створення атомної бомби та її використання в 1945 році проти Японії стало початком Атомної

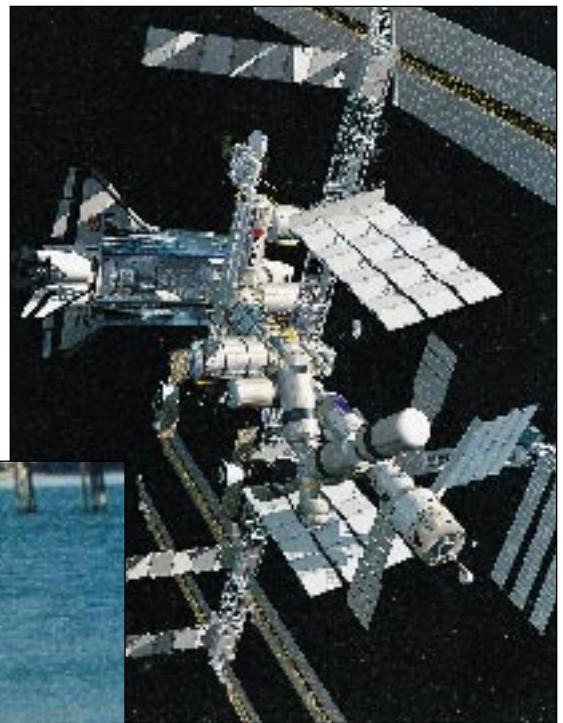
Ери, часу занепокоєння зброєю масового знищення, який триває від початку Холодної війни донині, коли активно вживаються заходи проти розповсюдження ядерної зброї. Але Атомна Ера також може бути схарактеризована мирним використанням атомної енергії, наприклад, у разі її використання на атомних станціях та для потреб медицини.

Перша комерційна атомна станція США почала працювати в штаті Іллінойс у 1956 році. В той час майбутнє атомної енергетики в США мало досить перспективний вигляд. Але опоненти критикували безпеку атомних станцій і піднімали питання, чи можна безпечно позбутися атомних відходів. У 1979 році аварія на острові Three Mile в Пенсильванії спричинилася до того, що більшість американців почали виступати проти застосування атомної енергії. Витрати на побудову нових атомних станцій значно зросли, але інші, економніші, джерела енергії стали більш привабливими. Протягом 70-х та 80-х років проекти кількох атомних станцій були закриті, і майбутнє атомної енергетики США залишається невизначенім.

Тим часом американські вчені досліджували інші джерела поновлення енергії, зокрема енергію сонця. Хоча генерування енергії сонця все ще не є економічно вигідним в більшості штатів США, два недавні відкриття могли б зробити її більш корисною.

У 1994 році Сабгенду Гуга, виконавчий віце-президент Об’єднаних Сонячних Мереж в Трої, Мічиган, провів курс лекцій про переваги сонячної енергії і продемонстрував будову сонячної матриці, встановленої на даху будинку, яка генерує сонячну енергію. Архітектор з аудиторії заявив: «Але ж вона настільки неприваблива. Хто ж захоче встановлювати таку систему на свою будинку?» Таке зауваження примусило Гугу подумати про те, як зробити фотоелектричну батарею більш схожою на дах, замість того, щоб встановлювати сонячні елементи до самого неба.

Через два роки винахід Гуги зійшов з виробничої лінії. Розпочалося використання покрівлі з сонячних елементів, яка могла безпосередньо накладатися на дах. Покрівля вироблялася із неіржавіючої сталі, на неї накладалися дев'ять шарів силікону, напівпровідникова плівка та захисний пластик. Покрівельники встановлюють її за звичайною процедурою, але мають свердлiti у даху дірки для проведення електричних дротів з кожного такого дахового листа. У середньому третина даху будинка із сонячною покрівлею повинна забезпечити достатньо енергії для всіх електричних приладів, коли світить сонце. Гуга вважає, що його сонячне дахове покриття буде економічним у деяких регіонах Сполучених Штатів і що воно буде навіть більш корисним у Японії, де ціни на енергію досить високі, а уряд надає субсидії на розвиток сонячної енергетики.

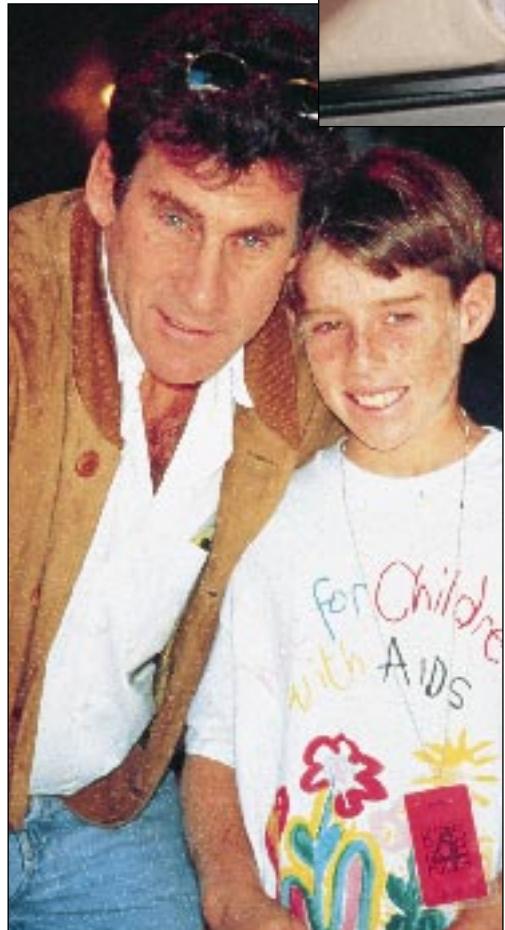

(Зверху вниз) Космічний корабель США, який швартується до міжнародної космічної станції майбутнього на комп'ютерній презентації; Стів Чапін (праворуч), засновник компанії, яка продає програмне забезпечення мережі Інтернет, працює на своєму переносному комп'ютері в Маямі Біч, Каліфорнія; електростанція «Солар Ту» в пустелі Моджейв у Каліфорнії.

Червоні лазерні промені освітлюють цільові місця на тілі хворої на рак під час її підготовки до радіаційного лікування

Актор Пол Глейзер та його син Джейк присутні на акції збирання коштів для боротьби зі СНІДом. (Дружина Глейзера була інфікована ВІЛ під час переливання крові та несвідомо передала інфекцію своїм двом дітям. Вона та її дочка померли, а Джейк почав лікуватися за допомогою «комбінованої терапії» у 1997 році).

Фармацевтичні компанії розробляють бактерії *Escherichia coli* для виробництва інтерлюкіну-2 (показано рожевим), протеїну з імунними клітинами, що використовуються медиками разом із іншими препаратами для лікування різновиду раку.

*Починаючи від перших спроб висадки на Місяць у 1969 році
до сьогоднішнього багаторазового використання космічних кораблів,
американська космічна програма показала дивовижний зразок
застосування прикладних наук.*

Іншим винаходом щодо сонячної енергії, який був зроблений у 1996 році, стала електростанція «Солар Ту», що почала працювати в пустелі Моджейв у Каліфорнії, виробляючи достатньо енергії для 10 000 будинків. На ділянці у 38 гектарів біля двох тисяч гіганських дзеркал спрямовують сонячне проміння на 90-метрову башту, яка нагріває розплавлену сіль, що тече до парового генератора, який приводить у дію турбіну. Запаси розплавленої солі виробляють енергію більш ефективно, ніж вода, і прихильники «Солар Ту» вірять, що це відкриття може зробити великі комерційні станції економічно здійсненими на територіях, де багато сонця, і які потребують великих витрат на генерацію інших видів енергії.

КОСМІЧНА ЕРА

Практично водночас із Атомною Ерою почалася Космічна Ера. Американець Роберт Г. Годдард був одним з перших науковців, які намагалися розробити пускову ракетну установку. У своїй невеличкій лабораторії у Ворсестері, Массачусеттс, Годдард працював з рідким киснем та бензином для запуску ракет в атмосферу. У 1926 році він успішно запустив першу в світі ракету, що працювала на рідкому паливі, яка досягла висоти у 12,5 метра. В наступні десять років ракети Годдарда досягли висоти приблизно двох кілометрів, а інтерес до ракетобудування збільшився у Сполучених Штатах, Великобританії, Німеччині та Радянському Союзі.

Паливомісткі ракети забезпечували засоби для запуску штучних супутників, а також керованих космічних кораблів. У 1957 році Радянський Союз запустив перший супутник «Спутник 1», а Сполучені Штати незабаром, у 1958 році, запустили свій супутник «Експлорер». Перші керовані космічні польоти були зроблені весною 1961 року: спершу радянським космонавтом Юрієм Гагаріним, а потім американським астронавтом Аланом Б. Шепардом молодшим.

Починаючи від перших спроб висадки на Місяць у 1969 році до сьогоднішнього багаторазового використання космічних кораблів, американська космічна програма показала дивовижний зразок застосування прикладних наук. Комуникаційні супутники передають комп'ютерні дані, телефонні дзвінки, радіо- та телепрограми. Супутники, що стежать за станом атмосфери, надають відомості, необхідні при попередженні про наближення природних лих.

Космічна технологія накопичила тисячі пристрійв для повсякденного користування – від надлегких матеріалів для виготовлення спортивного взуття і до реєстраторних моніторів для лікарень.

МЕДИЦИНА ТА ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

Так само, як у галузях фізики та хімії, американці отримали більшість Нобелівських премій за відкриття у галузі фізіології та медицини, здійснені після Другої Світової війни. Національний Інститут Здоров'я, центр біомедичних дослідів у Сполучених Штатах, відіграв ключову роль у цьому досягненні. Маючи в своєму складі 24 окремі інститути, НІЗ займає 75 будинків на більш ніж 120 гектарах у місті Бетесда, Меріленд. Його бюджет у 1997 році дорівнював майже 13 мільярдам доларів США.

Мета дослідів НІЗ полягає у вивченні всього того, що допомагає попередити, знайти, продiагностувати та вилікувати хворобу і фізичну нездатність – все, від рiдкiсного генетичного порушення до звичайної застуди. Весь час НІЗ надає фiнансову допомогу, яка пiдтримує дослiдження 35 000 головних спецiалiстiв, що працюють в кожному штатi СiШA та в кiлькох iноземних країнах. Серед тих, хто отримав таку допомогу, 91 лауреат Нобелiвської премiї. П'ять нобелiятiв здiйснили своi винаходи, що призвели до отримання премiї, в лабораторiях НІЗ.

Дослiди НІЗ допомогли зробити численнi медичнi вiдкриття. Наприклад, смертнiсть вiд серцевих хвороб, що є вiвiцею номер один у СiШA, впала на 41% мiж 1971 та 1991 роками. Рiвень смертей через серцевi напади зменшився на 59% протягом того ж самого перiоду. Мiж 1991 та 1995 роками рiвень смертностi вiд раку впав приблизно на 3%, це був перший суттєвий спад з моменту введення нацiонального реєстру у 1930 роцi. Сьогоднi бiльш нiж 70 вiдсоткiв дiтей, що захвoрюють на рак, вилiковуються.

За допомогою НІЗ бiомедичну науку було революцiонiзовано завдяки дослiдам, проведеним у молекулярнiй генетiцi та генометriї. У 80-х та 90-х роках двадцятого сторiччя науковцi спробували на людях першi лiкувальнi заходи генетичної терапiї i зараз можуть вiзничати, iдентифiкувати й описувати функцiї багатьох людських генiв. Вченi передбачають, що такi новi знання призведуть до генетичних тестiв на схильнiсть до захворювання на рак товстої кишki, рак грудей та iнших видiв раку

і до можливого розвитку превентивної медицини для осіб, сім'ї яких підпадають під ризик захворювання.

Можливо, одним із найцікавіших наукових експериментів, що ведуться нині у Сполучених Штатах, є проект НІЗ щодо генотипу людини. Це спроба побудувати генетичну карту людини шляхом аналізу хімічного складу кожного з 50 000 – 100 000 генів, що створюють людське тіло. Очікується, що проект триватиме 15 років і коштуватиме приблизно 3 мільярди доларів США.

Досліди, що проводяться університетами, лікарнями та корпораціями, також роблять відповідний внесок у покращення діагностики та лікування хвороб. Наприклад, НІЗ фінансував основні дослідження Синдрому Надбаного Імунного Дефіциту (СНІД), але більшість з ліків, що використовувалися для лікування хвороби, з'явилися в лабораторіях американської фармацевтичної промисловості. Такі ліки були випробувані в дослідницьких центратах по всій країні.

Одним з типів ліків, що дають надію на вилікування вірусу СНІДу, є protease inhibitor. Після кількох років лабораторних тестів його було вперше запропоновано пацієнтам США в 1994 році. Перша спроба (на групі у 20 бажаючих) показала, що такий препарат не лише майже знищив кількість вірусу у крові пацієнтів, але й імунна система відреагувала швидше, ніж це можна було собі уявити.

Медики поєднали protease inhibitor із іншими ліками у «комбіновану терапію». Хоча результати дають певні надії, комбінована терапія не є виходом із ситуації. Вона впливає лише на кров і не досягає інших частин тіла: мозку, лімфатичних вузлів, спинномозкової рідини та чоловічих яєчок, де ховається вірус. Вчені продовжують проводити досліди із комбінованою терапією та іншими способами лікування хвороби, але одночасно намагаються знайти остаточне вирішення проблеми – вакцину проти цієї хвороби.

НАГОЛОС НА ПРЕВЕНТИВНІЙ МЕДИЦИНІ

Тоді як американська медична громада докладає всіх зусиль для діагностики та лікування хвороб, американський народ також усвідомлює зв'язок між хворобою та особистою поведінкою. З того часу, коли головний хірург США у 1964 році попередив американців про шкідливість паління цигарок, процентне відношення тих, хто палив, зменшилося приблизно з 50% до 25%. Палити вже не дозволяється у більшості державних установ, у трамваях, автобусах та літаках, що функціонують в межах США, а більшість американських ресторанів розділені на місця, де можна або не можна палити. Дослідження пов'язали значний спад захворювання на рак легенів із загальнонаціональним спадом у палінні цигарок.

Федеральний уряд також сприяє тому, щоб американці регулярно займалися фізичними вправами і дотримувалися здорової дієти, яка б включала багато фруктів та овочів. Більш ніж 40 відсотків американців зараз регулярно займаються фізичними вправами або спортивними іграми. З 1970 року вживання фруктів та овочів на одну людину збільшилося на 20 відсотків.

Донна Е. Шалала, секретар служби здоров'я та людини з адміністрації Клінтона, часто звертається до громадян з підтримкою наукових дослідів та превентивної медицини. На конференції спеціалістів з медицини та державних установ з охорони здоров'я у 1996 році вона сказала: «Ми повинні продовжувати розкривати численні таємниці основоположників наук, які досягають апогею у вибухових відкриттях, що випереджають час. Але ми повинні ще далі закидати наші сіті. Вони мають містити в собі дослідження про поведінку і заняття людей, дослідження про роботу служби здоров'я і наслідки її роботи, дослідження про стан навколошнього середовища – все те, що дає нам потенціал попередити хворобу і допомогти американцям жити більш здоровим життям».

□

8 Відокритецтво церкви від де'яканів

На початку своєї історії американці відмовилися від ідеї створення церкви під опікою держави, яка була пошиrena в багатьох європейських країнах, що, в свою чергу, було причиною розколу в цих країнах. Відокремлення церкви від держави було законодавчо оформлено Першою Поправкою до Конституції США, яка зокрема передбачає, що «Конгрес не приймає будь-якого законодавства стосовно запровадження релігії або заборони вільного віросповідання такої релігії...».

Першу Поправку викладено прямолінійно, але часом провести межу між державою та релігією у Сполучених Штатах буває проблематичним навіть для вчених, які вивчають конституційне право Америки. У середніх загальних школах молитва не становить частини навчальної програми для учнів, тоді як сесії Конгресу США починаються з молитви священика. Міста не мають права виставляти різдвяні ясла на громадських будівлях, але при цьому на валюті США з'являється гасло «Покладаємось на Бога», а гроші, які надаються релігійним установам, можуть вираховуватися із прибутку будь-якої людини для податкових цілей. Студенти, які навчаються у коледжах, закріплених за церквами, можуть одержувати федеральні позики, як і інші студенти, але їхні молодші брати чи сестри не мають права одержувати федеральні кошти спеціально для оплати навчання у релігійних податкових або середніх школах.

Можливо, ці очевидні протиріччя ніколи не будуть вирішенні. Фактично вони породжені напруженістю, втіленою в самій Першій Поправці, де сказано, що Конгрес не має права ані встановлювати релігії, ані втручатися у релігійні питання. Одним із найделікатніших завдань, що їх повинні вирішувати американські державні службовці, є намагання прокласти чіткий курс між цими двома приписами.

ТЛУМАЧЕННЯ ПЕРШОЇ ПОПРАВКИ

Одне із перших постійних поселень, які перетворилися на Північно-Американські колонії, було засновано англійськими протестантами кальвіністами, які на своїй батьківщині, де було створено Англіканську Церкву, виявилися чужинцями. Пуритани осіли у штаті Массачусеттс, де жили й процвітали. Вони вважали, що їхній успіх є ознакою того, що Бог вдоволений ними, і вирішили, що не можна миритися із тими, хто не поділяв їхніх релігійних поглядів.

Коли лідери колонії прогнали одного із своїх членів, Роджера Вільямса, за незгоду із духовенством, Вільямс у відповідь заснував окрему колонію, яка в подальшому стала штатом Род Айленд, де кожен насолоджувався релігійною свободою. Два інших штати виникли як притулок для людей, що переслідувалися за свої релігійні переконання: Меріленд як склепок для католиків, та Пенсильванія для Товариства Друзів (квакерів), групи проте-

стантів, члени якої підтримували ідею спокійного життя і ненасильства.

Навіть після прийняття Конституції у 1787 році та Білля про Права (який містив Першу Поправку) у 1791 році, у деяких штатах протестанти продовжували користуватися привілейованим статусом. Массачусеттс, наприклад, зберігав свої останні звязки між церквою та державою до 1833 року. (Згідно редакції Перша Поправка поширюється лише на федеральний уряд, але не на окремі штати. Чотирнадцята Поправка, ратифікована у 1868 році, заборонила штатам «позбавляти будь-яку особу життя, свободи або майна без належного процесу, передбаченого законом»). Цю статтю було розтлумачено таким чином, що штати повинні захищати права – включаючи свободу віросповідання, – гарантовані Біллем про Права.

У ХХ сторіччі взаємини між церквою та державою досягли нової конфліктної стадії – конфлікту між громадським обов'язком та особистою свідомістю. Загальний підхід до цього конфлікту було окреслено рядом рішень Верховного Суду.

Можливо, із усіх справ найбільше заслуговує на увагу справа Ради Освіти штату Західної Вірджинії проти Барнета (1943 року). Позов було спричинено через відмову певних членів секти «Свідки Іегови» віддавати честь американському прапорові під час шкільного дня, як приписувалося законодавством штату. Через те, що їхня віра забороняє такі прояві вірності, Свідки наполягали, що їх було примушено порушувати їхнє віросповідання. За три роки до цього Верховний Суд підтримав майже ідентичний закон – рішення, яке різко критикувалося. У 1943 році Суд фактично скасував своє рішення, посилаючись на інше положення Першої Поправки, яке гарантує свободу слова. Віддання честі прапору розцінювалося як форма висловлювання, до здійснення якої штат не міг примушувати своїх громадян.

З того часу Верховний Суд прийняв інші винятки із законів від імені певних релігійних груп. Залишається, однак, різниця між питаннями особистої свідомості та діями, що негативно впливають на інших людей. Так, членів Церкви Ісуса Христа Святих наших днів (мормоні) у XIX сторіччі було ув'язнено за практикування багатошлюбності (згодом мормонська церква перестала дозволяти багатошлюбність). Нещодавно до кримінальної відповідальності за бездіяльність було притягнуто батьків, що відмовлялися одержувати медичну допомогу для своїх хворих дітей, які могли померти. Релігійні переконання батьків примушували їх відмовлятися від лікування, бо вони вважали, що їхніх дітей вилікує віра.

(Протилежна сторінка) Служба
у Національному Пресвітеріанському соборі
у Вашингтоні, округ Колумбія.

ЛІБЕРАЛІЗМ ТА КОНСЕРВАТИЗМ ПРОТЕСТАНСТВА

Американців захоплювало кілька хвиль релігійної активності. Одна з них, що прокотилася у 1740-х роках під назвою Великого Прозріння, об'єднала кілька категорій протестантів з метою подолання відчуття благодушності, яке непокоїло організовану релігію. Друге Велике Прозріння пронеслося через Нову Англію на початку XIX сторіччя.

Однак не все духовенство Нової Англії перейнялося закликом до відродження. Деякі відмовилися від ідеї попередньої визначеності, за якою Бог обрав тих, хто буде врятований, – такий «вибір» позбавляв людей можливості впливати на свої долі через старанну працю та інші засоби. Деякі священики у своїх молитвах проголошували, що всі люди мають вільну волю та можуть бути врятованими. Інші займали навіть більш ліберальну позицію, відмовляючись від багатьох традиційних християнських переконань. Як тільки науково було скориговане наше розуміння світу природи, вони пропонували переосмислювати релігійну доктрину за допомогою розуму.

У XIX сторіччі ліберальне американське протестантизм було близьке до подібних тенденцій в Європі, де науковці читали та тлумачили Біблію по-новому. Вони ставили під сумнів дійсність біблійних чудес і традиційні переконання про авторство біблійних книг. Також висувалося завдання протистояти еволюційній теорії Чарльза Дарвіна. Адже якщо, за переконанням багатьох науковців, людство походить від тварин, то розповідь про Адама і Єву, перших біблійних прабатьків, в буквальному розумінні не може бути правдивою.

Оптимізм щодо здатності людини самовдосконалюватися є тим основним, чим відрізнялися провідні ліберальні протестанти XIX сторіччя від своїх колег XX сторіччя. Деякі із перших священиків вірили в те, що церква може прискорити прогрес завдяки спробам реформування суспільства. В проповідях вони почали захищати інтереси міської бідноти. Теперішні ліберальні священики – не лише протестанти, а й католики та інші – можуть бути менше переконаними в невідворотності прогресу, але багато з них продовжують докладати зусиль, щоб допомагати бідним, – піклуються притулками для бездомних, годують голодних, контролюють діяльність центрів із догляду за дітьми та роз'яснюють соціальні проблеми. Багато з них бере активну участь у вселенському рухові, метою якого є об'єднання християн в одній церкві.

Тоді як ліберальні протестанти шукали послаблення доктрини, консерватори вважали, що відхід від буквальної правди Біблії був невіправданим. Їхнє крило протестантизма часто називають «евангельським» – через їхню прихильність до проповідей Нового Заповіту.

Євангельські християни надають перевагу хвилюючому, проникливому підходу до релігії, іхні служби часто сильно заряджені, в них бере участь хор, проголошується драматичні проповіді, що викликає емоційний відгук прихожан. Південь, зокрема, став бастіоном такої «релігії старих часів», і консервативна баптистська церква в цьому регіоні дуже впливова. Протягом останніх десятиліть деякі священики перенесли служби на телебачення і проповідують на широку аудиторію як «телеевангелісти».

У 1925 році конфлікт між консервативним віросповіданням та сучасною науковою вилівся у судовий процес, відомий під назвою «Суд проти Скоупса у Теннессі». Джона Скоупса, вчителя біології середньої школи, було звинувачено у порушенні закону штату, який забороняв вивчення теорії еволюції у середніх державних школах. Скоупса було визнано винним після сенсаційного судового процесу, під час якого основну роль зіграли Кларенс Дерроу – найкращий юрист з кримінального права Америки тих часів, який був стороною захисту, і Вільям Дженнінгс Брайан, що виступав з боку звинувачення, – відомий як популіст та колишній кандидат у президенти.

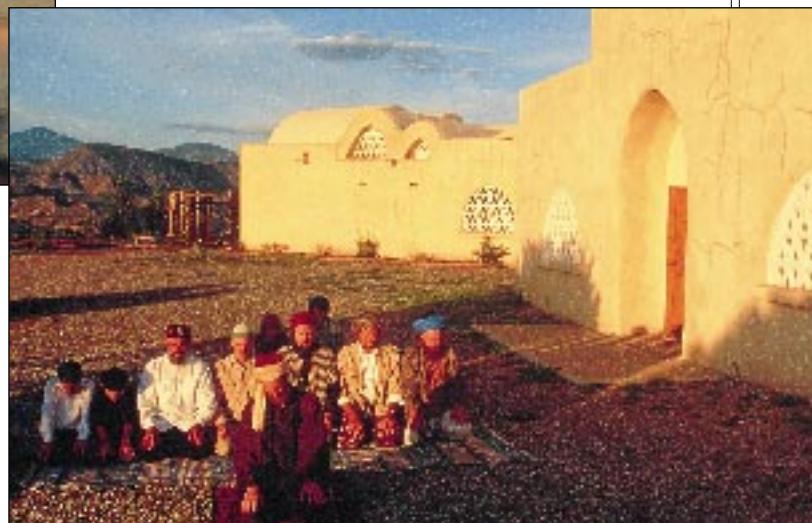
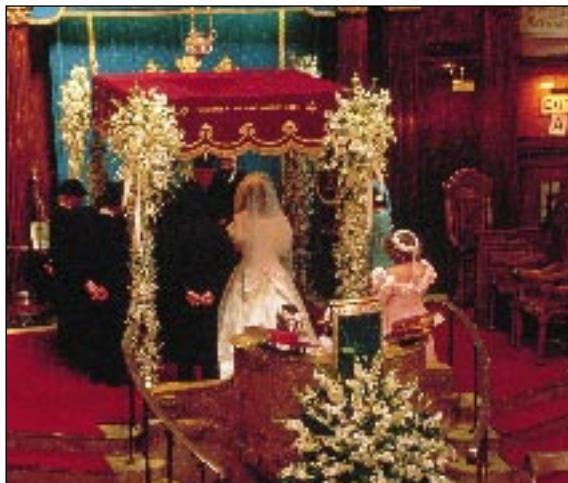
Після цього Верховний Суд постановив, що заборона викладання еволюції порушує заборону Першої Поправки стосовно встановлення релігії. Згодом штат Луїзіана спробував інший підхід: в ньому було заборонено викладання теорії еволюції, якщо альтернативно не викладається біблійна доктрина про походження світу. Це також було скасовано Судом як насаджування релігії.

Незважаючи на чіткі рішення Верховного Суду, все ще існують питання, які поглиблюють проблеми, пов'язані з вірою. Релігійні консерватори наполягають на тому, що викладання лише еволюції піднімає людський розум над відкритою правдою і, таким чином, є антирелігійним. Та навіть деякі мислителі, які можуть вважатися лібералами, відстоюють думку про те, що засоби масової інформації й інші американські інституції сприяють атмосфері, яка створює зневажливе або навіть жартівливе ставлення до організованої релігії. Водночас тенденція виключити викладання релігії та молитви з середніх державних шкіл примушує деяких батьків посилати своїх дітей до релігійних шкіл, а інші навчають своїх дітей у домашніх умовах.

(За годинниковою стрілкою зліва зверху)
Семінаристи римо-католицької церкви у Теологічній школі
Кенріка поблизу Сент-Луїса, штат Міссурі; священик
у Храмі Свамінараян Акшар Пурушибхатам Хінду в Едісоні,
штат Нью-Джерсі; віруючі коло Мечеті Дар Іслам в Абікві,
штат Нью-Мексико; мормонський хор храму в Солт Лейк
Сіті, штат Юта; традиційне єврейське весілля.

Відокремлення церкви від держави

**Через свою традицію невтручання у релігійні питання
Сполучені Штати Америки надали зручний притулок багатьом
невеликим сектам із-за кордону.**

КАТОЛИКИ ТА РЕЛІГІЙНІ ШКОЛИ

До Громадянської війни у Сполучені Штати переїхало більше мільйона ірландських католиків. У країні, яка в основному була протестантською, вони та католики інших категорій зазнавали упередженого ставлення. У 1960 році деякі американці були проти обрання президентом кандидата католика, Джона Ф. Кеннеді, на підставі того, що після обрання він зробив би Папу обов'язковим для всіх. Кеннеді відповів на ці закиди однозначно, стверджуючи, що він буде американським президентом, і його обрання багато в чому послабило антикатолицьке упередження в Сполучених Штатах.

Хоча католикам ніколи не відмовляли у доступі до середніх державних шкіл або лікарень, починаючи з XIX сторіччя вони будували свої власні заклади, які відповідали загальноприйнятим нормам із дотриманням принципів католицької віри та моралі. З іншого боку, католицька церква не вимагає від своїх членів, щоб вони користувалися закладами, які утримує церква. Але в католицьких школах все ще навчається багато католицької молоді, а також зростає кількість некатоликів, батькам яких подобається дисципліна та якість навчання.

Католики давно визнали, що відокремлення церкви від держави захищає їх, як і членів інших релігій, у сповідуванні своєї віри. Але після того, як почала зростати вартість підтримання відокремленої освітньої системи, католики почали ставити під сумнів застосування цього принципу. Батьки католики наполягали на тому, що податки, які вони сплачують, підтримують державні школи, але вони також заощаджують державні кошти, посилаючи своїх дітей до приватних шкіл, за навчання в яких вони платять. Вони намагалися знайти спосіб, за яким вони могли б одержувати громадські кошти, щоб витрачати їх на освіту. Батьки, які направляли своїх дітей до інших приватних шкіл, не обов'язково до релігійних, також приєдналися до цих дій.

Законодавство багатьох штатів було на стороні таких вимог, але Верховний Суд постановив, що більшість спроб, направлені на допомогу релігійним школам, були неконституційними. Досить щільне «переплетення» держави й церкви відповідно до постанови Суду порушувало заборону Першої Поправки стосовно встановлювання релігії. Спроби змінити положення про відокремлення церкви від держави шляхом внесення змін до Конституції не мали успіху.

ЗЕМЛЯ БАГАТЬОХ ВІРОСПОВІДУВАНЬ

Як і католики, єреї в перші роки існування Американської республіки були також нечисленними. До кінця XIX сторіччя більшість єреїв в Америці була німецького походження. Багато з них належали до Реформістського руху, ліберального крила цдаїзму, який впровадив багато пристосувань до сучасного життя. До громадянської війни антисемітизм або антиєврейські упередження не становили серйозної проблеми. Але коли єреї почали прибувати до Америки у великій кількості, антисемітизм набрав розмаху. Перші єреї із Росії та Польщі, що перебиралися до Сполучених Штатів і, як і ортодоксальні єреї, суворо дотримувалися традицій та дієтичних законів цдаїзму, селилися групами на окраїнах міст.

Як правило, єврейські діти відвідували державні школи, а релігійне навчання отримували у спеціальних іудейських школах. Діти єврейських емігрантів швидко досягали професійної майстерності й поступали до американських університетів, де ставали інтелектуальними лідерами. Багато з них дотримувалися релігійних канонів, тоді як інші продовжували вважати себе етнічними єреями, але прийняли світські, нерелігійні погляди.

Щоб протистояти упередженням та дискримінації, єреї сформували Бінай Бірет – Антинаклепницьку Лігу, яка відіграла основну роль у висвітленні для американців проблеми несправедливості упереджень та у доведенні до їхньої свідомості прав не лише єреїв, але всіх національних меншин.

У 1950-х роках вкорінилася модель трьох віросповідань: американців описували як таких, що походили із трьох основних різних релігійних напрямків – протестантизму, католицизму та цдаїзму. За переписом 1990 року нараховувалося 140 мільйонів протестантів усіх категорій, 62 мільйона католиків та 5 мільйонів єреїв.

Сьогодні формула трьох віросповідань вже застаріла. Ісламська віра також має 5 мільйонів прихильників у США, багато з них, хто прийняв іслам, є афроамериканцями. За оцінками, в Сполучених Штатах нараховується біля 1200 мечетей, кількість яких подвоїлася протягом останніх 15 років.

Буддизм та хінді поширюються із прибууттям іммігрантів з країн, де вони є основними релігіями. В деяких містах споруди християнських церков, прихожани яких переїхали у приміські зони, були продані буддистам, котрі переобладнали їх під свої цілі.

Принцип ТЕРПИМОСТІ

Америка виявилася сприятливою територією для нових релігій. Найбільш відомими із віросповідань, які з'явилися на американській землі, є церкви мормонської та християнської науки. Через свою традицію невтручання у релігійні питання Сполучені Штати Америки надали зручний притулок багатьом невеликим сектам із-за кордону. Аміш, наприклад, походить від німецьких іммігрантів, які проживають в основному у Пенсільванії та сусідніх штатах, ведуть простий спосіб життя, носять скромний одяг та уникають сучасних технологій протягом багатьох поколінь.

Деякі невеликі групи вважаються релігійними культурами через те, що вони проповідують екстремістські погляди та прославляють постати засновника. Доки культи та члени сект дотримуються законодавства, їх залишають в спокої. Релігійні упередження не розповсюджені в Америці, міжконфесійні зустрічі та співробітництво загальноприйняті.

Сьогодні найбільш суперечливим аспектом релігії в Сполучених Штатах є, можливо, її роль у політиці. Протягом минулих десятиріч деякі американці сприймали відокремлення церкви від дер-

жави як ворожий момент для релігії. Релігійні консерватори та фундаменталісти об'єдналися, щоб перетворитися на потужний політичний рух, відомий як праве християнство. Їхні цілі включають скасування шляхом прийняття законів або конституційних поправок тих рішень Верховного Суду, які дозволяють аборти і забороняють молитви у державних школах. За оцінками Ральфа Ріда, колишнього виконавчого директора Християнської Коаліції, третина делегатів з'їзду Республіканців 1996 року були членами його групи або подібних християнських груп, що є ознакою поширення релігії у політичній діяльності.

В той час, коли деякі групи відкрито демонструють свої релігійні переконання, для більшості американців релігія – особиста справа, яка не є предметом повсякденних розмов. Абсолютна більшість здійснює своє віросповідання спокійно, за власним вибором – як члени релігійних течій, як учасники паств широких віросповідань або як особи, які не приєднуються до організованих груп. Попри те, що американці обирають свою віру, вони є духовними людьми. Дев'ять із десяти американців мають певну релігійну прихильність, і приблизно 70 відсотків є членами релігійних паств. □

Мережа
соціального
захисту

Американська економічна система ґрунтуються на приватній власності, вільному підприємництві та впевненості у собі, що її Ральф Волдо Емерсон, письменник та викладач, відстоював як силу, яка найбільш цінується американцями. Фактично більшість американців пишаються тим, що можуть піклуватися про себе самі. Але існує багато форм урядової допомоги, доступної для тих, хто відчуває тимчасову або постійну скрутку. Цей розділ досліджує дві сфери такої допомоги: державну соціальну допомогу та охорону здоров'я.

ІСТОРІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДОПОМОГИ

Традиційно в Америці допомога бідним була питанням приватної благодійності або місцевих урядів. Іммігранти, які прибували сюди, головним чином залежали від своїх земляків-попередників, які допомагали їм розпочати нове життя. Наприкінці XIX та на початку XX сторіччя у кількох європейських країнах було створено програми соціального захисту. Але в Америці такий процес розгортається повільно – адже швидкий розвиток індустріалізації та доступність земель для фермерства, здавалося, підтверджували переконання в тому, що кожен, хто хоче працювати, може знайти собі роботу.

Велика депресія, яка розпочалася у 1929 році, зруйнувала це переконання. Вперше в історії Америки істотна кількість американців опинилася без роботи через масштабні невдачі банків та приватних компаній. Президент Герберт Гувер вважав, що приватний бізнес, якщо його діяльність залишити без втручання з боку держави, міг віправити економічну ситуацію. Тим часом він покладався на уряди штатів та місцевостей для надання допомоги тим, хто перебував у скруті, але такі уряди не мали для цього достатньо коштів. Більшість американців вважали, що Гувер докладав недостатньо зусиль для боротьби з депресією, і у 1932 році обрали на посаду президента Франкліна Д. Рузельтера.

Протягом кількох днів після вступу на посаду Рузельєр запропонував на розгляд Конгресу США законодавство відновлення та реформ. Конгрес затвердив майже всі заходи, запропоновані президентом, і незабаром уряд створював робочі місця для сотень тисяч людей. Вони реалізували величезні громадські проекти, такі як спорудження гребель, ремонт шляхів, капітальний ремонт громадських будинків, будівництво електричних систем для сільської місцевості та збереження навколоїшньої території.

Більшість програм, розпочатих під час депресії, були тимчасовими заходами, але одна із програм – Соціальне Страхування – стала американським інститутом. Шляхом відрахувань із заробітної плати працюючих Соціальне Страхування забезпечувало достатній щомісячний дохід для пенсіонерів, а також виплати по безробіттю, інвалідності та іншу допомогу для тих, хто її потребував. Виплати по

Соціальному Страхуванню для пенсіонерів можуть початися із 62-річного віку, але багато хто чекає віку у 65 років, коли платежі будуть трохи більшими. Нешодавно виникло занепокоєння у зв'язку з тим, що фонд Соціального Страхування може мати недостатньо коштів, щоб виконати свої зобов'язання у ХХІ сторіччі, коли передбачається значне постаріння населення Америки. Політики запропонували різноманітні шляхи, щоб заповнити очікуваний дефіцит, але все ще тривають обговорення довгострокового вирішення цієї проблеми.

Після Рузельєра інші американські президенти, зокрема Ліndon Джонсон у 1960-х роках, також створювали програми допомоги. Вони включають Медікейд (медична допомога) та Медікер (медичне піклування), про які мова йтиме далі; харчові сертифікати, які люди можуть використовувати, щоб придбати продукти харчування; а також державне житло, яке будується за рахунок федеральних коштів і надається особам із низькими доходами.

Американці, які зазнають скруті, можуть також скористатися іншими джерелами, окрім державних; для цього існує широкий спектр приватних благодійних та добровільних організацій. В Сполучених Штатах добровільний рух широко розповсюджений, особливо серед літніх людей. За оцінками, близько 50 відсотків американців віком понад 18 років виконують добровільні роботи, а близько 75 відсотків сімей США здійснюють благодійні внески.

МОЖЛИВІСТЬ ДОЗВОЛИТИ СОБІ АМЕРИКАНСЬКИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

Більшість американців можуть зручно жити на заробітну плату, яку вони одержують, без використання єдиної системи соціальної допомоги. Так званий середній клас американців має власні будинки та автомобілі, його представники щороку їздять у відпустку і можуть платити – принаймні частково – за освіту своїх дітей у коледжах. Більшість американців відкладають гроші на ощадних рахунках, щоб покривати свої витрати; багато хто витрачає гроші на біржовому ринку із надією одержати чесний прибуток із своїх інвестицій.

Більшість американців сплачують за страхування, особливо страхування життя та медичне страхування, часто за рахунок внесків від компаній, у яких вони працюють. Багато компаній також мають пенсійні плани, відповідно до яких вони та їхні працівники відкладають гроші на пенсії. Якщо до них додати платежі Соціального Страхування, то пенсії забезпечують багатьом американським пенсіонерам безтурботне життя. З іншого боку,

(Протилежна сторінка) Пенсіонери грають в карти у центрі для літніх людей у Флориді. (Нижче) Працівник усуває свинцеву фарбу з житлового будинку, який утримується державою, у Вашингтоні, округ Колумбія.

будинки нагляду за літніми американцями, які потребують довгострокового піклування поза межами лікарень, можуть бути досить дорогими.

У 1993 році сім'я із чотирьох осіб, щорічний прибуток якої становив 14 763 доларів США або менше, вважалася за американськими нормами бідною; до такої категорії належало 15,1 відсотка американських сімей. Крім вищезгаданих пільг, багато сімей поза межею бідності одержують соціальні виплати, суми грошей, які уряд щомісяця надає тим, чий прибуток дуже низький, щоб придбати такі речі першої необхідності, як іжа, одяг та притулок. Найбільш загальноприйняті соціальні виплати надаються за програмою під назвою «Допомога сім'ям із дітьми на утриманні» (ДСДУ). ДСДУ, спочатку розрахована на дітей, чий батьки померли, розвинулася в основне джерело надходжень для мільйонів бідних американських сімей.

Загальна сума витрат на федеральні програми допомоги – включаючи Соціальне Страхування, Медікер, Медікейд та інші соціальні програми – дорівнює приблизно половині коштів, які витрачаються федеральним урядом. Після 1960-х років відсоток таких витрат подвоївся.

ДЕБАТИ ЩОДО СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Деякі аспекти американської системи соціальної допомоги – особливо платежі ДСДУ – потрапили під критику у 1980-х та 1990-х роках, і сама система стала предметом загальнонаціональних виборів. Наприклад, у своїй передвиборчій кампанії 1992 року тодішній губернатор Білл Кліnton пообіцяв «покласти край відомій нам соціальній допомозі». Багато американців середнього класу проти використання своїх податкових доларів на підтримку тих, хто, як вони вважають (справедливо або ні), не хоче працювати. Деякі наполягають на тому, що залежність від соціальної допомоги може перетворитися на постійну тенденцію – так само, як одне покоління в системі змінює інше. Деякі вважають, що система сприяє тому, щоб молоді жінки мали позашлюбних дітей, адже виплати соціальної допомоги збільшуються після народження кожної дитини. Інші експерти підтримують думку про те, що без подолання причин бідності – відсутності освіти та можливостей для реалізації – система соціальної допомоги стоятиме поміж бідністю та повною злідениністю.

Закиди про те, що соціальні програми, які мають тенденцію ставити бідних у залежність та позбавляють їх енергії контролювати своє життя, привели до того, що деякі федеральні програми було переструктуровано. Наприклад, уряд дозволив мешканцям державних житлових будинків купувати будинки та брати на себе нагляд за ними.

Консенсусу на користь більш масштабних заходів було досягнуто у 1996 році. Новий закон доконано змінив соціальну допомогу шляхом заміни

ДСДУ на державні програми, які фінансуються за рахунок федеральних грантів. Закон також обмежує термін соціальної допомоги до п'яти років, вимагає від більшості працездатних дорослих працювати після двох років одержання допомоги, скасовує пільги соціальної допомоги для законних іммігрантів, які не стали громадянами США, і обмежує харчові сертифікати на період до трьох місяців, якщо ті, хто їх отримує, не працюють.

АМЕРИКАНСЬКА МЕДИЧНА ПРАКТИКА

Приватні лікарі, які стягають плату за кожне відвідування пацієнта, були і є нормою для американської медичної практики. Більшість лікарів пов'язані договірними стосунками із однією або кількома лікарнями у своїй місцевості. Залежно від потреби, вони направляють своїх пацієнтів до лікарні, що, як правило, стягає плату відповідно до проведеного в лікарні кількості днів та засобів, якими пацієнт користувався, – рентген, операційні зали, аналізи. Деякі лікарні утримуються містом, штатом або федеральним урядом, наприклад, лікарні для військових ветеранів. Інші утримуються релігійними орденами або іншими неприбутковими організаціями. При цьому інші утримуються компаніями із метою одержання прибутку.

Протягом останніх 30 років вартість медичного обслуговування в Сполучених Штатах різко зросла. Витрати на охорону здоров'я зросли з 204 доларів США на особу у 1965 році до 3 299 доларів США на особу у 1993 році. Однією з причин зростання витрат на охорону здоров'я є те, що лікарі в Сполучених Штатах належать до найбільш оплачуваних спеціалістів. Вони пояснюють свої високі доходи тим, що вони повинні пройти довгу та дорогу підготовку. Перед тим, як вступити до дорогого медичного інституту, більшість потенційних лікарів проходить чотирирічний курс навчання у коледжі, який може коштувати 25 000 доларів. За час, коли багато молодих лікарів одержують медичний ступінь, вони роблять значну заборгованість. Після цього їм необхідно пропрацювати від трьох до п'яти років у лікарні, де робочі дні довгі, а заробіток відносно невисокий. Організація медичної практики також може бути дорогою.

Нова техніка і технології для діагностики та лікування хвороб також дорогі, а оператори, які їх обслуговують, повинні мати високу кваліфікацію. Лікарі та лікарні можуть оплачувати страхування на випадок злочинної недбалості лікарів, щоб уbezпечувати себе проти позовів пацієнтів, які вважають, що до них було застосовано неправильне лікування. Ставки такого страхування різко зросли протягом 1970-х та 1980-х років.

ОПЛАТА РАХУНКІВ ЗА ЛІКУВАННЯ

Сполучені Штати розвинули комбіновану систему відповідальності за охорону здоров'я з боку приватних структур та держави. Велика кількість американців оплачує частину своїх рахунків за медичне обслуговування через страховку, яка надається їм на роботі. На п'ять із шести американських працівників разом із їхніми родинами розповсюджуються групові страхові плани, витрати на які покриваються або спільно працівником та роботодавцем, або самим працівником. За найбільш поширеним видом плану працівник сплачує місячні внески або місячну плату. В свою чергу страхові компанії сплачує відсоток витрат на медичне обслуговування понад суму, яка відома як відрахування. Страхові виплати кардинально відрізняються між собою. Деякі включають покриття послуг дантистів, інші включають оплату консультування й лікування психічних розладів, інші такого покриття не включають.

Інший план, доступний для багатьох працівників, – це організація охорони здоров'я (ООЗ). Для ООЗ працює група лікарів, яка надає особисте медичне обслуговування за гроші, сплачені наперед. Особливу увагу ООЗ приділяє запобіжним заходам через те, що вона повинна оплачувати рахунки, коли особа потребує послуг, які ООЗ не здатна надати, наприклад, спеціалізованого лікування, хірургічної операції або стаціонарного лікування. ООЗ набрала популярності і, на думку широкої громадськості, вважається засобом стримування витрат на медичне обслуговування. Попри це, деякі американці стримано ставляться до ООЗ через те, що вона обмежує свободу пацієнтів у виборі лікаря.

Тим часом американські лікарі сприяли стримуванню витрат шляхом переоцінки потреби стаціонарного лікування. Багато хірургічних процедур, які колись потребували стаціонару, зараз можуть виконуватися амбулаторно (пацієнт приходить до лікарні на частину дня, а на ніч повертається додому). Відсоток хірургічних операцій, які виконуються на такій основі, зріс із 16 у 1980 році до 55 у 1993 році. Навіть якщо пацієнтові приписується стаціонарне лікування, воно триває менше, ніж раніше.

МЕДІКЕЙД (МЕДИЧНА ДОПОМОГА) ТА МЕДІКЕР (МЕДИЧНЕ ПІКЛУВАННЯ)

Одні американці користуються якоюсь формою приватного страхування здоров'я, а інші не можуть дозволити собі страховки. Вони можуть покрити свої витрати на медичне обслуговування через дві соціальні програми, засновані у 1965 році.

Медікейд (медична допомога) – це програма, що спільно фінансирується федеральним урядом та штатами для надання медичної допомоги бідним. Вимоги щодо одержання Медікейд та обсяг допо-

моги, яка надається, відрізняється залежно від штату. Медікейд витрачає приблизно 156 тисяч мільйонів доларів США на рік і є найбільшою програмою соціальної допомоги.

Медікер (медичне піклування) є іншою формою федерального медичного страхування, яка оплачує більшу частину медичних рахунків, що виставляються американцям віком понад 65 років та більше або непрацездатним незалежно від віку. Медікер фінансирується частиною податків Соціального Страхування, внесками від тих, хто користується програмою, та федеральними фондами. Медікер розповсюджується на кожного, хто одержує платежі Соціального Страхування.

Однією із найтривожніших проблем, які стоять перед Сполученими Штатами, є надання допомоги тим, хто не може дозволити собі застрахувати здоров'я та на кого не розповсюджується або Медікейд, або Медікер. За оцінками, здоров'я одного із семи американців не застраховано принаймні частину року. Такими особами можуть бути безробітні, або ті, хто має роботу без страхування здоров'я, або ті, хто живе за межею бідності. Вони можуть звертатися до державних лікарень, де їм нададуть невідкладну допомогу, але вони не можуть одержувати регулярного нагляду, який міг би попереджувати захворювання.

Допомога незастрахованим американцям була одним із пріоритетних завдань Білла Клінтона, коли він став президентом у 1993 році. Після широких обговорень та дебатів у країні та на всіх рівнях суспільства Конгрес у 1996 році прийняв законодавство, розроблене таким чином, щоб страхування здоров'я було більш доступним для працюючих сімей та їхніх дітей. Новий закон розширює доступ до страхування здоров'я працівникам, які втратили свої робочі місця, або тим, хто звертається по страхування на умовах, що існували раніше, він запроваджує також допоміжну програму заощаджень із використанням податків для оплати рахунків за медичне обслуговування.

Хоча витрати на медичне обслуговування продовжують зростати, ставка зростання вирівнялася протягом останніх років через поширення ООЗ та з інших причин. У 1990 році витрати на охорону здоров'я зросли на 9 відсотків порівняно із попереднім роком, а у 1994 році зростання витрат зменшилося на 4,8 відсотка. □

(Проти годинникової стрілки зверху)
Доброволці завантажують їжу для доставки людям, які не можуть виходити з дому, в рамках загальнонаціональної приватної програми під назвою «Страви на колесах»; Кармен Пейджин (ліворуч), яка отримує соціальну допомогу, навчає маленьких дітей в рамках експериментальної програми в Чікаго, штат Іллінойс, направленої на забезпечення роботою людей, які живуть на соціальну допомогу; харчові сертифікати.

© Jasper Johns/Licensed by VAGA, New York, NY

Типово американське мистецтво

Розвиток мистецтва в Америці – музики, танцю, архітектури, візуального мистецтва та літератури – відзначався протистоянням між потужними джерелами натхнення: європейською витонченістю та місцевою оригінальністю.

Розвиток мистецтва в Америці – музики, танцю, архітектури, візуального мистецтва та літератури – відзначався протистоянням між потужними джерелами натхнення: європейською витонченістю та місцевою оригінальністю. Часто найкращим американським митцям вдавалося опанувати обидва ці джерела. В цьому розділі мова йдеться про ряд найвидатніших американських мистецьких постатей, декому з яких довелося переборювати в своїй творчості протистояння старого та нового світу.

Музика

До ХХ сторіччя в Америці «серйозна» музика асоціювалася з європейськими стандартами та засобами виразу. Значним винятком був композитор Луїс Моро Готшолк (1829-1869), син батька-британця та матері-креолки, який оживив свою музику мелодіями плантацій і карибськими ритмами, що звучали у його рідному Новому Орлеані. Він був першим американським піаністом, який досяг міжнародного визнання, але рання смерть завадила йому стати відомим.

Більш характерними прикладами ранньої американської музики були твори Едварда Мак-Дауела (1860-1908), який не лише створював свої твори за європейськими моделями, але й різко заперечував проти ярлика «американський композитор». Він не міг подолати уявлення, яке стимувало багатьох ранніх американських письменників: він вважав, що бути американцем – значить бути провінційним.

Власне американська класична музика почала розвиватися, коли такі композитори, як Джордж Гершвін (1898-1937) та Аарон Копленд (1900-1990) поєднали мелодії та ритми своєї місцевості з формами, запозиченими в Європі. «Блакитна рапсодія» та «Порг і Бесс» Гершвіна зазнали впливу джазу та афро-американського фольклору. Деякі із його музичних творів по-міському незграбні: наприклад, вступну частину «Американця в Парижі» наповнено гудками таксомоторів.

Як писав Гарольд К. Шонберг у своїй книзі «Життя видатних композиторів», Копленд «допоміг позбутися жорсткого німецького домінування над американською музикою». Він вчився у Пари-

жі, де заохочувався відхід від традицій, і віддавався джазу (більш докладно про джаз ідеється у розділі 11). Okрім симфоній, концертів та опери, він написав музику до десятків фільмів. А найвидомішими є його балетні партитури, які включали американські народні пісні: «Біллі та Малюк», «Родео» й «Аппалачська весна».

Іншим суто американським композитором був Чарльз Айвз (1874-1954), який поєднав елементи популярної класичної музики із жорстким дисонансом. «Я прийшов до висновку, що не можу використовувати раніше знайомі струни, – пояснював він. – Я чув щось інше». За життя його ідiosинкretична музика виконувалася рідко, але зараз Айвз є визнаним як новатор, який передбачив подальший розвиток музики ХХ сторіччя. Композитори, які наслідували Айвза, експериментували із 12-тонними вагами, мінімалізмом та іншими інноваціями, що деякими слухачами було сприйнято несхвалально.

Протягом останніх десятиліть ХХ століття мала місце тенденція повернення до музики, яка задовольняла як композиторів, так і слухачів, стан, який можна пов'язати із непростим статусом симфонічних оркестрів у Америці. На відміну від Європи, де держава підтримує свої оркести та оперні компанії, мистецтво в Америці одержує порівняно невисоку державну підтримку. Симфонічні оркести виживають головним чином завдяки благодійності та платні, яку вони беруть за відвідування своїх виступів.

Деякі керівники оркестрів задовольняють смаки основних відвідувачів, виконуючи нові музичні твори поряд із традиційними. Водночас оперні твори, як нові, так і старі, процвітають. Через те, що постановки коштують дуже багато, опера залежить від щедрості корпоративних та приватних пожертв.

Танці

Народження на початку ХХ сторіччя нової характерно американської форми мистецтва – сучасних танців – було тісно пов'язано із розвитком американської музики. Поміж перших інноваторів була Айседора Дункан (1878-1927), яка наголошувала на чистих, неструктурованих руках замість позицій класичного балету.

Однак головна лінія розвитку йде від танцювальної компанії у складі Рут Ст. Деніс (1878-1968) та її партнера її чоловіка Теда Шона (1891-1972).

(Попередня сторінка)

Прапор, 1954-1955, робота Джаспера Джонса, енкаустіка, масло та колаж на тканині, закріплений на полідерев'яній основі, 107,3 x 153,8 см.

Її учениця Доріс Гамфрі (1895-1958) шукала натхнення у зовнішньому світі – у суспільстві та людських протирічях. Інша учениця Ст. Деніс, Марта Грейєм (1893-1991), Нью-Йоркська компанія якої стала, можливо, найбільш відомою в сучасних танцях, намагалася виражати внутрішню пристрасть людини. Багато найпопулярніших робіт Грейєм створювалися у співпраці з провідними американськими композиторами – наприклад, «Аппалачська весна» разом із Аароном Коплендом.

Пізніше хореографи шукали нових методів вираження. Мерс Каннінгем (нар. 1919) започаткував у своїх виступах імпровізацію та безладні рухи. Елвін Ейлі (1939-1989) використовував у своїх роботах елементи африканських танців та негритянської музики. Нещодавно такі хореографи, як Марк Моррис (нар. 1956) та Ліз Лерман (нар. 1947) відмовилися від тієї умовності, що танцюристи повинні бути худими й молодими. Їхня концепція, яка виявлялася під час вибору кандидатів та вистав, полягала в тому, що витончені та експресивні рухи не можуть обмежуватися віком або комплекцією тіла.

На початку ХХ сторіччя гастролюючі компанії танцюристів із Європи представили глядачам США класичний балет. Перші американські балетні трупи було створено у 1930-х роках, коли танцюристи та хореографи поєдналися із мрійливими шанувальниками балету, такими як Лінкольн Кірштайн (1907-1996). Кірштайн запросив у 1933 році до Сполучених Штатів із Росії балетмейстера Георгія Баланчина (1904-1983), і вони вдвох створили Школу Американського Балету, яка у 1948 році стала Балетом Нью-Йорка. Режисер балету й агент з реклами Річард Плезент (1909-1961) створив у 1940 році другу провідну американську балетну трупу, Американський Театр Балету, із виконавицею та покровителькою Луїсією Чейз (1907-1986).

Парадоксально, але режисери американського походження, такі як Плезент, включали до свого репертуару російську класику, тоді як Баланчин заявляв, що його нова американська трупа ґрунтуються на незвичайній музиці та нових роботах у класичних засобах вираження, а не на класичному репертуарі минулого. З того часу американський балет став сумішшю класичного поновленого репертуару та оригінальних робіт, поставлених такими талановитими хореографами, колишніми танцюристами, як Джером Роббінс (нар. 1918), Роберт Джоффрей (1930-1988), Еліот Фельд (нар. 1942), Артур Мітчелл (нар. 1934) та Михайло Баришников (нар. 1948).

АРХІТЕКТУРА

Очевидним американським внеском до архітектури стали хмарочоси, чий чіткі, проникливі лінії являли собою енергію капіталізму. Завдяки новій техніці будівництва та винаходу ліфта перший хмарочос було споруджено в Чікаго у 1884 році.

Багато із найбільш витончених веж було спроектовано Луїсом Салліваном (1856-1924), першим американським архітектором-модерністом. Найталановитішим його студентом був Франклін Ллойд Райт (1869-1959), який присвятив багато часу проектуванню приватних будинків із умеблюванням, що до них пасує, та значним використанням зовнішніх площ. Хоча найвідомішим із його будинків є громадський: Музей Гугенгейма в Нью-Йорку.

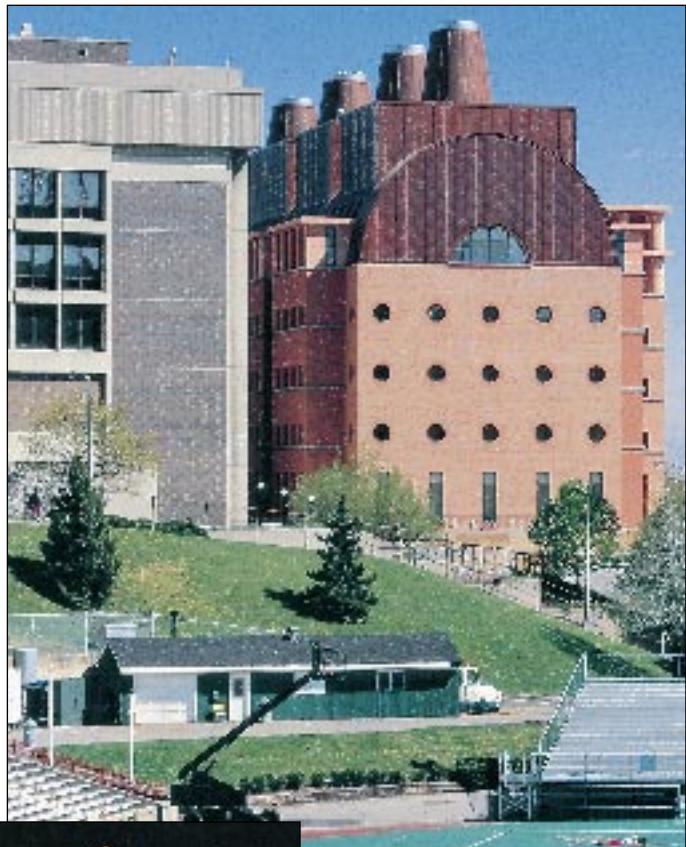
Європейські архітектори, які іммігрували до Сполучених Штатів перед Другою Світовою війною, започаткували архітектурний рух, який став домінувати під назвою «Міжнародний стиль». Можливо, найвпливовішими із таких іммігрантів були Людвіг Міес ван дер Рое (1886-1969) та Вальтер Гропіус (1883-1969), колишні директори найвідомішої проектної школи «Баухаус». Геометричні форми будинків дістали схвалення як пам'ятники американського корпоративного життя та назуву «скляних коробок». Молодші американські архітектори, такі як Майлі Грейвз (нар. 1945), відповіли на це відмовою від строгих прямокутників на користь будинків у стилі «постмодерну» із несподіваними контурами та чітким оздобленням, які є відбитком історичних стилів архітектури.

ВІЗУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

Найвідоміша американська школа образотворчого мистецтва – Школа Гудзон Рівер – з'явилася у 1920 році. Як і в музиці та літературі, розвиток образотворчого мистецтва було загальмовано, доки художники не усвідомили унікальність Нового Світу, а переміщення поселень на захід не відкрило перед ними чудову красу пейзажів.

Прямота і простота сприйняття митців Гудзон Рівер вплинула на таких пізніших художників, як Вінслов Гомер (1836-1910), який змальовував сільську Америку – море, гори та людей, котрі мешкали поруч з ними. Життя середнього класу міст відображав художник Томас Ікінс (1844-1916), безкомпромісний реаліст, чия пряма чесність простиравлялася елегантній привілейованості романтичного сентименталізму.

Полеміка скоро стала способом життя американських митців. Фактично багато творів американських художників та скульпторів з 1900 року являли собою ряд повстань проти традиціоналізму. «До біса художні цінності», – заявляв Роберт Генрі (1865-1929). Він був лідером образотворчої школи, яку критики назвали «урною для сміття» після того, як група художників відобразила вбогі сторо-

(Зверху вниз)
Майкл Грейвз був основним
проектувальником Інженерного
Дослідного Центру
(праворуч) у своїй альма матері,
Університету Цинциннаті
в Огайо; Театр Американського
Танцю виконус «Нічне Творіння»
під час туру 1997 року
по Південній Африці;
«Без назви XIII», 1985 рік. Віллем
де Кунінг, олія на полотні,
203,2 x 177,8 см.

© 1998 Willem de Kooning, Revocable Trust / Artists Rights Society (ARS), New York, NY

ни міського життя. Згодом художники «урні для сміття» поступилися модерністам, що прибували з Європи, – кубістам та абстракціоністам, яких популяризував фотограф Альфред Стіглітц (1864-1946) у своїй Галереї 291 у Нью-Йорку.

Під час Другої Світової війни група молодих художників Нью-Йорка створила перший сухо американський рух, щоб здійснювати серйозний вплив на іноземних художників: абстрактний експресіонізм. Серед лідерів руху були Джексон Поллок (1912-1956), Віллем де Кунінг (1904-1997) та Марк Ротко (1903-1970). Абстрактні експресіоністи відмовилися від формального компонування та відображення реальних об'єктів, щоб зосередитися на інстинктивній організації простору і кольору й продемонструвати на полотні ефекти фізичних дій ма-лювання.

Члени наступного мистецького покоління відавали перевагу іншій формі абстракціонізму: роботи змішаного середовища. Серед них були Роберт Раушенберг (нар. 1925) та Джаспер Джонс (нар. 1930), які у своїх композиціях використовували фотографії, газетний папір та викинуті речі. Митці стилю «поп», такі як Енді Воргол (1930-1987), Леррі Ріверс (нар. 1923) та Рой Ліхтенштейн (1923-1997), відображали в сатиричному стилі предмети щоденного життя та образи американської популярної культури – пляшки кока-коли, кастрюлі, комічний стриптиз.

Теперішні митці в Америці не обмежують себе школами, стилями або єдиним середовищем. Мистецьким твором може бути виступ на сцені або написаний від руки маніфест; це може бути масивна конструкція у західній пустелі або сувора організація мармурових панелей з іменами американських солдатів, які загинули у В'єтнамі. Можливо, найбільш впливовим внеском Америки ХХ століття у світове мистецтво була насмішкувата жартівливість, відчуття того, що центральною метою нової роботи є приєднання до теперішньої дискусії про визначення самого мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

Багато початкових американських літературних творів мають у своїй основі європейську форму та стиль, перенесені на нові місця подій. Наприклад, «Віланд» та інші романи Чарльза Брокдена Брауна (1771-1810) є енергетичною імітацією готичних романів, написаних в Англії. Навіть гарно написані новели Вашингтона Ірвінга (1783-1810), особливо «Ріп Ван Вінкл» та «Легенда Сонної лощини», здаються досить європейськими, незважаючи на нью-йоркське оточення.

Першим американським письменником, який створив нову прозу та поезію, був Едгар Аллан По (1809-1849). У 1835 році По почав писати короткі історії – зокрема «Театр масок червоної смерті», «Провалля та маятник», «Падіння будинку Ашерів» та «Вбивство на вулиці Морг», – у яких досліджувалися попередньо приховані можливості людської психології, а межі художньої літератури сягали таємниць та фантазій.

Тим часом у 1837 році молодий Натаніел Готорн (1804-1864) видав збірку своїх новел під назвою «Двічі переказані історії», багату на символізм і насычену таємничістю. Готорн пішов ще далі у написанні повних романів, його квазіалегоричні історії досліджували такі теми, як провина, гордість та емоційна пригніченість у його рідному Нью-Йорку. Найкращим його твором є «Червона літера» – страшна драма жінки, яку община прогнала зі свого середовища за перелюб.

Творчість Готорна мала глибокий вплив на його друга Германа Мелвілла (1819-1891), який перший зробив собі ім'я, перетворивши матеріали про морські подорожі у цікаві історії. Мелвілл, якого надихав приклад Готорна, писав новели, багаті на філософські роздуми. У творі «Мобі Дік» пригодницька історія китобійної подорожі перетворилася на засіб вивчення проблеми одержимості, природи зла та боротьби людини проти всього цього. В іншому витонченому творі, короткій повісті «Біллі Бад», Мелвілл драматизував суперечливі вимоги обов'язку та співчуття на борту корабля під час війни. Його книги, які містили глибокі міркування, не користувалися попитом, і його забули задовго до смерті. Мелвілла повторно відкрили у перші десятиріччя ХХ століття.

У 1836 році Ральф Волдо Емерсон (1803-1882), колишній міністр, опублікував чудовий нехудожній твір під назвою «Природа», в якому він стверджував, що можна відмовитися від організованої релігії й досягти духовного піднесення завдяки вивченю навколо нього, заснувавши трансцендентальний рух, але також на людей, які слухали його лекцій.

Найбільш обдарованим однодумцем Емерсона був Генрі Дейвід Торо (1817-1862), непохитний нонконформіст. Після двох років, які він прожив на самоті у хатині поблизу ставу в лісі, Торо написав книгу спогадів «Волден, або Життя в лісі», яка спонукала до протистояння набридливому диктатові організованого суспільства. Його радикальні твори виражали поглиблену тенденцію до індивідуалізму американського характеру.

Марк Твен (літературний псевдонім Семюела Клеменса, 1835-1910) був першим найвидатнішим американським письменником, який народився не на східному побережжі – на кордоні штату Міссурі. Його регіональні шедеври, спогади «Життя

Хоча визначення тенденцій літератури, яка все ще перебуває у стадії написання, може бути небезпечним, однак уже зараз вражася недавній розквіт творчості представників національних меншин.

на Mississipi» та роман «Пригоди Гекльберрі Фінна», згадувалися у розділі 2. Стиль Твена, сформований під впливом журналістики, поєднаний із народним характером, прямий та неприкрашений, насмішкувато-іронічний, спонукав американців до спогадів та змінив спосіб вживання ними своєї мови. Його герої говорили як звичайні люди, сутто по-американськи, використовуючи місцеві діалекти, нові слова та регіональні акценти.

Перед Генрі Джеймсом (1843-1916) стояла дилема старого та нового світів, про що він прямо писав. Він народився у Нью-Йорку, але провів більшість свого дорослого життя в Англії. Багато із його повістей зосереджуються на американцях, які жили в Англії або перебиралися туди. Хитромудра, високохудожня мова й тонкі емоційні відтінки творів Джеймса бентежать читача. Серед його найдоступніших романів – «Дейзі Міллер» про чарівну американську дівчину в Європі та «Поворот гвинта» – загадкова історія про привидів.

Два найвидатніших поета XIX сторіччя не могли не відрізнятися один від одного за темпераментом та стилем. Волт Вітмен (1819-1892) був робітником, мандрівником, медбрратом-добровольцем під час Американської Громадянської війни (1861-1865) і поетом-новатором. Найвидатніша його збірка – «Листя трави», у якій він використовував вільні строфи та рядки неоднакової довжини, щоб змалювати всеохопний характер американської демократії. Розвиваючи цей лейтмотив далі, поет порівнює великі простори американського досвіду із собою, але при цьому він не схожий на грубого егоцентриста. Наприклад, у «Пісні про себе», довгій, центральній поемі збірки «Листя трави», Вітмен пише: «Це дійсно думки всіх людей будь-якого віку та будь-якої країни, вони не відрізняються від мене...»

Вітмен також оспівував тіло – «електричне тіло», як він називав його. Англійський романіст Д.Г. Лоуренс писав у «Вивчені класичної американської літератури», що Вітмен «був першим, хто розбив стару моралістичну ідею про те, що душа людини є чимось «вищим» і стоїть «понад» тілом».

З іншого боку, Емілі Дікінсон (1830-1886) жила самотнім життям витонченої незаміжньої жінки у невеликому містечку штату Массачусеттс. Обрамлена своєю формальною структурою, її поезія небудenna, дотепна, рафіновано розумна і психологічно прониклива. Її праця була незвичайною для тодішнього часу, і за життя вона опубліковала небагато творів.

Багато ії поем було присвячено смерті, часто навіть із пустотливими поворотами. «Я не могла зупинитися для Смерті, – так починається одна із поем, – і тому вона шанобливо зупинилася для мене». На початку іншої поеми Дікінсон іронізує над своїм становищем жінки й невизнаного поета у суспільстві, де домінують чоловіки: «Я ніхто! Хто ти? Ти також ніхто?»

На початку ХХ сторіччя американські романісти розширявали межі соціального спектру своїх творів, щоб охопити високий та низький рівні життя. Едіт Вортон (1862-1937) у своїх повістях та романах докладно аналізувала вищий клас, східне суспільство на морському узбережжі, де вона виросла. Одна із її перших видатних книг, «Вік незайманості», розповідає про чоловіка, який вирішує одружитися із звичайною, соціально прийнятною жінкою, а не з чарівною сторонньою чужинкою.

Приблизно тоді ж Стівен Крейн (1871-1900), який прославився своєю повістю часів Громадянської війни «Червоний знак доблесті», описав життя повій Нью-Йорка у повісті «Меггі, вуличне дівчисько». А Теодор Драйзер (1871-1945) у романі «Сестра Керрі» відобразив життя сільської дівчини, яка переїхала до Чікаго.

Експерименти із стилем та формою незабаром принесли нову свободу і щодо предмета творчості. У 1909 році Гертруда Штайн (1874-1946), яка в той час емігрувала до Парижа, опублікувала «Три життя» – новаторський художній твір, на який вплинуло її знайомство із кубістами, джазом та іншими течіями сучасного мистецтва та музики.

Поет Езра Паунд (1885-1972) народився в Айдахо, але провів свої дорослі роки в Європі. Його твори складні, часом незрозумілі, із численними посиланнями на інші форми мистецтва і на широкий ряд літературних творів, як західних, так і східних. Він впливнув на багатьох інших поетів, значною мірою на Т.С. Еліота (1888-1965), іншого іммігранта. Еліот писав скромні, інтелектуальні поетичні твори, втілені у щільній структурі символів. У поемі «Безплідна земля» він передав жовчне сприйняття суспільства після Першої Світової війни через фрагментарні нав'язливі образи. Подібно до поезії Паунда, поезія Еліота може бути дуже алегоричною, і деякі видання «Безплідної землі» вийшли у світ із примітками, зробленими самим поетом. У 1948 році Еліоту було вручено Нобелівську премію за літературу.

Американські письменники також виражали розчарування, яке настало після війни. Повісті та романі Ф. Скотта Фітцджеральда (1896-1940) висвітлили неспокійний, невдоволений та непокірний характер 1920-х років. Характерною темою Фітцджеральда, яку було гостро виражено у романі «Великий Гетсбі», є тенденція краху золотих сподівань молоді через невдачу та розчарування.

Ернест Хемінгуей (1899-1961) був безпосереднім свідком жорстокостей та смерті, працюючи водієм медичної машини під час Першої Світової війни, і безглузда кривава різанина переконала його в тому, що абстрактна мова порожня та оманлива. Із своїх творів він виключав непотрібні слова, спрощував структуру речення і зосереджувався на конкретних об'єктах та діях. Він дотримувався морального кодексу і надавав особливого значення виявам сміливості за важких обставин, а його головні герої були сильними, мовчазними чоловіками, які часто незграбно поводилися із жінками. Найкращими його романами вважаються «Сонце знову сходить» та «Прощавай, зброе!», які одержали Нобелівську премію за літературу у 1954 році.

Окрім художньої прози, період 1920-х років був багатим на драматургію. Першим найвидатнішим американським драматургом був Юджин О'Ніл (1888-1953). О'Ніл, який у 1936 році одержав Нобелівську премію за літературу, використовував класичну міфологію, Біблію та нову науку психологію, щоб дослідити внутрішній світ людини. Він відверто писав про секс та сімейні сварки, але в основному був захоплений розслідуванням пошукув людиною самої себе. Однією із найвидатніших його п'єс є «Довга подорож у ніч» - несамовита драма, невелика за обсягом і глибока за темою, створена в основному на досвіді його власної родини.

Іншим яскравим, оригінальним американським драматургом був Теннессі Вільямс (1911-1983), який відобразив свою південну спадщину у чудових поетичних п'єсах, як правило, про чутливих жінок, полонених грубим оточенням. Кілька його п'єс було екранизовано, зокрема «Трамвай «Бажання» та «Кішка на розпеченному даху».

За п'ять років до Хемінгуея іншому американському письменнику Вільяму Фолкнеру (1897-1962) було вручено Нобелівську премію. Фолкнеру вдалося осягнути людяність величезного масштабу у вигаданому ним місті Йокнапатавпа у штаті Міссісіпі. Він змальовував безладний внутрішній світ своїх героїв за допомогою техніки, що пізніше отримала назву «потік свідомості». (Насправді такі епізоди старанно розроблені, а їхня удавана безладність ілюзорна). Він також переміщував різні часи, щоб показати, як минуле - особливо рабовласництво на Півдні - відбивалося у теперішньому часі. Серед його найкращих романів - «Шум і лютъ», «Абесалом, Абесалом!», «Йди вниз», «Мозес» та «Непереможений».

Фолкнер був представником південного літературного відродження, до якого також входили такі видатні письменники, як Трумен Капоте (1924-1984) та Фленнері О'Коннор (1925-1964). Капоте писав короткі повісті й романи, художні та нехудожні твори, але основним його шедевром став роман «З холодним серцем» - фактичний звіт про жорстоке вбивство та його наслідки, суровий репортаж, наповнений проникливим психологізмом романіста та вишуканою прозою. До числа інших представників «нехудожнього жанру» можна віднести Нормана Мейлера (нвр. 1923), який писав про антивоєнний марш в Пентагоні у творі «Армії ночі», та Тома Вольфа (нар. 1931), який змалював американських астронавтів у своєму «Правильному порядку».

Фленнері О'Коннор була католичкою і, таким чином, чужинкою на щільно заселеному протестантами Півдні, де вона виросла. Її героями є протестанти-фундаменталісти, чиїми душами володів і Бог, і Сатана. Найкраще вона відома своїми трагікомічними короткими історіями.

Під час 1920-х років околиця Нью-Йорка, Гарлем, стала свідком підйому негритянської мистецької громади. У період, відомий під назвою «Відродження Гарлему», з'явилися такі обдаровані поети, як Ленгстон Г'юз (1902-1967), Каунті Каллен (1903-1946) та Клауді Мак-Кей (1889-1948). Романістка Зора Ніл Герстон (1903-1960) поєднувала талант оповідача із вивченням антропології, щоб описувати яскраві історії із афро-американської усної традиції. Своїми книгами, такими, як роман «Їхні очі бачили Бога» - про життя та одруження афроамериканки із світлим кольором шкіри, - Герстон вплінула на пізніше покоління чорних жінок-романісток.

Після Другої Світової війни нове сприйняття різноманітних голосів приблизило чорних письменників до головної течії американської літератури. Джеймс Болдвін (1924-1987) висловлював свою зневагу до расизму та оспіував торжество сексуальності у творі «Кімната Джованні». У романі «Людина-невидимка» Ральф Еллісон (1914-1994) поєднав тему стану афроамериканців, які через свою расу були невидимками для більшості представників білої культури, із ширшою темою пошуку людиною свого місця у сучасному світі.

У 1950-х роках на західному узбережжі поширювався літературний рух, що включав у себе поезію та прозу «покоління бітників». Ця назва одночасно відбиває ритми джазу, відчуття вичерпаності післявоєнного суспільства та зацікавленість у нових формах досвіду через наркотики, алкоголь та східну містику. Поет Аллен Гінзберг (1926-1997) задав тон соціального протесту та удаваного екстазу у творі «Виття», який починається із потужного рядка: «Я бачив, як найкращі голови моого покоління були зруйновані через дурість...»; Джек Керуак (1922-1969) прославляв безтурботний, гедоніс-

(Праворуч) Солістка Марія Івінг співає у Нью-Йоркській Філармонії, диригує Курт Мазур.
(Нижче) Письменниця Тоні Моррісон (леворуч) із Опрою Вінфрей під час телевізійного ток-шоу Вінфрей. Приблизно раз на місяць у програмі під назвою «Книжковий клуб Опра» у прямому ефірі обговорюються книги, обрані Вінфреєю.

тичний спосіб життя бітників у своєму складеному з епізодів романі «В дорозі».

Від Ірвінга та Готорна до сьогодні коротка історія була улюбленою формою американців. Одним із її майстрів у ХХ сторіччі був Джон Чівер (1912–1982), який привніс ще одну грань американського життя у царство літератури: заможні передмістя, які поширилися навколо великих міст. Чівер довго асоціювався із журналом «Нью-Йоркер», відомим за свою витонченість.

Хоча визначення тенденцій літератури, яка все ще перебуває у стадії написання, може бути небезпечним, однак уже зараз вражає недавній розквіт творчості представників національних меншин. Наведемо кілька прикладів. Суто американська письменниця Леслі Мармон Сілко (нар. 1948) використовує розмовну мову і традиційні історії, щоб

прикрасити свої ліричні поеми, такі як «У холодному світлі бурі». Емі Тан (нар. 1952), китайського походження, змальовує у творі «Клуб веселої вдачі» початок складного життя своїх батьків у Каліфорнії. Оскар Іхуелос (нар. 1951), письменник, який походить з Куби, нагороджений Пуліцерівською премією за роман «Король Мамбо співає пісні кохання». У серії, яка починається із роману «Власна історія хлопця», Едмунд Вайт (нар. 1940) зафіксував трагічні й комічні сторони поширення гомосексуалізму в Америці. Нарешті, протягом останніх десятиріч афроамериканки створили деякі найвидатніші художні твори. Однією із них є Тоні Моррісон (нар. 1931), автор роману «Кохана» та інших творів. У 1993 році їй було вручено Нобелівську премію, вона стала лише другою американською жінкою, яка одержала таку відзнаку. □

11 Популярна культура та її розповсюдження

Мікі Маус, Бейб Рут, ексцентрична комедія, Джей. Ай. Джоу, блюз, «Родина Сімпсонів», Майкл Джексон, «Даллаські Ковбої», «Звініні вітром», «Команда мрії», «Індіана Джонс», «Пастка-22» – ці назви, жанри та фрази із американського спорту та світу розваг приєдналися до більш матеріальних американських продуктів, розповсюджених по всьому світі. Добре це чи ні, але багато націй мають дві культури: свою рідину та іншу, яка складається із спорту, кіно, телепрограм та музики, чия енергія та широкомасштабність є суто американською.

В цьому розділі розповідається про деякі внески Америки у світ розваг: бейсбол та баскетбол, кіно і три види популярної музики – джаз, рок-н-рол та кантрі.

БЕЙСБОЛ

Бейсбол – вид спорту, який викликає в американців більшу ностальгію, ніж будь-який інший вид спорту. Так багато людей грали в цю гру, коли були дітьми (або у досить близьку гру софтбол), що вона набула статусу «національної розваги». Бейсбол – демократична гра. На відміну від американського футболу та баскетболу, в бейсбол можуть грати люди середнього зросту і ваги.

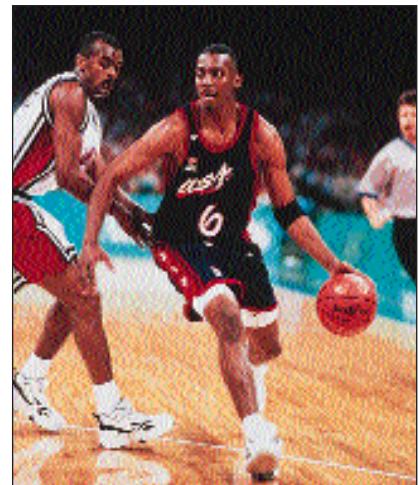
Бейсбол зародився перед Американською Громадянською війною (1861-1865) як проста гра з м'ячем, в яку грали на піщаних ділянках. Перші чемпіони гри вдосконалили її таким чином, що вона включала ті самі навички та розумові характеристики, які зробили крикет поважною грою в Англії. Зокрема бейсболу надали серйозності набір очок і фіксація рекордів. «Сьогодні, – зазначав Джон Торн в «Енциклопедії бейсболу», – неможливо уявити бейсбол без рекордів». Американці, безсумнівно, краще знають про те, що у 1961 році Роджер Меріс, забивши 61 м'яч, побив рекорд Бейба Рута в 60 м'ячів 1927 року, ніж про те, що 525 голосів виборців коледжу за Рональда Рейгана у 1984 році подолали рекорд Президента Франкліна Рузвелта у 523 голосах у 1936 році.

У 1871 році було засновано першу професійну лігу бейсболу. На початку ХХ сторіччя більшість великих міст на сході Сполучених Штатів мали професійні бейсбольні команди. Команди було поділено на дві ліги – Національну та Американську, протягом регулярного чемпіонату команда гравала лише проти інших команд своєї ліги. Вважалося, що команда-переможнице в кожній лізі вигравала «вимпел»; дві команди, які завоювали вимпел, зустрічалися після закінчення регулярного чемпіонату між собою у Світовій Серії. Переможець приймав міні чотирьох ігор (із потенційних семи) ставав чемпіоном року. Така організація все ще відповідає сьогоденню, хоча ліги зараз поділені на дивізії, а володарі вимпелів виявляються у серії плей-офф між переможцями дивізій.

Бейсбол досяг повноліття у 1920-х роках, коли Бейб Рут (1895-1948) привів команду «Нью-Йорк Янкіз» до кількох титулів Світової Серії і став національним героєм завдяки своїй силі у базовому контролі (м'яч, який не може бути в грі, через те, що його вибито за межі поля). За десятиріччя у кожній команді з'являвся свій великий гравець. Одним із найвидатніших був гравець команди «Бруклін Доджерз» Джекі Робінсон (1919-1972), обдарований та відважний спортсмен, який став першим афро-американським гравцем вищої ліги у 1947 році. (До Робінсона чорні гравці були обмежені участю у Негритянській Лізі).

Починаючи з 1950-х років, бейсбол розширив свої географічні межі. Західні міста створювали свої команди, або переманюючи їх із східних міст, або шляхом створення так званих розширених команд, до яких переходили гравці із команд, створених раніше. До 1970-х років власники бейсбольних команд фактично володіли гравцями, укладаючи з ними суворі контракти; з того часу правила змінилися і гравці могли до певної межі продавати свої послуги будь-якій команді. Це привело до війни гонорарів і появи зірок, які заробляли мільйони доларів за рік. Суперечки між спілкою гравців та власниками команд інколи припиняли чемпіонат на кілька місяців. Якщо бейсбол є водночас і спортом, і бізнесом, то наприкінці ХХ сторіччя багато сердитих уболівальників розглядали комерційну сторону як домінуючу.

Бейсбол став популярним в Японії після того, як американські солдати запровадили його під час окупації після Другої Світової війни. У 1990 році японський гравець Гідео Номо став зіркою команди «Лос Анджелес Доджерс». Бейсбол та-кож поширий на Кубі та в інших країнах Карібського басейну. Під час Олімпійських ігор 1996 року золоті медалі розіграли бейсболісти Японії та Куби (Куба одержала перемогу).

(Протилежна сторінка) Уболівальники бейсболу вітають гравця Кела Рінкена із команди «Балтімор Оріолз», коли він виходить на поле під час першої гри чемпіонату 1997 року.

(Зверху) Гравець американської «Команди мрії» Анферні Гардуей проходить з м'ячем у грі проти команди Анголи під час літніх Олімпійських ігор 1996 року в Атланті, штат Джорджія.

БАСКЕТБОЛ

Іншою поширеною у світі грою є баскетбол. Сьогодні більше ніж 250 мільйонів людей по всьому світі грають у баскетбол на організованій основі, а також існує численна кількість неорганізованих гравців. Баскетбол народився у 1891 році, коли майбутньому священику пресвітеріанської церкви Джеймсу Нейсміту доручили проводити заняття з фізкультури у школі Асоціації Молодих Християн (AMX) в Спрінгфілді, Массачусеттс. Щоб навести порядок, Нейсміт попросили вигадати нову гру, під час якої молодь була б чимось зайнята. Через те, що все це відбувалося взимку і на вулиці було дуже холодно, бажано було придумати гру в приміщенні.

Нейсміт згадав своє дитинство в Канаді, де він із своїми друзями грався в гру під назвою «качка на камені», метою якої було поцілити камінцями у великий камінь, що стояв на валуні, та скинути його з валуна. Він також пригадав, як спостерігав за регбістами, що в спортивному залі кидали м'яч у кошик. Він вирішив підняти кошик вище, щоб гравці закидали туди м'яч. Не знайшовши великих кошиків, він узяв корзини для персиків. За книгою Александра Вольфа «100 років обруча», Нейсміт розробив правила нової гри «приближно за годину». Більшість із них застосовуються в наші дні.

Баскетбол став популярним, по-перше, тому, що випускники школи AMX багато подорожували і Нейсміт поширював правила гри без обмежень, а по-друге, існувала потреба у простій грі, в яку можна було грати взимку в приміщенні. Спадщина Нейсміта включає в себе також першого баскетбольного тренера, Форреста По Аллена (1885-1974), який грав за Нейсміта в університеті Канзасу і сам як тренер Канзасу виграв 771 гру. Поміж зірок Аллена був Вілт Чемберлен, який став одним із перших професійних супергравців – за одну гру у 1962 році він забив рекордну кількість у 100 очок.

Першу професійну баскетбольну лігу було сформовано у 1898 році; гравці заробляли 2,50 долара США за одну гру вдома та 1,25 долара США за одну гру на війзді. Майже через 100 років Джован Говард, зірка команди «Вашингтон Буллетс» (тепер вона має назву «Вашингтон Візардз») мав конкурючі пропозиції на суму більше ніж 100 мільйонів доларів США від «Буллетс» та команди «Маямі Хіт».

Багато команд Національної Баскетбольної Асоціації тепер мають закордонних гравців, які повертаються до себе додому, щоб представляти свої національні збірні під час Олімпійських ігор. Так звана «Команда мрії», складена із провідних американських баскетболістів, представляла Сполучені Штати на останніх Олімпійських іграх. У 1996 році «Команда Мрії» перемагала своїх суперників вже під кінець гри, що є показником зростаючого міжнародного статусу баскетболу.

КІНО

Американський кінокритик Полін Каел назвала свою збірку рецензій «Цьом-Цьом Бац-Бац». Вона пояснювала це тим, що слова, які вона запозичила із італійського кіноплаката, були «можливо, найкоротшим описом, який можна уявити, щоб передати привабливість кіно». Безперечно, ці слова підсумовують убогу енергію багатьох американських фільмів.

Хоча кіно й не було винаходом американців, але все ж воно стало чудовим американським внеском у світ розваг. На початку 1900-х, коли це заняття було новим, багато іммігрантів, зокрема євреїв, знайшли роботу у кіноіндустрії США. Якщо їм через расові упередження не вдавалося одержати іншої роботи, вони могли проявити себе у новому виді бізнесу: показували короткі фільми у невеликих залах, які називалися нікель-одеон, бо платою за вхід був нікель – монета вартістю п'ять центів. Через кілька років такі честолюбці, як Семюел Голдвін, Карл Леммл, Адольф Цукор, Луїс Б. Меер та брати Варнери – Гаррі, Альберт, Семюел та Джек – зайнялися виробництвом кінофільмів. Незабаром вони стали очолювати новий вид підприємств – кіностудії.

Найбільші студії були розташовані у Голлівуді, частині Лос Анджелесу, штат Каліфорнія. Перед Першою Світовою війною кінофільми випускалися у кількох містах США, але із розвитком кінопромисловості виробники фільмів тяглися до південної Каліфорнії. Їх вабили різноманітні пейзажі та помірний клімат, який давав можливість працювати на відкритому просторі протягом цілого року.

Інші виробники фільмів прибули з Європи після Першої Світової війни. Серед них були режисери Ернст Любіч, Альфред Хічкок, Фріц Ланг та Джин Ренуар; актори Рудольф Валентіно, Марлен Дітріх, Грета Гарбо, Рональд Колман та Чарльз Боєр. Вони приїдналися до місцевих акторів, щоб створити видатну за своїм розвитком індустрію ХХ сторіччя; особливо їх мав на захід зі сцен Нью-Йорка винахід звукового кіно. У середині 1940-х років, коли розвиток кіноіндустрії досяг апогею популярності, студії виробляли близько 400 фільмів на рік, аудиторія яких нараховувала 90 мільйонів американців на тиждень.

Протягом так званого золотого віку Голлівуду у 1930-х та 1940-х роках кінофільми виходили із голлівудських студій швидше, ніж автомобілі з конвеєра Генрі Форда. Не було двох схожих фільмів, але кожен вкладався у певну формулу: вестерн, фарсова комедія, film noir (чорно-біле кіно), мюзикл, мультфільм, біографічна картина тощо. При цьому кожен фільм мав свої особливості, а кінематографісти, на відміну від працівників, які створювали автомобілі, були митцями. Фільм «Мати чи не мати» (1944) відомий не лише тим, що там вперше зіграла пара акторів Гамфрі Богарт

У середині 1940-х років, коли розвиток кіноіндустрії досяг апогею популярності, студії виробляли близько 400 фільмів на рік, аудиторія яких нараховувала 90 мільйонів американців на тиждень.

(1899-1957) та Лорен Баклл (нар. 1924), але є тим, що над сценарієм працювало два майбутніх Нобелівських лауреати, Ернест Хемінгуей (1899-1961), автор роману, на якому ґрунтуються сценарій, та Вільям Фолкнер (1897-1962), який працював над інсценуванням.

Виробництво фільмів все ще залишалося бізнесом, і кінокомпанії заробляли гроші через так звану студійну систему. Найбільші студії тримали тисячі працівників постійного штату, яким вони сплачували заробітну плату. До персоналу входили актори, продюсери, режисери, сценаристи, каскадери, художники і техніки. Студії також володіли сотнями кінотеатрів у містах та містечках по всій країні – кінотеатрами, які показували їхні фільми і завжди вимагали свіжого матеріалу.

Слід відзначити, що такий регламентований процес породив проблему якості випущеної продукції. Однією з причин такої постановки питання було те, що при такій великій кількості фільмів далеко не кожен з них повинен був стати хітом. Студія могла ризикувати, знімаючи фільм, який вимагав середнього бюджету, за гарним сценарієм та за участю відносно невідомих акторів, наприклад, «Громадянин Кейн» (1941), поставлений режисером Орсоном Уеллсом (1915-1985), який багато хто вважає найвидатнішим американським фільмом. В інших випадках вольові режисери, такі як Говард Гокс (1896-1977) та Френк Капра (1897-1991), сперечалися зі студіями, щоб добитися свого мистецького бачення. Апогеєм розвитку студійної системи можна назвати 1939 рік, коли було випущено такі фільми, як «Чарівник з країни Оз», «Звіяні вітром», «Диліжанс», «Містер Сміт іде до Вашингтона» (поставлений Капрою), «Лише ангели мають крила» (Гокс), «Ніnochka» (Любіч) та «Північ».

Наприкінці 1940-х років студійна система відступила перед двома силами: по-перше, було вжито федеральних антимонопольних заходів, які відокремили виробництво фільмів від їхньої демонстрації; по-друге, з'явилося телебачення. Виробництво кінофільмів різко зменшилося вже навіть тому, що середній розмір їхніх бюджетів різко підскочив – адже Голлівуд хотів запропонувати глядачам таке видовище, яке вони не могли побачити по телевізору.

Цей синдром дорогих фільмів продовжує впливати на Голлівуд навіть і тепер. Якщо враховувати ще й шалені гонорари акторів, заробітну плату керівників студій та агентів-посередників, то це означає, що сьогодні фільми можуть або мати ве-

ликий успіх, або зазнати повної поразки, залежно від того, наскільки величезні витрати на їх виробництво відповідатимуть смакам публіки.

Студії інколи ще існують у партнерстві із іншими компаніями масової інформації, але більшість найківіших американських фільмів зараз виробляється незалежними продюсерами. До такої категорії, наприклад, належать фільми Вуді Аллена (нар. 1935). Вони високо оцінюються критиками, більшість із них прибуткові, але через те, що гарні актори погоджуються працювати з Алленом за відносно невисокі гонорари, виробництво фільмів виходить не дуже дорогим. Таким чином, якщо прокат якогось фільму не зробить великих зборів, втрати не будуть нищівними. На противагу цьому, гонорари за зйомки у фільмі таких акторів, як Том Круз або Арнольд Шварценеггер, починаються з 10 мільйонів доларів США або вище. Перемежуючи подібні суми, керівники студій Голлівуду намагаються діяти обережно.

ПОПУЛЯРНА МУЗИКА

Першим творцем популярної музики у характерно американському стилі був Стефан Фостер (1826-1864). Він створив зразок, за яким формувалася американська музика, – в ній поєднувалися елементи європейської музичної традиції із афроамериканськими ритмами та темами. Фостер, предки якого були ірландцями, виріс на Півдні, де чув музику рабів і бачив вистави менестрелів, в яких грали білі актори у чорному гримі, виконуючи афроамериканські пісні й танці. Такі враження надихали Фостера на написання деяких із найкращих його пісень, що їх багато американців досі знають напам'ять: «О! Сюзанна», «Перегони в містечку», «Грай на банджо», «Старі вдома» (крашне відома своїми початковими рядками: «Вниз по річці Своні»).

До того, як з'явилося кіно та радіо, більшість американців повинні були розважати себе самі або чекати на приїзд до міста лекторів, цирків чи гастрольних ревю, відомих як водевіль. Десятки видатних естрадних артистів одержали визнання у водевілях – В.С. Філдс, Джек Бенні, Джордж Бернс та Грэйс Аллен, Бестер Кітон, Софі Такер, Фанні Брайс, Ел Джолсон та Три Коміки, – і середовище вимагало постійного поновлення пісень. Наприкінці XIX сторіччя видання музичної літератури перетворилося в Сполучених Штатах на великий бізнес, багато фірм гуртувалося у Нью-Йорку на вулиці, яка стала відомою як Тін Пен Аллей.

Водевіль та європейський жанр оперети породили музичний Бродвей, що поєднував пісні й танці у тривалу розповідь, яка також включала розмовні діалоги. Першою успішною – і досі однією з найкращих – спробою нового жанру був «Плавучий театр», що його Джером Керн поставив у 1927 році. Цікаво, що «Плавучий театр» віддає належне негритянському впливу на основний напрямок американської музики, розповідь зосереджується на змішаних шлюбах, а лейтмотивом звучить прониклива пісня, яку тужливо виконують раби: «Ол Мен Рівер».

Автор пісень Ірвінг Берлін (1888-1989) здійснив плавний переход від Тін Пен Аллей до Бродвею. Іммігрант російсько-єврейського походження, він написав деякі із найбільш популярних американських пісень: «Боже, благослови Америку», «Великодній парад», «Біле Різдво», «Не існує іншого такого бізнесу, як шоу-бізнес» та «Щока до щоки». Коул Портер (1891-1964) підняв пісеннє шоу на Бродвей на нову висоту витонченості своєю дотепною лірикою та збудливими мелодіями, поєднаними в таких піснях, як «Все минає», «Мое серце належить татусеві», «Ти найкращий», «Я тобі покажу» та «Це гарно».

Негритянські композитори, такі як Скотт Джоплін (1868-1917) та Юбі Блейк (1883-1983), використовували свою власну спадщину, щоб створювати пісні, п'єси-регтайм для фортепіано, а Джоплін написав ще і оперу. Джоплін був забутий після

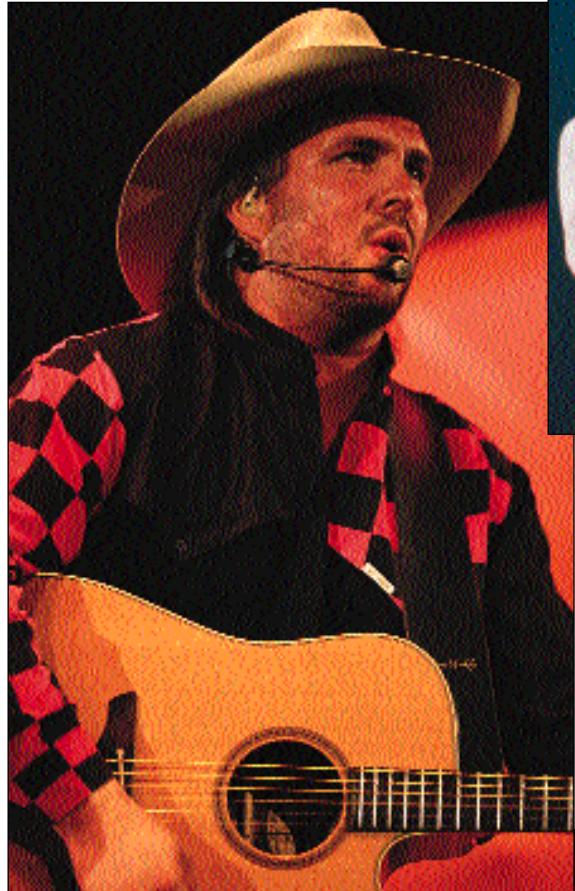
смерті, але його музики повернулася, починаючи з 1970-х років. Блейк написав музику для мюзикла «Переміщення», що був першим мюзиклом на Бродвей про негрів і продовжував виконуватися навіть через 90 років. Блюзи, які виникли із пісень, що їх раби виконували під час роботи, поширилися у Нью-Йорку та в інших містах протягом 1920-х та 1930-х років; Мей Рейні (1886-1939) та Бессі Сміт (1898-1937) були двома найкращими виконавцями блюзові.

ДЖАЗ

«Сент-Луїс Блюз» В.С. Генді є однією із пісень, які найчастіше записуються у ХХ сторіччі. З усіх записів виділяється один: версія 1925 року Бессі Сміт, коли її акомпанував на корнеті Луї Армстронг (1900-1971), – що було співпрацею трьох видатних постатей (композитора, співачки та інструменталіста) у новому виді музики під назвою джаз. Хоча значення терміну «джаз» нечітке, однак початково він, безумовно, був пов’язаний із сексом. Музика, яка виникла у Новому Орлеані на початку ХХ сторіччя, поєднала елементи музики регтайм, пісні рабів та оркестр духових інструментів. Однією із відмінних якостей джазу є його плинність, у живому виконанні музиканти майже ніколи не виконують однаково двічі будь-яку пісню, вони завжди імпровізують з нотами і словами такої пісні.

(Ліворуч) Натовп біля кінотеатру у Вашингтоні, округ Колумбія, у січні 1997 року очікує, щоб придбати квитки на фільм «Зоряні війни» у повторному прокаті, перший прокат фільму був у 1977 році. «Зоряні війни» зробили найбільші збори за всю історію.

(Зверху вниз) Майкл Джексон, суперзірка рок-музики, на концерті; виконавець музики кантрі Гарт Брукс співає в Х'юстоні, штат Техас; джаз-банд виступає у клубі в Нью-Орлеані, штат Луїзіана.

Через кілька років після дебюту рок-н-ролл став дуже популярним і перетворився на американську форму поп-музики, особливо серед молоді.

Джаз, освячений такими композиторами та виконавцями, як Джеллі Ролл Мортон (1885-1941) та Дюк Еллінгтон (1899-1941), Луї Армстронг та Бенні Гудмен (1909-1986), Бікс Байдербек (1903-1931), Біллі Голідей (1915-1959) та Елла Фітцджеральд (1918-1996), був панівною популярною музикою з 1920-х до 1940-х років. У 1930-х та 1940-х роках найбільш популярною формою джазу був «біг-бенд свінг», який одержав таку назву після того, як великими оркестрами диригували Гленн Міллер (1909-1944) та Вільям Каунт Бейсі (1904-1984). Наприкінці 1940-х років аудиторію почала завойовувати нова, більш раціоналістична форма головним чином інструментального джазу під назвою «бі-боп». До виконавців «бі-боп» входили сурмач Діззі Гілеспі (1917-1993) та саксофоніст Чарлі Паркер (1920-1955). Сурмач Майлс Дейвіс (1926-1991) експериментував із широким спектром музичних напрямів, зокрема з класичною музикою, яку він включив до таких композицій, як «Замальовки з Іспанії».

РОК-Н-РОЛЛ ТА КАНТРІ

Попри все це, на початку 1950-х років джаз дещо втратив свою привабливість для масової аудиторії. Із негритянського стилю, відомого як ритм та блюз (пісні із чітким ритмом та ризикованою лірикою), розвинулася нова форма поп-музики – рок-н-ролл. Незважаючи на те, що ритм та блуз створювалися неграми і для негрів, вони також були привабливими для білих підлітків, які зробили опівнічне слухання такої музики по радіостанціях, розрахованих на негритянське населення, своєю секретною розвагою. Щоб пристосувати нову музику до смаків основної аудиторії, білі виконавці та аранжувальники почали освоювати ритм блюзовых пісень, виконуючи їх із послабленим ритмом та пристойнішою лірикою. Типовим прикладом може бути пісня «Чи це не сором», хіт 1955 року, виконана у стилі рок негритянським композитором Ентоні Фетс Доміно, яка стала ще більш популярною після обробки у стилі балади білим виконавцем Петом Буном.

Кмітливі виробники записів того часу усвідомили, що привабливий білий співак, який може співати із енергією негритянських виконавців, матиме шалений успіх. Таким виконавцем став Елвіс Преслі (1935-1977), який виріс у бідності на Півдні. Крім того, що Преслі володів емоційним співучим голосом, він був ще й пристрасно привабливим,

а спосіб, у який він коливав стегнами, що сприймалося дорослими як непристойність, вважався підлітками природним для рок-н-роллу. Спочатку Преслі також обробляв пісні негритянських виконавців. Одним із перших популярних хітів була пісня «Мисливський пес», яку виконувала співачка блюзу Біг Мама Торnton. Незабаром, однак, Преслі почав виконувати оригінальні твори, які писали автори рок-пісень нового покоління.

Через кілька років після дебюту рок-н-рол став дуже популярним і перетворився на американську форму поп-музики, особливо серед молоді. Він швидко поширився до Великої Британії, де на початку 1960-х років починали виступати «Бітлз» та «Роллінг Стоунз». З часом, однак, виклик року кинула фольк-музика, яка в основному базувалася на баладах, що були занесені із Шотландії, Англії та Ірландії і збереглися у таких анклавах, як гори Північної Каліфорнії та Західна Вірджинія. Такі виконавці, як Віверс, Джоан Баез, Джуді Коллінз та Пітер, Поль і Мері, виконували пісні під акомпанемент акустичної гітари або банджо, тим самим пропонуючи просту низькотехнологічну альтернативу рок-н-ролу.

Боб Ділан (нар. 1941) розширив спектр фольк-музики, складаючи чудові нові пісні, які торкалися сучасних соціальних проблем, особливо відмови чорному населенню Америки у цивільних правах. Поділ на два табори – рок-ентузіасти та чисті фольк-музиканти – виник, коли Ділана освистали за «перехід на електроенергію» (коли він акомпаниував собі на електричній гітарі) під час Фольк-Фестивалю у Ньюпорті 1965 року. Ділан, який взагалі не визнавав обмежень, фактично привів весь фольк-рух до суміші рок-н-ролу та фольк-музики.

Таке злиття було вододілом, що визначив зразок, дійсний і донині. Рок залишається домінуючою поп-музикою Америки – і більшості інших частин світу – в основному через те, що він зміг асимілювати будь-який інший вид музики, разом із розмаїттям чужоземних виконавців, у потужну ритмічну структуру. Як тільки рок виявляє ознаки творчої вичерпаності, здається, що він одержує вливання, часто з боку афроамериканців, як сталося у 1980-х із підйомом репу – римування часто грубої лірики під примітивні мелодії.

Як і фольк, музика кантрі вийшла із пісень, перенесених до Сполучених Штатів із Англії, Шотландії та Ірландії. Оригінальну форму музики кантрі, яку ще називають «музикою старих часів»,

що виконувалася групами у складі струнних інструментів (як правило, до складу входила скрипка, банджо, гітара та контрабас), можна почути під час фестивалів, які проводяться щороку у штатах Вірджинія, Північна Кароліна та інших південних штатах.

Сучасна музика кантрі – оригінальні пісні про сучасні проблеми – розвинулася у 1920-х роках, що приблизно збіглося із масовим переселенням сільського населення до великих міст у пошуках роботи. Музика кантрі має тенденцію до меланхолії, багато класичних пісень присвячені втраті або розлуці (втраченому дому, залишеним на самоті батькам, невдалому коханню). Як і багато інших форм американської поп-музики, рок-н-рол взяв багато запозичень із кантрі, і кантрі-рок став ще одним успішним американським злиттям. Загалом музика кантрі займає друге місце за популярністю після року, а співак кантрі Гарт Брукс (нар. 1962) продав більше альбомів, ніж будь-який інший виконавець у американській музичній історії – включаючи Елвіса Преслі та Майкла Джексона.

КРИТИКА

Деякі країни намагаються протистояти потужному впливу американської культури. Франція періодично організовує кампанії, щоб виключити із своєї мови англійську термінологію, а Канада запровадила обмеження на американські періодичні видан-

ня у своїй країні. Багато американців також нарікають на те, що засоби масової інформації схильні підганяти програми до найнижчого спільногознаменника.

Але все ж спільнний знаменник не повинен бути низьким, і американці заперечують, що створення видовищ, які подобалися б фактично всьому людству, не вимагає неабиякого таланту. У своїй книзі «Око Голлівуду» письменник та продюсер Джон Бурстін захищає орієнтованість кінематографії на смаки масового ринку. Його слова можна віднести і до інших галузей американської поп-культури: «У своїй спрощений, пожадливий і демократичний діяльності виробники фільмів Голлівуду добре знають, що вони можуть досягти подвійного результату – по-перше, вони можуть зробити фільм, яким вони будуть безмежно пишатися, а по-друге, маси людей також захочуть подивитися його. Це означає, що вони повинні настроїти свою витончену чутливість і використати частину самого себе так, щоб поділитися із своїми батьками та своїми нащадками, юристами із Волл Стріт та членами клубу «Ротарі» із невеликого містечка, з офіціантами та студентами інженерних факультетів, з поліцейськими та пацифістами, з хлопцями на мийках машин і, можливо, з другорічниками, з наркоманами та расистами... це загальна людська валюта радості й печалі, розpacії та збудження, втрат, болю і любові». □

Засоди масової
інформації
та їхня місія

Згідно з найостаннішими дослідженнями, середній американець витрачає близько восьми годин на день на друковані або електронні засоби масової інформації - вдома, на роботі або під час подорожі на автомобілі. Ці вісім годин можна поділити на чотири години, проведені перед телевізором, три години слухання радіо, півгодини слухання музичних записів та ще півгодини читання газет.

Центральна роль інформації в американському суспільстві бере свій початок від фундаментально-го переконання, яке мали розробники Конституції США, - переконання в тому, що гарно поінформовані люди є найкращими захисниками своєї свободи. Це переконання було втілено у Першій Поправці до Конституції, яка передбачає, що «Конгрес не має права приймати закону, який обмежує свободу слова та свободу преси». Висновок із цього положення може бути таким, що преса функціонує як спостерігач за діями уряду і привертає увагу до неправильних дій бюрократії та порушення прав і свобод особистості.

Перша Поправка та політична філософія, яка стоїть за нею, надали американським засобам масової інформації надзвичайну свободу щодо по-відомлення новин та висловлення думок. У 1970-х роках американські репортери викрили Вотер-гейтський скандал, який закінчився відставкою президента Річарда Ніксона, американські газети також оприлюднили «Пентагонські папери», секрет-

ні документи, пов'язані із участю США у В'єтнамській війні. Репортажі журналістів про корупцію посадових осіб, що в деяких країнах призвело б до арештів та закриття газет, вільно публікуються в Сполучених Штатах, де засоби масової інформації не можуть закриватися, де також забороняється зводити наклепи на уряд і де державні посадові особи повинні довести, що твердження є не лише хибні, а і зроблені із злими намірами, перед тим, як вони зможуть відшкодувати збитки.

У цьому розділі ми розглянемо чотири теми: газети, журнали, засоби мовлення та сучасні питання, пов'язані із засобами масової інформації.

ГАЗЕТИ – ПЕРШОПРОХОДЦІ СВОБОДИ ПРЕСИ

У 1990 році преса відсвяткувала своє 300-річчя як американського інституту. Перша газета у колоніях “Publick Occurrences: Both Foreign and Domestic” прописувала у 1690 році лише один день, британські посадові особи заборонили її. Але з'явилися інші газети, і до 1730-х років колоніальна преса була досить потужною, щоб критикувати британських правителів. У 1734 році губернатор Нью-Йорка висунув звинувачення проти Джона Пітера Зенгера, власника газети “New York Weekly Journal”, за антиурядові наклепи. Адвокат Зенгера, Александр Гемілтон, наполягав на тому, щоб «правда фактів» була достатньою причиною для публікації. У

*(Протилежна сторінка) Газети виходять з-під преси.
(Внизу) Кімната новин газети “Chicago Tribune” служить як для потреб газети, так і кабельної телевізійної станції “Tribune”.*

рішенні, яке підтримало свободу преси, жюрі виправдало Зенгера.

У 1820-х роках у Сполучених Штатах видавалося біля 25 щоденних газет та більше як 400 тижневиків. У 1841 році Горас Гріл заснував “New York Tribune”, яка швидко стала однією з найвпливовіших газет в країні. Після Американської Громадянської війни (1861-1865) два гіганти засобів масової інформації, Джозеф Пуліцер та Вільям Рендольф Гартс, почали будувати свої газетні імперії. Будучи агресивно конкурентними, вони вдалися до «жовтої журналістики», яка ґрунтувалася на сенсаційних і часто неточних репортажах з метою привертання уваги читачів. На початку ХХ сторіччя газетні редактори усвідомили, що безпристрасне розкриття перед читачами всіх аспектів подій буде найкращим методом привертання їхньої уваги. Цей стандарт об'єктивного репортерства сьогодні є однією із найважливіших традицій американської журналістики. Іншою панівною особливістю журналістики початку ХХ сторіччя було створення мережі газет, які функціонували для одного власника, що очолювалася групою Гартса. Ця тенденція набрала обертів після Другої Світової війни, і сьогодні біля 75 відсотків щоденних видань США є власністю таких газетних мереж.

З появою телебачення у 1940-х та 1950-х роках нові електронні засоби масової інформації посягнули на тиражі газет. Читачі перестали звертати увагу на dennі газети, бо могли почути новини із телерепортажів. У 1971 році в 66 містах видавалося 2 або більше щоденних видань, одне, як правило, виходило вранці, інше – опівдні. У 1995 лише 36 міст мали два або більше щоденних видань.

Загалом кількість щоденних видань ненабагато зменшилася – з 1763 у 1946 році до 1534 у 1994 році, а кількість недільних газет збільшилася з 497 у 1946 році до 889 у 1884 році. Сукупна цифра становить найбільшу кількість газет із найбільшим тиражем у світі – 135 мільйонів примірників. Незважаючи на це, протягом останніх років тираж найбільших американських газет зменшився, цю особливість можна пов’язати із збільшенням доступності новин, які поширюються через телебачення та інші джерела.

У 1995 році перша п’ятірка за тиражем щоденних газет включала “Wall Street Journal” (1 823 207), “USA Today” (1 570 624), “New York Times” (1 170 869), “Los Angeles Times” (1 053 498), “Washington Post” (840 232). Наймолодшим виданням із першої п’ятірки є “USA Today”, видання якого було розпочато у 1982 році як загальнонаціональної газети після проведених всеохопних досліджень з боку мережі Геннета. Газета відзначалася ефектним графічним дизайном, кольоровими фотографіями та короткими статтями. Все це було покликано привернути увагу міських читачів, які надають перевагу стислим новинам, а не традиційним докладним статтям.

Досягнення нових технологій уможливили вихід такої газети, як “USA Today”, і надали можливість іншим газетам збільшити читацьку аудиторію в Америці та інших країнах. “USA Today” редагується та компонується в Арлінгтоні, штат Вірджинія, після цього вона передається супутниковим зв’язком до 32 видавництв у країні та двох видавництв в Європі та Азії. “International Herald Tribune”, якою спільно володіють “New York Times” та “Washington Post” є глобальною газетою, що друкується через супутник в 11 країнах світу та розповсюджується у 164 країнах.

У 1992 році газета “Chicago Sun-Time” почала поширювати свої статті в Америці через систему «Інтернет» і стала одною з найперших компаній, які під’єдналися до персональних комп’ютерів. У 1993 році газета “San Jose Mercury-News” почала розповсюджувати свої статті без фотографій серед передплатників комп’ютерної мережі «Америка Он-лайн»; у 1995 році вісім компаній масової інформації оголосили про формування компанії для створення мережі комп’ютерних газет в системі «он-лайн». Тепер більшість американських газет можна одержати по системі «Інтернет», і будький власник персонального комп’ютера, під’єднаного до системи «Інтернет», може проглядати газети з усієї країни, не виходячи з дому або офісу.

РИНOK ЖУРНАЛІВ

Перші американські журнали вийшли в світ через півторіччя по тому, як з’явилися перші газети, і їм довелося пройти довший шлях, щоб завоювати широку читацьку аудиторію. У 1893 році було випущено перші масові тиражі журналів, а у 1923 році Генрі Люс почав видавати “Time”, перший тижневий журнал новин. Поява телебачення зумовила зменшення надходжень від реклами, які одержували масові журнали, і в результаті цього деякі тижневі журнали були змушені згорнути свою діяльність, серед них були “The Saturday Evening Post” у 1969 році, “Look” у 1971 році та “Life” у 1972 році. “The Saturday Evening Post” та “Life” почали виходити знов як щомісячні журнали.

Видавці журналів прореагували на це тим, що почали звертатися до якоїсь певної аудиторії, а не до широкого кола читачів. У результаті з’явилися журнали на будь-яку тему, яку тільки можна уявити, зокрема “Tennis”, “Trailer Life” та “Model Railroading”. Інші журнали визначили певні сегменти інформації для спеціальної уваги своєї аудиторії. “TV Guide”, “Time” та “Newsweek”, наприклад, видалися місцевими редакціями. Кілька журналів намагаються пов’язати зміст кожного випуску із певною особою відповідно до особистих інтересів читачів.

Така спеціалізація різко збільшила кількість журналів, які видаються в Сполучених Штатах, з 6960 у 1970 році до 11 000 у 1994 році. Більше як

Більшість американських газет можна одержати по системі «Інтернет», і будь-який власник персонального комп’ютера, під’єднаного до системи «Інтернет», може проглядати газети зі всієї країни.

50 журналів у 1994 році мали тираж більше ніж мільйон примірників. Два найбільших за тиражем розраховані на літніх людей – “NRTS/AARP Bulletin” (21 875 436) та “Modern Maturity” (21 716 727). Серед п’ятірки із найбільшим тиражем – “Reader’s Digest” (15 126 664), “TV Guide” (14 037 062) та “National Geographic” (9 283 079).

У 1993 році “Time” став першим журналом, який запропонував комп’ютерну версію, що її абоненти комп’ютерної мережі можуть викликати на своїх комп’ютерах до того, як журнал з’явиться у продажу. У 1996 році Білл Гейтс, магнат із виробництва програмного забезпечення, почав видавати “Slate”, журнал, який включав висвітлення політичних та культурних подій і розповсюджувався винятково через комп’ютерну мережу (невдовзі з’явилася друкована версія журналу “Slate”).

Тим часом, починаючи із 1970-х років, стало популярним видання комбінації газети та журналу – інформаційні бюллетені. Вони друкувалися на недорогому папері й мали обсяг у чотири або шість сторінок. Як правило, такі бюллетені видавалися щотижня або один раз на два тижні. Інформаційні бюллетені збиралі та аналізували інформацію із спеціальної тематики. “Southern Political Report”, наприклад, висвітлював передвиборну боротьбу у південних штатах, а “FTC Watch” надавав матеріали про роботу Федеральної Торгової Комісії. Інформаційні бюллетені можуть видаватися невеликими колективами, інколи є лише один репортер, який здійснює видання за допомогою комп’ютера.

До інформаційних бюллетенів приєдналися журнали типу «зін» (“zine” від англійського слова “magazine” – журнал), розраховані на вузьке коло читачів, інколи їхній зміст спрямований на те, щоб шокувати читача. Журнал “Afraid” наприклад, присвячений жахливим історіям.

Роль РАДІО

Трансляції комерційного радіо почалися у 1920 році, що принесло в американські домівки ще одне джерело інформації та розваг. Президент Рузельт зрозумів корисність радіо як засобу спілкування. Його «гарячі розмови» про економічний розвиток під час Депресії та про військові дії протягом Другої Світової війни вся країна слухала, затамувавши подих.

Поширення телебачення після Другої Світової війни примусило керівників радіостанцій переосмислити розклад програм. Радіо було не в змозі

конкурувати із візуальним телевізійним поданням драматургії, комедії та естради; багато радіостанцій перейшли до формату передачі записаної музики, серед якої подавалися новини та сенсаційні матеріали. Починаючи з 1950-х років, радіо стало невід’ємним аксесуаром американських автомобілів. Відродження радіо почалося тоді, коли американці, які їхали на роботу чи з роботи, слухали радіо. Поширення радіотрансляцій на частоті ультракоротких хвиль (УКХ), які мали кращу якість звуку, але більш обмежений радіус дії, ніж довгі хвилі (ДХ), призвели до розмежування у радіопрограмуванні протягом 1970-х та 1980-х років. УКХ-станції панували в трансляції музики, а ДХ-станції перейшли головним чином до формату новин та розмов.

Радіо формату розмов було започатковано майже 25 років тому, такі станції, як правило, за прошивали до студії якогось гостя – чи то видатну людину, чи то експерта – і вели з ними розмову на будь-яку конкретну тему, а слухачі мали нагоду зателефонувати до студії й поставити свої питання або висловити свою думку в прямому ефірі. У Сполучених Штатах формат телефонних дзвінків зараз застосовується майже на 1000 із 10 000 комерційних станцій.

Незважаючи на важливість телебачення, поширення радіо вражає. У 1994 році 99 відсотків американських домівок мали принаймні одне радіо, і в середньому в одному домі є п’ять радіоприймачів. Окрім 10 000 комерційних станцій, у Сполучених Штатах нараховується більше ніж 1400 громадських станцій. Більшість із них функціонує в університетах та інших громадських закладах з освітньою метою і фінансується за рахунок громадських фондів або приватних пожертв. У 1991 році більше ніж 12 мільйонів американців слухали щотижня 430 громадських радіостанцій, споріднених із Національним Громадським Радіо, загальнонаціональною неприбутковою організацією, головний офіс якої розташовано у Вашингтоні, округ Колумбія.

ТЕЛЕБАЧЕННЯ – ЗА СПИНОЮ ТРЬОХ ГІАНТІВ

Після Другої Світової війни телебачення швидко розвинулось як найбільш популярний засіб масової інформації Сполучених Штатів Америки, значно впливаючи при цьому на хід виборів та спосіб життя в країні. Фактично у кожному американському домі, тобто у 97 мільйонах із них, у 1994 році був один телевізор, а у 65 відсотків було по два або більше телевізорів.

З 1950-х до 1970-х років три приватних мережі, які пропонували свої програми, що фінансувалися за рахунок реклами (NBC, CBS та ABC), контролювали 90 відсотків телевізійного ринку. У 1980-х роках стрімке поширення кабельного телебачення, сигнали якого передаються через супутник, похитнули таке привілейоване становище. У 1994 році майже 60 відсотків американських сімей були абонентами кабельного телебачення, а програми, які були не у мережі, дивилося більше ніж 30 відсотків глядачів. Серед нових кабельних каналів є такі, які демонструють кінофільми 24 години на добу; Кабельна Мережа Новин (відома CNN), яку створив Тед Тернер, що цілодобово передає новини; та MTV, яка показує музичні відеокліпи.

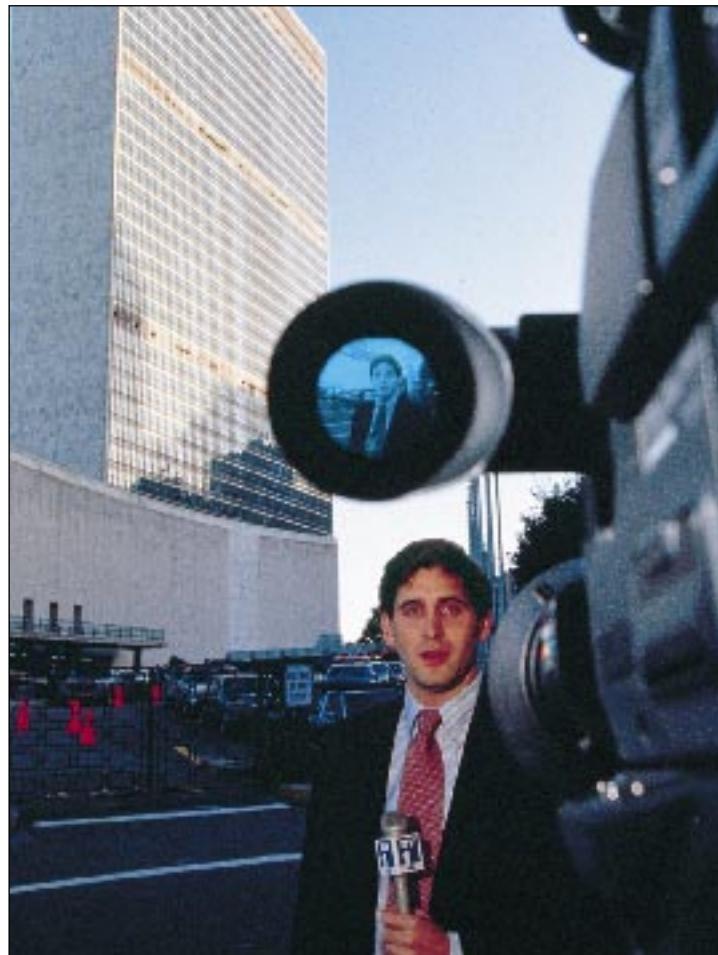
Тим часом з'явилася четверта велика комерційна мережа, Фокс, яка стала серйозним конкурентом трьох великих мереж; кілька місцевих телевізійних станцій перейшли від трьох гігантів до новачка. Було створено ще дві загальнонаціональних мережі – WB та UPN, а кількість кабельних каналів продовжує зростати.

У Сполучених Штатах існує 335 громадських телевізійних станцій, кожна з яких незалежна і служить на користь інтересів своєї громади. Але станції об'єднані такою загальнонаціональною структурою, як Служба Громадського Мовлення, що забезпечує програми. Податки американців частково фінансують громадське телебачення, яке, за оцінками, дивиться 87 мільйонів глядачів на тиждень. Однією із найпопулярніших програм є «Вулиця Сезам», передача для дітей, яка навчає їх читанню та математиці із використанням лялькового театру, мультфільмів, пісень та комедійних скетчів.

З кінця 1970-х років кабельні компанії США почали надавати послуги окрім категоріям населення. Програми, які передаються по "Silent Network" (мережа для глухонімих), супроводжуються титрами та іншими знаками для глядачів, які мають проблеми із слухом. У 1988 році Крістофер Віттл створив кабельну мережу "Channel One", яка транслює освітні програми (разом із рекламою) на приблизно 40 відсотків середніх шкіл Америки. Крім цього, поєднання комп'ютера, телебачення та оптико-волоконної технології уможливило створення інтерактивного телебачення, що дозволятиме глядачам вибирати спеціальні програми, які вони хочуть дивитися в той чи інший час.

Сучасні проблеми

Багато американців стурбовані обсягами насильства та жорстокості, які іхні діти можуть дивитися по телевізору. Відповідаючи на скарги громадян та тиск з боку Конгресу, чотири найбільших телевізійних мережі – ABC, CBS, NBC та Фокс – погодилися у 1993 році інформувати батьків про вміст

жорстокості на початку програми, кабельні мережі також погодилися давати такі попередження. У 1996 році комерційні та кабельні мережі пішли ще далі і встановили рейтингову систему, показники якої ґрунтуються на обсягах насильства і сексуальних сцен та/або лихослів'я, що містяться в програмах. Показник рейтингу з'являється на екрані телевізора перед демонстрацією програми та іноді протягом програми.

Такі добровільні заходи, здається, відповідають урядовим правилам стосовно змісту програми, що, ймовірно, може вважатися порушенням Першої Поправки. Іншим припустимим вирішенням проблем можуть бути технологічні заходи. З 1998 року нові телевізори, які продаються у Сполучених Штатах, обладнані «чіпом V», пристроєм, який дозволяє батькам блокувати програми, на їхню думку, небажані для перегляду дітьми.

Подібні нарикання було висловлено і щодо слів та зображень, які можна одержувати по комп'ютеру. Нещодавно Конгрес прийняв закон, метою якого є обмеження передачі непристойної мови та зображень через кібернетичний простір, але федеральний суд відхилив такий закон як неконституційний. Якщо ця проблема і має вирішення, то

(Протилежна сторінка) Оглядач мережі новин «Нью-Йорк 1» веде репортаж з Організації Об'єднаних Націй. (Ця сторінка, зверху донизу) Президент Кліントон зустрічається із пресою у залі для брифінгів Білого Дому; газетний кіоск у Нью-Йорку; Реверенд Дессі Дексон, провідний активіст боротьби за громадянські права, на радіо під час ток-шоу.

воно полягає у більш активному нагляді з боку батьків за тим, як їхні діти проводять свій час за комп'ютером, або у розробці технологічних бар'єрів доступу до певних комп'ютерних функцій.

Одна із найбільш дискусійних проблем стосовно засобів масової інформації, яка стоїть перед Америкою, пов'язана не стільки з технологією, скільки з давньою ідеєю особистого життя – чи будь-яка сфера життя людини повинна ставати відкритою після того, як вона стає відомою постаттю. У 1988 році провідний кандидат у президенти сенатор Гері Гарт зняв свою кандидатуру після того, як преса виявила роман, який був у нього із молодою жінкою.

Політики обох партій нарікають на те, що преса «дістає їх», і деякі консервативні члени Конгресу стверджують, що засоби масової інформації став-

ляться до них тенденційно на користь лібералів. Багато критиків вважають, що проникливість преси відлякує багатьох здібних людей від політики, незважаючи на їхні переконання.

З іншого боку, в минулі часи журналісти таємно домовлялися із політиками не розкривати громадськості їхні особисті слабкості. Про скалічене тіло президента Франкліна Рузельєта не говорили в пресі і не фотографували його, а виборцям нічого не повідомляли про його недосконалій фізичний стан, коли він балотувався на четвертий термін у президенти у 1944 році. Можливо, більшість виборців не проголосували б за нього, але приховування таких фактів сьогодні розцінюється як нечесність багатьма американцями, які вірять, що в демократичному суспільстві краще розкривати інформацію, а не приховувати її. □

Виконавчий редактор – Джордж Клак

Головний редактор – Розалі Таргонскі

Редактор тексту – Денніс Драбелл

Дизайнер – Барбара Морган

Редактор фотографій – Меггі Джонсон Слайкер

Автори розділів – Маура Кристофер, Енн Кусак, Майкл Кусак, Фредрік А. Еммерт, Девід Годді, Голлі Г'юз, Норман Ланджер, Джон Нікерсон, Брюс Оутмен, Шеллі Оренстейн, Річард Павелек, Айра Пек, Джонатан Роуз

Український переклад – Олег Кучеренко

Ілюстрації надали:

Стор. 3: © Девід Батов, Saba. Стор. 6, зверху вниз: Нью-Йоркський Державний департамент економічного розвитку; Кевін Делі, Національна служба парків. Стор. 7, за годинниковою стрілкою, починаючи зверху зліва: © Стефан Феррі, Gamma Liaison; Шарон Натолі, The Washington Times; © Альберт Тротмен; © Джейфрі Дж. Фокс. Стор. 10, справа: © Том Тілл. Стор. 11, зліва: Вермонтський Департамент туризму і маркетингу. Стор. 11, внизу справа: Служба фотографії Бостонського університету. Стор. 14, за годинниковою стрілкою, починаючи зверху зліва: © Стів Відлер, Лео де Віс, Інк.; Університет Сент Лоуренс, Кантон, Нью-Йорк; Нью-Йоркський Державний департамент економічного розвитку; Петер Мейн © The Christian Science Monitor. Стор. 15, зверху зліва: © Том да Енн Мак-Карті, PhotoEdit. Стор. 15, зверху справа: © Ерік Г. Фатрен. Стор. 15, справа, друга зверху: © Г. Аренс, Г. Армстронг Робертс, Інк. Стор. 15, внизу зліва: © Гері Ірвінг, Tony Stone Images, Чікаго. Стор. 17, зверху зліва: © Дебора Девіс, PhotoEdit. Стор. 17, в центрі зліва: © Джейфф Генрі. Стор. 17, внизу справа: © Керрік Джеймс. Стор. 20: Національна Архівна адміністрація США. Стор. 21: © Доріс Де Вітт, Tony Stone Images, Чікаго. Стор. 24, зверху зліва: © Білл Берлі. Стор. 24, в центрі зліва: © Ед Сімпсон, Tony Stone Images, Чікаго. Стор. 24, внизу: © Роберт М. Лайтфут III, Nawrocki Stock Photo. Стор. 25, вгорі зліва: © Баді Майс, Travel Stock. Стор. 25, в центрі зліва: © Марк Сегал, Tony Stone Images, Чікаго. Стор. 25, внизу справа: Террі Дж. Адамс, Національна служба парків. Стор. 32: Палац Представників США. Стор. 34, згори за годинниковою стрілкою: Кен Гейнен, AP/Wide World Photos; © Боб Демпрых, Uniphoto; © Террі Фармер, Uniphoto; Uniphoto. Стор. 35: Баррі Фіннджеральд і Дуайт Сомерс. Стор. 42, зверху вниз: © Річ Фрішмен; © Дж. Неттіс, Г. Армстронг Робертс; © Ед Лелло, Gamma Liaison. Стор. 43, за годинниковою стрілкою, починаючи згорі зліва: © Джейф Венага; © Гаррі Д. Мак-Майл, Root Resources; © Річард Шейнвальд, AP/Wide World Photos; © Джеймс Шнепф, Gamma Liaison. Стор. 47: © Пол С. Гавелл, Gamma Liaison. Стор. 50, зверху вниз: © Елліс Гервіг, Stock Boston; Державний університет Айови; Деніел Розенбаум, The Washington Times. Стор. 51, за годинниковою стрілкою, починаючи зверху зліва: © Пол С. Гавелл, Gamma Liaison; Джейфф Міллер, Університет Офісу новин і громадських справ у Вісконсині-Медісоні; © Армен Качатурян, Gamma Liaison. Стор. 54: Коледж Університету ім. Томаса Джейферсона, Філадельфія, Пенсильванія. Стор. 55: Інститут космічних телескопів. Стор. 58, зверху вниз: Національна Адміністрація США з космосу та аеронавтики; © Todd Бігелоу, Black Star; Southern California Edison. Стор. 59, за годинниковою стрілкою зверху вниз: © Ерік Гільдебрандт, Photo Researches; Бібліотека наукової фотографії; Celebrity Photo. Стор. 62: Дуайт Сомерс. Стор. 65, за годинниковою стрілкою, починаючи зверху справа: © Джонатан Елдерфілд, Gamma Liaison; © Стів Лісс, Gamma Liaison; Porterfield/Chickering; Г. Армстронг Робертс. © Стів Лісс, Gamma Liaison. Стор. 68: © Алексіс Даクロс, Gamma Liaison. Стор. 69: Департамент житлового та міського розвитку США. Стор. 72, зверху вниз: Джон Дідлер, AP/Wide World Photos; © Тодд Баканен; © 1995 Джек Стар, PhotoLink. Стор. 73: Пропор (1954-55, дата на звороті 1954) © Джаспер Джонс/Ліцензована VAGA (Асоціація художників та галерей візуального мистецтва, Інк.), Нью-Йорк, штат Нью-Йорк, та Музей сучасного мистецтва, Нью-Йорк, дарунок Філіпа Джонсона на честь Альфреда Г. Барра молодшого, фотознімок © 1977 Музей сучасного мистецтва, Нью-Йорк. Стор. 76, зверху вниз: © Стівен Брук; © Луїз Габб, The Image Works; © 1998 Willem de Kooning Revocable Trust/Товариство захисту прав художників (ARS), Нью-Йорк та © Клівлендський Музей мистецтва, 1997, Фонд Леонарда С. Ганни молодшого, 1987.63. Стор. 80, зверху вниз: © Кріс Лі; Джордж Бернс, © 1997 Harpo Productions, Inc. Стор. 82: Джін Свіні, The Baltimore Sun. Стор. 83: Наганіел С. Батлер, NBA Photos, на честь баскетболу США. Стор. 86: Тайлер Меллорі, AP/Wide World Photos. Стор. 87, зліва: © Пол С. Гавелл, Gamma Liaison. Стор. 87, внизу: © Ерік Сандер, Gamma Liaison. Стор. 90: Стів Лісс, Time Magazine. Стор. 91: © Клаудіо Ваккес. Стор. 94: © Йон Леві, Gamma Liaison. Стор. 95, зверху вниз: Джім Ло Скальцо, U.S. News & World Report; © Джонатан Елдерфілд, Gamma Liaison; Дуайт Сомерс.